

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI

KALECİK TÜRK DEVRİ YAPILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. OSMAN ERAVŞAR

HAZIRLAYAN
YASEMİN ÇAĞLAR
054204001004

KONYA - 2008

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	v
1. GİRİŞ	1
1.1.Konunun Tanımı ve Önemi:	1
1.2. Konuyla İlgili Kaynak ve Araştırmalar:	1
1.3.Metot ve Düzen:	3
1.4. Kalecik'in Coğrafi Durumu ve Tarihçesi:	4
1.4.1. Coğrafi Durum:.....	4
1.4.2. Tarihçe:.....	6
2. KATALOG:.....	10
2.1. Günümüzde Mevcut Olan Yapılar:.....	10
2.1.1. Camiler:	10
2.1.1.1. Altıntaş (Kumartaş) Köyü Eski Camii:	10
2.1.1.2. Çandır Köyü Camii:	14
2.1.1.3. Eşmedere Köyü Camii:	19
2.1.1.4. Gökçeören (Gökçeviran) Köyü Camii:	22
2.1.1.5. Hamdi Camii:	27
2.1.1.6. Kale Camii:.....	31
2.1.1.7. Kargın Köyü Camii:	34
2.1.1.8. Kınık Köyü Camii:.....	38
2.1.1.9 Saray (Şehsuvar) Camii:	42
2.1.1.10 Tabakhane Camii:	48
2.1.2. Türbeler:.....	54
2.1.2.1. Ali Şeyhoğlu Türbesi:	54
2.1.2.2. Kazancı Baba Türbesi:	56
2.1.3. Hamam:	60
2.1.3.1. Çarşı Hamamı:	60
2.1.4. Köprü:.....	63
2.1.4.1. Kızılırmak (Develioğlu) Köprüsü:.....	63
2.1.5. Kale:	67
2.1.5.1. Kalecik Kalesi:	67
2.1.6. Çeşmeler:	70
2.1.6.1. Ahi İlyas Çeşmesi:.....	70
2.1.6.2. Baş Çeşme:.....	72
2.1.6.3. Çörten Pınar Çeşmesi:.....	74
2.1.6.4. Kale Çeşmesi:	76
2.1.6.5. Karapınar Çeşmesi:	78
2.1.6.6. Kavaklı Çeşme:	79
2.2. Günümüze Ulaşamayan Yapılar	81
2.2.1. Günümüze Sadece Bir Bölümü Ulaşabilen Yapılar:	81
2.2.1.1. Camii:.....	81
2.2.2. Kaynaklarda Adı Geçen Yapılar	81
2.2.2.1. Kervansaray:	81
2.2.2.2. Hamam:	82
2.2.2.3. Çeşmeler:	82
3. DEĞERLENDİRME:	83
3.1. Malzeme ve Teknik:.....	83

3.1.1. Taş:	83
3.1.2. Mermer:	84
3.1.3. Ahşap:	84
3.1.4. Tuğla:	84
3.1.5. Kerpiç:	85
3.1.6. Harç:	85
3.1.7. Demir:	85
3.1.8. Kurşun:	85
3.1.9. Kiremit:	86
3.1.10 Alçı:	86
3.2. Plan ve Mekân Anlayışı:	86
3.2.1. Camiler:	86
3.2.1.1. Ahşap Tavanlı Camiler:	86
3.2.2. Türbeler:	88
3.2.3. Hamam:	88
3.2.4. Köprü:	88
3.2.5. Kale:	89
3.2.6. Çeşmeler:	89
3.3. Mimari Elemanlar:	90
3.3.1. Taşıyıcı ve Destekleyiciler:	90
3.3.1.1. Duvarlar:	90
3.3.1.2. Sütun ve Ayaklar:	90
3.3.1.3. Kemerler:	91
3.3.2 Geçiş Elemanları:	91
3.3.2.1. Tromp:	91
3.3.2.2. Pendentif:	91
3.3.2.3. Türk Üçgeni:	91
3.3.3. Örtü sistemleri:	92
3.3.3.1. Düz ahşap tavan:	92
3.3.3.2. Kubbe:	92
3.3.3.3. Tono:	92
3.4. Yapı Elemanları:	92
3.4.1. Kapılar:	92
3.4.2. Pencere:	92
3.4.3. Mihraplar:	93
3.4.4. Minberler:	93
3.4.5. Mahfiller:	94
3.4.6. Minareler:	94
3.5. Süsleme:	94
3.5.1. Taş Süsleme:	94
3.5.2. Tuğla Süsleme:	95
3.5.3. Ahşap Süsleme:	95
3.5.4. Alçı Süsleme:	96
3.5.5. Kalemîşi Süsleme:	96
3.6. Yapı Kitabeleri:	97
4. SONUÇ :	98
KAYNAKÇA	100

VAKIF FİHRİSTİ.....	103
ŞEKİL LİSTESİ.....	107
RESİM LİSTESİ.....	108

ÖNSÖZ

Ankara'nın Kalecik ilçesi, İç Anadolu Bölgesi'nde Orta Kızılırmak Bölümü içerisinde Kızılırmak kıvrımında yer alır. Kalecik kuzeyde Çankırı ili, doğuda Kırıkkale'nin Sulakyurt İlçesi, güneyde Kırıkkale ili ve Ankara'nın Elmadağ İlçesi, batıda ise Çubuk İlçesi ile komşudur. Yerleşim Kalecik Kalesi diye bilinen kalenin etrafında toplanmıştır. Evler kalenin kuzey ve kuzeybatı yönünde yoğunlaşmıştır. Yerleşim yeri olarak Hititler Döneminden beri kullanılmaya başlanmıştır. Şelçuklular, Candaroğulları ve İsfendiyoğulları gibi beylikler tarafından yerleşme sahası olarak kullanılmıştır. Osmanlı döneminde daha da gelişen kent, Milli Mücadele yıllarında da önemli bir merkez olarak kullanılmıştır.

Kalecik, uzun yıllardan beri insanların yerleştiği, ticari ilişkilerde bulunduğu bir yer olması sebebiyle zengin bir tarihi dokuya sahiptir. Kalecik'te bulunan yapıların toplu olarak değerlendirildiği bir kaynak yoktur. Mevcut kaynaklarda ise sınırlı sayıda mimari yapı incelenmiştir. Çalışmamda, Kalecik ilçe merkezinde ve köylerinde bulunan mimari yapılar tespit edilip, sanat tarihi açısından değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır.

Tezimin değerlendirilmesi aşamasında yaptığı düzenlemeler ve fikirlerle beni aydınlatan değerli hocam, Prof. Dr. Remzi Duran'a, ilgi ve katkılarından dolayı Prof. Dr. Ali Baş ve Prof. Dr. Haşim Karpuz'a ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Karşılaştığım her türlü engelde yanımda olan arkadaşım Özgür Yılmaz'a, saha çalışmamda yanımda olan arkadaşım Aslıhan Acar'a, yapılarımın çizimlerini yapan arkadaşım Yunus Muluk'a, gözden uzak yapıların tespitinde yardımcı olan Kalecik İlçesi Fen İşleri Müdürü Ertuğrul Çakmak'a ve Kalecik Halkına, dokümanlarından faydalanmamızı sağlayan Kalecik Belediyesi Başkanına ve personeline teşekkür ederim. Yapmış olduğumuz bu çalışmanın her aşamasında bana yürekten destek olan babam İsmail Çağlar ve annem Zeynep Çağlar'a, bu çalışmaya beni yönlendiren, her türlü bilgi ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Osman Eravşar'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Konuyla ilgili arşiv kayıtlarının sağlanmasında yardımlarını gördüğüm Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü yetkililerine teşekkür ederim.

Mayıs, 2008

Yasemin ÇAĞLAR

KISALTMALAR

AKTVKK	:Ankara Kültür ve Tabiatlarını Koruma Kurulu
Bk.	:Bakınız
BOA	:Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C	:Cilt
DKVKE	:Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri
Mad	:Maddesi
Res.	:Resim
S	:Sayı
s.	:Sayfa
Şek	:Şekil
TDVİA	:Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
VGM	:Vakıflar Genel Müdürlüğü
VGMA	:Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı ve Önemi:

Ankara'nın eski yerleşmelerinden birisi olan Kalecik, ortaçağda kuzey Anadolu ile İç Anadolu'yu birbirine bağlayan kervan yolu üzerinde yer alan küçük bir yerleşmedir. Yerleşmenin kuruluşu oldukça eski olmasına karşılık, çağlar boyu'nca ticaret yollarını kontrol altında tutma özelliği sebebiyle önemini her dönemde korumuştur. Türk fethi öncesine ait çok yapı bulunmamasına karşılık, kente ismini veren kalesi o günlerden kalan en önemli eserlerin başında gelir. Türk fethiyle birlikte kale dışında da yerleşmeler görülmeye başlar. Böylece kentin ve çevresinin fiziki çekirdeği de şekillenmeye başlar. Bu çalışmada Türk fethi sonrasında Kalecik ve çevresindeki mimari yapıları ele alınmış, bu yapılar Sanat Tarih'nin bilimsel metotları kullanılarak incelenmiş ve yapıların Türk Sanatı içindeki yerleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Günümüzde Ankara iline bağlı bir ilçe olan Kalecik, coğrafi olarak ticaret yollarının üzerinde kurulması ve Kızılırmak havzası içinde verimli, sulak arazilere sahip olması sebebiyle yerleşme için uygun şartlara sahiptir. Bu şartlar içinde Kalecik'te çok sayıda yapının inşa edildiğini görüyoruz.

Bu tezde çalışmanın zaman sınırlaması, ilk Türk yapısının görüldüğü 13. yüzyıldan itibaren başlar. Devamında Osmanlı döneminin tamamını kapsarken, Cumhuriyet döneminde 1930'lu yıllara kadar olan süreci içine alır. Tarih olarak 1930'lu yılların seçilmesinin nedeni, geleneksel yapım tekniklerinin anıtsal mimaride en son görüldüğü örneklerin bu tarihe kadar gitmesinden kaynaklanmaktadır.

Yukarıda kentin önemini belirtmemize rağmen, Kalecik'teki anıtsal ve sivil mimari örneklerinin incelenip değerlendirildiği bir çalışma bulunmamaktadır. Kalecik'teki Türk dönemi mimarlık örneklerinin kültür tarihimiz ve mimarlık tarihimiz içindeki yerinin belirlenmesi bu çalışmanın ana amacını oluşturur.

1.2. Konuyla İlgili Kaynak ve Araştırmalar:

Kalecik Türk devri eserlerini kapsamlı olarak inceleyen bilimsel nitelikte bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte, ilçe merkezindeki bazı yapıların birkaç

yayında ele alındığı görülmektedir. Buna karşılık yerleşmenin tarihi ve coğrafyasıyla ilgili mahalli nitelikte yayınlar yapılmıştır.

İlçeye ait kapsamlı ilk araştırma bir Kültür Derneği Yayını olarak, H.C. Aslangil ve H.H. Ekiz tarafından hazırlanan ve yayın tarihi kesin olarak belli olmayan “Kalecik’in Tarihi, Dünü Bugünü İçin Bir Araştırma” isimli kitaptır.¹ Bu çalışma Kalecik’i sosyokültürel açıdan tanıtan, rehber kitap niteliğindedir. yapılar üzerinde fazla durulmamış sadece tanımlamaları yapılmıştır. Bir diğer araştırma ise Kalecik Lisesi’nde görev yapan bir Sanat Tarihi öğretmeni olan Nusret Biber’in 2003 yılında yayımladığı “Kalecik ve Tarihin İzleri”² isimli kitabıdır. Nusret Biber’e ait olan bu kitap, şimdiye kadar olan, Kalecik ve tarihi eserleri konusundaki en geniş kapsamlı çalışmadır. Ancak bu çalışmada, yapıların tanımlanmalarına fazla yer verilmemiş, konu sınırlaması olarak sadece Kelecik ilçe merkezindeki yapılar ele alınmış köyler dâhil edilmemiştir.

Kelecik’ teki bazı yapıların vakıf kayıtları da bulunur. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nde bulunan vakfiye³ , ve vakıf şahsiyet defterleri taranmış, buradan elde edilen bilgiler çalışmada incelenen yapıların ve günümüze ulaşamayan yapıların tespitinde kullanılmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü’nde yapılan arşiv çalışmasında, yapılara ait eski fotoğraflar elde edilmiş, yapıların geçirdiği onarım süreçleri hakkında bilgiler edinilmiştir. Başbakanlık Devlet Arşivlerinin taraması yapılmış, Kalecik’e ait tahrir defteri incelenmiştir. 937 (1530 M) tarihli 438 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri incelenerek o dönemde Kalecik ilçesinde üç adet caminin, bir adet hamamın, dört adet mescidin olduğu gibi bilgilere ulaşılmıştır.

Tarihi süreç içinde, bazı seyyahlar Kalecik’i ziyaret etmiştir. Bu seyyahlar genellikle gündelik hayattan bahsetmişler ancak bazıları Kalecik’teki yapıların sadece isimlerini vermiştir.⁴

¹Aslangil – Ekiz, 5–290.

² Biber, 2003

³ VGM Arşivi, 599 No’lu Defterin, 140. sayfa, 102. sırasında bulunan **İbrahim Ağa Bin İbrahim Ağa Vakfı**’na ait 1322 Tarihli Vakfiye; VGM Arşivi, 738 No’lu defteri, 9. sayfa, 3. sırasında kayıtlı, **Hatice Hatun Binti Mehmet Efendi Vakfı**’na ait 1142 tarihli vakfiye

⁴ Evliya Çelebi, 1970; Seyyah Kandemir, 1932, 276.

Araştırma sırasında Ankara KTVKK arşivinde bulunan yapılarla ilgili dosyalarda incelenmiştir. Bu dosyalarda bazı yapıların eski fotoğrafları ve geçirdikleri onarımlar tespit edilmiştir.

1.3. Metot ve Düzen:

Araştırmada ilk olarak konuyla ilgili kapsamlı bir kütüphane ve arşiv çalışması yapılmıştır. Arşivlerde elde edilen bilgilerin tanımı ve tasniflemesi yapılmıştır. Eski fotoğrafların kopyaları alınarak, yapıların üzerinde çalışılmadan önce eski durumlarının tespitine yönelik notlar çıkarılmıştır. Ayrıca elde edilen bilgilerle, bir yapı listesi oluşturulmuştur.

Çalışmanın sonraki aşamasında, araziye çıkılarak yapılar yerlerinde incelenmiştir. Öncelikli olarak arşiv çalışmasında isimleri belirlenen yapıların incelemesi yapılmış, sonrasında ise gerek arazi çalışması sırasında gerekse sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilere göre tespit ve tescili henüz yapılmamış yapılar çalışılmıştır.

Arazi çalışmasında, yapıların durum tespiti yapılarak notlar alınmış, röleve ölçüleri çıkarılmış, kitabesi varsa yerinde okunmaya çalışılmış, okunamayanlar kitabenin stampajı üzerinden okunmuştur. Yapıların çok sayıda fotoğrafı çekilmiştir.

Son aşamada, arazi çalışmaları ile kütüphane ve arşiv çalışmalarından elde edilen bilgilerin derlenip analojisi yapılmıştır.

Yapılar belli bir düzende ve anahat planına bağlı kalınarak anlatılmış, metin plan ve resimlerle desteklenmiştir. Yapılar, yeri genel tanım, cepheler, plan elemanları, mihrap, minber, mahfil, malzeme ve teknik, kitabe ve süsleme gibi başlıklar altında incelenmiştir. Kitabeler anlatılırken, Latin harfleriyle okunuşu yazılmıştır. Günümüze ulaşamayan yapılar ise; günümüze sadece bir bölümü ulaşabilen yapılar ve kaynaklarda adı geçen yapılar olmak üzere iki alt başlıkta toplanmıştır. Tescili yapılmayan cami ve su yapılarının röleveleri tarafımıza ait olup⁵ çeşitli kurumlar ve şahıslardan alınanlar özellikle belirtilmiştir.

Tezin metin kısmı dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm olan giriş bölümünde, çalışmanın amacı, sınırları ve kaynaklar üzerinde durulmuştur. İkinci

⁵ Altıntaş Köyü Camii, Gökdere Köyü Camii, Eşmedere Köyü Camii, Kargın Köyü Camii, Kınık Köyü Camii, Baş Çeşme ve Kale çeşmesinin röleveleri tarafımıza aittir.

bölümde, Kalecik'in coğrafi ve tarihi anlatılmıştır. Bu bölüm daha çok mevcut yayınlardan elde edilen derleme niteliğindedir. Üçüncü bölüm çalışmanın özünü oluşturan katalog kısmıdır. Katalog bölümü “günümüzde mevcut olanlar” ve “günümüze ulaşamayan yapılar” olmak üzere iki alt başlığa ayrılmış ve her bölüm içinde incelenen yapılar “alfabetik” olarak sıralanmıştır. Katalog

bölümünün ardından mevcut yapıların genel özellikleri belirlenerek Anadolu Türk sanatı içinde bir değerlendirmesi yapılmıştır. Değerlendirmede yapılar, yakın yerleşmelerdeki örnekleriyle karşılaştırılmıştır.

Sonuç bölümünde Kalecik'teki Türk Devri yapılarının, Türk Sanatı ve mimarlık tarihi içerisinde ifade ettiği anlama vurgu yapılmıştır. Metin kısmının sonunda haritalar, Vakıf fihristi, şekil ve resimler listeleriyle birlikte yer almaktadır.

1.4. Kalecik'in Coğrafi Durumu ve Tarihçesi:

1.4.1. Coğrafi Durum:

Kalecik ilçesi, İç Anadolu Bölgesi'nde Orta Kızılırmak Bölümü içerisinde Kızılırmak havzasında yer alır. İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeyinde, Ankara'nın kuzeydoğusundadır. İdari olarak Ankara'ya bağlı olan Kalecik İç Anadolu Bölgesi ile Karadeniz Bölgesi arasında geçiş sahası durumundadır. (Harita 1)

Kalecik kuzeyde Çankırı ili, doğuda Kırıkkale'nin Sulakyurt İlçesi, güneyde Kırıkkale ili ve Ankara'nın Elmadağ İlçesi, batıda ise Çubuk İlçesi ile komşudur.

Yüzölçümü 1317,55 km², denizden yüksekliği yaklaşık 725 m kadardır. Kalecik Ankara'yı Çankırı ve Kastamonu'ya bağlayan yolda bulunmaktadır. İlçe ana yola ise 5 km uzunluğunda bir yol ile bağlıdır. Ayrıca batısından Ankara-Çankırı-Zonguldak istikametinde uzanan bir tren yolu geçmektedir ve istasyon ilçeye 4 km uzaklıktadır.⁶ Kızılırmak ilçeyi güney, doğu ve kuzeydoğudan kuşatır ve besler. İlçeye olan uzaklığı 4 km dir. İlçenin daha çok istasyon istikametine ve Çankırı-Ankara yönüne doğru bir gelişme gösterdiği gözlenir.

Yerleşim Kalecik Kalesi diye bilinen kalenin etrafında toplanmıştır. Evler kalenin kuzey ve kuzeybatı yönünde yoğunlaşmıştır. (1. Res) Kalenin görkemine

⁶ Aslangil – Ekiz, 9.

sırtını dayayan evler eski Ankara evlerinin tipik birer örneği gibidirler. Ankara kale içi evleri ve yine Ankara'nın eski bir yerleşim yeri olan Beypazarı evleriyle yakın benzerliklere sahiptirler. İç sofalı plan tipinin uygulanışında, dışarıya çıkama yapan sofalarında, üçgen alınlıkları ve bağdadi duvar tekniği ile yapılmış duvar örgülerinde bunu açıkça izlemek mümkündür.

Ünlü seyyah Evliya Çelebi (1611–1682) seyahatleri esnasında Kalecik'e uğramış olup, bize burası hakkında çeşitli bilgiler verir. Evliya Çelebi "Seyahatname" sinde burayı Bursa tekfurı "Sardane" adlı kralın kızı için yaptırdığını sonra Kastamonu hakimi Topal Beyazıt'ın fethettiğini ve Kangırı (Çankırı) sancağı toprağında Paşa Hası ve Subaşılığı olduğunu söyler. Ayrıca Kalecik'in kalesi, şehirdeki eski yapılar, çarşısı ve Kazancı Baba Tekkesi bilgi vermektedir. Evliya Çelebi Kalecik'in isminden söz ederken ise "cık" sözünün küçültme edatı olduğunu yani küçük kale anlamına geldiğini söyler⁷.

Evliya Çelebi ilçe için 1200 kadar kiremit ve toprak örtülü ev, üç han, 6 kahve dükkanı olan bir yerleşme diye bahsetmektedir.⁸ Ayrıca yine Evliya Çelebi ilçenin tanımlamasını yaparken "Kalecik 250 akçalık şerif bir kazadır."⁹ Demektedir. Osmanlılardan itibaren kaza merkezi olan Kalecik, Ankara-Çankırı yolu üzerinde kurulmuştur. 1930' larda Kırıkkale "Kırık Köy" adı ile Kalecik'e bağlı bir köy durumundayken, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Kırıkkale'nin endüstrileşmesiyle Kalecik önemini yitirmeye başlar. Kırıkkale de 1925 yılında İmalatı Harbiye Fabrikasının kurulma kararı ilin gelişmesinin ana nedenidir. 1989 tarihinde il olmuştur. Kendisine bağlı bir köy iken sonralarında gelişmede kazandığı bu hız Kalecik'i gölgede bırakmıştır. Ancak ilçe ve ona bağlı köyler özgün şeklini yitirmemiş yerel ağız halen kendini çok kuvvetli belli etmektedir. Örneğin halk Kalecik'e de "Galaycık" demektedir.¹⁰

Karasal iklimin hüküm sürdüğü İç Anadolu Bölgesi'nin de, iklimin insan yaşayışının sosyal ve ekonomik yönlendirilmesindeki etkisinin ilçede açıkça izlendiği görülmektedir.

⁷ Evliya Çelebi, 1970, 114.

⁸ Evliya Çelebi, 1970, 112.

⁹ Evliya Çelebi, 1970, 112.

¹⁰ Biber, 2003, 13.

Halkın ekonomisi tarım, hayvancılık ve ticarete dayalıdır. Son yıllarda yapılan şarap ve un fabrikalarıyla ilçe ekonomisi canlanmaya başladıysa da, az gelişmiş tipik bir Orta Anadolu kasabasıdır, denilebilir.

Kalecik sadece bu bölge topraklarında yetiştirilen “Kalecik karası” adı ile bilinen üzümüyle ünlenmiştir. Kızılırmak üzerindeki tarihi köprünün iki tarafındaki bağlarda yetiştirilmektedir.” Kalecik karası, şarap yapımında kullanılarak ilçenin gelişmesinde ve tanınmasında önemli bir yere sahip olmuştur.

Koyun, sığır gibi hayvan besiciliği ve arıcılıkta son yıllarda gelişmiştir.

1.4.2. Tarihçe:

Kalecik ile Çankırı arasındaki, Çankırı’ya bağlı İnandıktepe de Prof. Dr. Tahsin Özgüç tarafından 1966–1967 yıllarında yapılan kazılarda Hitit Devrine ait çok önemli buluntular çıkarılmıştır. Burada çıkan örneklerle benzer buluntular Kalecik Kalesi’nde ve çevre köylerde değişik zamanlarda elde edilmiştir. Kalecik’in, Hititler zamanında önemli bir bölge olduğu anlaşılmaktadır. Buluntular arasında, Asur Ticaret Koloniler Çağı, Eski Hitit Çağı ve Hitit İmparatorluk Çağına ait olan kalıntı ve buluntular arasında tapınak, çanak, çömlek ve çeşitli biçimlerde testiler, tencereler, küpler, kabartmalı ve bezemeli kulplu vazolar, pişmiş toprak heykelcikler, taş, tunç ve kemik eserler, ok ve kargı uçları vardır.¹¹

Kalecik Hititlerin ardından M.Ö 331 yılında Büyük İskender’in Persleri yenmesiyle imparatorluk sona ermiştir. M.Ö 323 yılında Büyük İskender’in ölmesinden sonra Anadolu’nun bir kısmına Slevkosler hâkim olmuştur. Daha sonra Anadolu ve çevresine hâkim olmuşlardır.¹²

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğü tarafından, Kalecik’in Elecik Köyünün 3,5 km. güneyindeki Kızıleşiş mevkiindeki Tümülüs’te 1987 yılında yapılan kazıda, M.S 1.yy ile cam kap parçaları ile çeşitli parçalar bulunmuştur.¹³ Tüm bu buluntular çevrenin tarihi süreç içerisinde önemli yerleşim ve ticaret yeri olduğunu kanıtlar.

¹¹ Özgüç, 1988, 46.

¹² Aslangil – Ekiz, 5.

¹³ Mermerci, 1987, 23-29.

Kalecik'te Romalılardan ve daha sonraki Bizanslılardan birçok ize rastlamak mümkündür. Bunlardan Roma İmparatorluğu dönemine ait Kalecik Kalesi başta gelir. W. Ramsay Ankara'dan Çankırı (Gongra) istikametine giden ve Kalecikten geçen, Romalılardan kalma bir yol kalıntısı olduğunu Kalecik'te Trajan ve Hadrian devirlerinden kalan mil (mesafe) taşları bulunduğunu, “Acitoriziacum” isimli antik şehrin de Kalecik yakınlarında olduğundan bahseder.¹⁴

Kalecik'in 5 km güneybatısında bulunan “İkizce” deki harabeler, Kalecik kalesinde, buradan çıkan çanak çömlek parçaları, kalıntılar, bugün kalede yürürken de rastlayabileceğimiz pişmiş toprak kap parçaları, mezar taşları, mil (mesafe)taşları, aslan heykelleri (bunlardan şu an iki tanesi) şehrin girişinde ziyaretçileri karşılamaktadırlar. Küp parçalarına günümüzde kenti gezerken bazı evlerin bahçesinde rastlamak mümkündür.

Türkler Anadolu'ya 1071 yılında Malazgirt'te yapılan savaştan sonra adım atmışlar ve Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlardır. Gittikleri her yere kültürlerini de götüren Türkler Kalecik ve çevresine de yerleşmişler burada uzun bir süre varlık gösterdikten sonra kısa bir süre için 1243 yılında II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246) zamanında Anadolu'daki diğer şehirlerin çoğu gibi Kalecik'te bir süre için Moğol egemenliğine girmiştir. 13.yy ortalarından itibaren Anadolu'da beylikler döneminin başlamasıyla birlikte bu bölgeye Ahiler hakim olmuşlardır. Kalecik'te de ahi egemenliği başlar bunu bugün bile kullanılan “Ahi Kemal” ve “Ahiler” mahallelerinin isimleri kanıtlar gibidir.

Ahiler için M. Şeker; ‘Memleketlerine gelen yabancıları karşılama, onlarla ilgilenme, yiyeceklerini, içeceklerini, yatacak yerlerini sağlama ihtiyaçlarını giderme, onları uğursuz ve edepsizlerin elinden kurtarma gibi konularda bunların eş ve örneklerine dünyanın hiçbir yerinde rastlamak mümkün değildir’.¹⁵der

Ankara ve civarının, kendisinin de bir Ahi olduğunu söyleyen, I.Murat Hüdavendigâr (1362–1389) zamanında 1362 yılında, Ahilerin elinden aldığı¹⁶ söylenir. Dolayısıyla Ankara ve çevresi sınırlarına dâhil olan Kalecikte 14.yy'da Osmanlılara katılmıştır.

¹⁴ Ramsay, 1980, 248-285.

¹⁵ Şeker, 1984, 123-125.

¹⁶ Nur, 1973, 164.

Yıldırım Beyazıt ve Timur arasında 1402 de yapılan Ankara Savaşı'nda Kalecik üzerinden Çubuk'a ulaşılmıştır.¹⁷ Bu savaştan sonra Candaroğulları Beyliği (1392–1439), Timur'un yardımıyla 1402 de Kastamonu, Safranbolu ve Çankırı ile birlikte Kalecik'i de ele geçirerek İsfendiyaroğlu Beyliğini kurmuştur.¹⁸ Kalecik merkezinde, kitabesinden İsfendiyaroğulları döneminde yapıldığını anladığımız Has Bey Camii bu dönemden günümüze mirastır.

Kalecik, Fatih Sultan Mehmet'in İsfendiyaroğlu Beyliği'ne son vermesiyle 1461 de tekrar Osmanlı egemenliğine geçer.

1484 yılında Kalecik'e, Osmanlıların hizmetinde olan Şehsuvaroğulları tarafından Türkler yerleştirilmiştir.¹⁹ Kalecik merkezde saray mahallesi diye bilinen yerde Şehsuvaroğullarına ait bir Saray (Şehsuvaroğlu) Camii bu dönemden kalan, vakfiyesi günümüze ulaşabilen önemli bir yapıdır.

1900' lü yılların başlarından Osmanlı İmparatorluğu yıkılma sürecini yurdun hemen her yerinde yaşamaya başlamış, çok sayıda toprak kayıpları olmuştur. Ulusal bilincin oluşmasıyla milli mücadele yılları başlar. Kalecik önemli yol güzergahları üzerinde bulunmasından dolayı milli mücadele yıllarında da bağımsızlık yolunda atılan adımlara önemli katkılar sağlamıştır. Ankara-Kalecik-Çankırı-Kastamonu-İnebolu şosesinin (İstiklal Şosesi) varlığı bu dönemde büyük bir kazançtır. Bu önemli ulaşım ilaveten Kalecik halkının yardımıyla inşaatı (1905) yılında tamamlanan kışla binalarının da konaklama, sevkıyat ve güvenlik bakımından önemli rolü olduğu kaynaklarda geçer. Batı Anadolu milli mücadele yıllarında işgal altında olduğundan İstanbul ve çevresinden edinilen mühimmat, cephane ve malzeme Karadeniz yoluyla İnebolu'ya getirilmiş oradan da Kastamonu-İlgaz-Çankırı Kalecik'e intikal eder.²⁰ Buradan da Haymana'ya sevk edilirmiş. Büyük bir özveri ve inançla yapılan savaş ülkenin her karış toprağında olduğu gibi Kalecik'te de kendini gösterir. Bu yardımlaşma ve büyük inanç Türk halkını bağımsızlığa taşır. Artık yeni kurulan devletin kendi içindeki savaşı başlar. Rejim değişikliği ve inkılâplar ardı arkasına gelir. Bunlardan biri olan şapka inkılabı, Atatürk'ün Ankara'dan 23 Ağustos 1925

¹⁷ Türk Ansiklopedisi, 1949, III, 64.

¹⁸ Aslanapa, 1977, 37.

¹⁹ Türk Ansiklopedisi, III, 1956, 292.

²⁰ Aslangil – Ekiz, 24.

günü erken saatlerde hareketle Kalecik'e uğradığı, buradan Çankırı yoluyla 24 Ağustos günü Kastamonu'ya ulaştığı bilinir.

Atatürk'ün Kalecik'te şapka ile görüldüğü fotoğraf Türk Tarih Tetkik Cemiyeti tarafından 1934'de yayımlanan, dört ciltlik tarih kitabının, 4.cildinin ekleri olarak 95.sayfada 109 no ile yayımlanmıştır.

Ankara'nın Kalecik ilçesi tarihin her döneminde gerek coğrafi konumu gerekse ikliminin getirdikleri ve toprağının verimliliğiyle yerleşimi için uygun bir yerleşim yeri olmuştur.

2. KATALOG:

2.1. Günümüzde Mevcut Olan Yapılar:

2.1.1. Camiler:

2.1.1.1. Altıntaş (Kumartaş) Köyü Eski Camii:

Şekil: 1

Resim: 2–10

Tarihi: Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Halk arasında Kumartaş Köyü Camii olarak bilinen yapı, Kalecik ilçe merkezine 39 km kuzeybatıda, bugünkü adıyla Altıntaş Köyünde no: 58 de yer almaktadır.

Mimari: Altıntaş köyü merkezindeki, bugün harap olmuş cami, çevreye hakim bir tepe üzerinde inşa edilmiştir. Camiyi “Mazin ailesi” hayır için yaptırmıştır.²¹Yapı, 10.45m x 9.20m ölçülerinde kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı bir harim ile dikdörtgen planlı ön girişten oluşmaktadır. Cami, dıştan kırma çatılı olup içten düz ahşap tavanla kaplıdır. Üst örtü, harim beden duvarlarına oturmuştur. Yapı günümüzde kullanılmamaktadır.

Doğu cephe zemin kat seviyesinde arazi eğimine yaslandırılmıştır. Yapıya giriş yarım daire kemerli, ahşap, çift kanatlı kapı açıklığıyla bu cepheden sağlanmıştır. Ön giriş ayakkabılık fonksiyonuna sahiptir. Üst kat pencere seviyesine kadar uzanan ön giriş mekânının üzeri ahşap ayağın taşıdığı ayaklarla taraça görünümü kazanmıştır. Cephede iki sıra pencere uygulaması vardır. Giriş holüne iki adet pencere açılmıştır. Üst sırada üç adet dikdörtgen çerçeveli pencere yer alır. Ortalama 85 cm genişliği olan bu pencereler birbirine eşit uzaklıkta açılmıştır.

Güney cephede mihrabın sağında ve solunda iki adet basık yuvarlak kemerli pencere açılmıştır. Yaklaşık 80 cm genişliğinde olan pencereler, dışarıdan dikdörtgen formudur. Yapının bu cephesinde de diğer cephelerinde olduğu gibi beden duvarlarını kaplayan çimento sıvanın yer yer döküldüğü gözlemlenmektedir.

²¹ Bekir Bilgin (1930/çiftçi) isimli köylüden alınan bilgidir

Batı cephede üç adet iki sıra şeklinde dikdörtgen formlu pencereler açılmıştır. 80 cm genişliğindeki bu pencereler, cephenin kuzey ucuna daha yakın tutulmuştur. Batı cephesinin kuzeyinde ahşap 50 cm x 50 cm ölçülerinde bir balkon çıkıntısı vardır.

Kuzey cephe de diğer cephelerde olduğu gibi iki sıra pencere açıklıkları yerine iki adet üst sıra pencereleri açılmış alt sıra sağır tutulmuştur.

Harime yuvarlak kemerli bir kapıdan girilir. Harim; doğu ve kuzey duvarına yaklaşık 86 cm genişliğinde ve 1.26 m yüksekliğinde, iki adet dikdörtgen pencere ve batı duvarında altı adet pencere ile yoğun bir biçimde aydınlatılmıştır. Doğü kanadının güneyindeki iki adet pencere, cepheye sonradan bitişik olarak inşa edilmiş ön giriş mahalli tarafından kapatılmıştır. Harim ahşap hatıllarla kapatılmıştır. Duvarlar sıvalı ayrıca üzeri badanalıdır.

Mahfil, kuzey beden duvarına bitişik olarak yapılmıştır. Bugün döşeme kaplaması çok fazla tahrip olan mahfile kuzey doğü köşede yer alan çift yönlü bir merdivenden çıkılmaktadır. Merdivenin alt boşluğu tek kanatlı bir kapı ile kapatılmıştır. Günümüzde depo olarak kullanılmaktadır.

Mihrap, beden duvarı yüzeyinden yaklaşık 30 cm. dışa taşırılmıştır. 90 cm genişliğinde 2.40 m. yüksekliğindedir. Beden duvarının yüzeyinde çıkıntı yapan mihrabı 15 cm. genişliğinde, düz bir dış silme çevreler. 57cm. lik bir derinliğe sahip olan mihrap nişi yuvarlak kemerlidir. Kavsara bölümü düz olup, kavsara altında iç bükey bir kıvrımla bir silme kuşağı geçer.

Minber, taş bir kaidenin üzerine yerleştirilmiş, ahşap malzemeden yapılmıştır. Baldeken, tarzda bir köşk kısmı mevcuttur. Minber aynalığı ince ahşap çitelerin yine ahşap olan zemin üzerine çakılması üzerine elde edilmiş basit geometrik desenlerle bezelidir.

Vaaz kürsüsü, ahşap malzemeden yapılmış ancak özgün değildir.

Yapıda minare yoktur. Ezan, kırma çatı üzerine yerleştirilen hoparlörden okunmaktadır.

Malzeme ve Teknik: Caminin inşasında; taş, çimento sıva, kerpiç, ahşap ve demir kullanılmıştır.

Beden duvarları; köşelerde kaba yonu, orta kısımlarda ise moloz taş örgülüdür. Taş örgüler içerisinde bağlayıcı malzeme olarak kerpiç kullanılmıştır.

Moloz taş örgülü duvar, çimento ile sıvanmıştır. Sıvaların döküldüğü yerlerden duvar örgüsünde moloz taş aralarından yatay düzlemde atılmış ahşap hatıllar gözlenmektedir. Harimi aydınlatan iki sıra pencereler ahşap doğramalı ve dıştan demir şebekelidir. Ayrıca kapı doğramaları, mahfil, minber ahşap malzemeden yapılmışlardır. Ahşap çatı kiremitle kaplıdır.

Süsleme: Caminin süsleme özellikleri içerisinde; ahşap tavan örgüsü ve mahfil üzerindeki kalem işi süslemeler sayılabilir.

Yapının dış cephesi tamamen sade tutulmuştur. Buna karşın harim içinde özellikle tavanda yoğun süsleme ile karşılaşılır.

Hariminin üzerini örten ahşap tekne tavanın yüzeyi boşluk bırakılmadan süslenmiştir. Tavanı iki sıra bordür çevreler. Dıştaki bordür üzerine, rumi ve palmet motifi şeklinde kesilen ahşap parçalar çivilerle tutturulmuştur. Simetrik iki rumi motifinin devamında orta noktaya gelecek şekilde palmet motifi yerleştirilmiştir. Oluşturulan bu kompozisyon ince çıtalarla diğer bezeme kompozisyonuna bağlanır. İçteki bordürde kıvrım dal biçiminde kesilen ahşap parçalar birbirine simetrik olarak yerleştirilerek ince çıtalarla birbirine bağlanır. Tavan göbeği merkezde çok kollu yıldız motifi ve etrafını çevreleyen yarım daire şeklinde çokkollu yıldızlardan oluşur. Tavan göbeği çokgen çemberlerle sınırlandırılmıştır. Tavanda göbek dışındaki satıhta dört kollu yıldızlar ve sekiz kollu yıldızların birbirini tekrarından doğan göz alıcı bir bezeme kompozisyonu vardır. Üst örtüyü hiç boşluk bırakmadan dolduran dört kollu yıldızların ve sekiz kollu yıldızların üzerine kalem işi çiçek motifi işlenmiştir.

Mahfili taşıyan ahşap sütun başlıklarında, üç adet çiçekten oluşan natüralist çiçek demeti kompozisyonu, kalem işi tekniğinde işlenmiştir. Mahfil süslemesinde, tavanda olduğu gibi renkler canlı değildir.

Kitabe: Yapının yuvarlak kemerli girişinin kilit taşı üzerinde Osmanlıca rakamlarla H.1316/1898–1899 yazmaktadır. Bu tarih dışında yapıda herhangi bir onarım ve inşa kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Caminin inşa tarihi ile ilgili herhangi bir yazılı kaynak bulunmamakla birlikte giriş kapısı üzerinde yağlı boya ile yazılmış H.1316/1898-1899 tarihi bize inşa tarihinin bu olduğu bilgisini vermektedir.

Cami, mimari özellikleri bakımından 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başında Kalecik'te inşa edilmiş Kargın Köyü Camii, Kınık Köyü Camii, Eşmedere Köyü Camii, Kale Camii ile benzetilmektedir.

Altıntaş Köyü Cami, ahşap süslemeli üst örtüsüyle önem arz eden bir geç Osmanlı yapısıdır. Buna karşın tescili halen yapılmamış harap vaziyetteki tarihi yapı günümüzde yok olmak üzeredir.

2.1.1.2. Çandır Köyü Camii:

Şekil: 2

Resim: 12-31

İnceleme Tarihi: Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Kalecik ilçe merkezinin 20 km kuzeyinde Çandır mevki diye bilinen Çandır Kasabası'nda no: 208 de yer almaktadır.

Mimari: Bugünkü cami, 1992 de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 20. yüzyılın başındaki özgün şekline sadık kalınarak restore edilmiştir. Eski caminin 1902 yılında yapıldığı söylenmektedir.²²

Önceki camiye ait arşiv fotoğrafları incelendiğinde; hafif eğimli bir zemin üzerine kâgir olarak inşa edildiği ve cephelerinde yuvarlak kemerli, iki sıra pencerelerin açıldığı görülmektedir. Üst örtüsü alaturka kiremit kaplı kırma çatı şeklinde olup, cephelerde ahşap saçağın yapı beden duvarlarından taşırıldığı görülür. Harimde kalemişi bezemeli alçı bir mihrap yer almaktadır.

Bugünkü cami düşük kotta bir platform üzerinde içten içe 13.06 m x 8.33 m ölçülerinde, dikdörtgen planlı bir harim ile doğusundaki sonradan eklendiği kullanılan malzemeden anlaşılan bir ön giriş mahallinden meydana gelmektedir. Harimin kuzeydoğu köşesinde, yapı bünyesine 1971 yılında dâhil edilmiş tek şerefeli bir minare yükselmektedir. Harim içten düz ahşap tavanla kaplanarak dıştan dört omuzlu kırma çatı ile örtülmüştür.

Yapının iki sıralı pencereleri, altta ve üstte yuvarlak kemerli açıklıklar şeklinde olup cephe sathından yaklaşık 4 cm çıkıntı yapan dikdörtgen söveler içerisine alınmışlardır. Alt sıra pencereler demir şebekelerle kapatılmıştır. Pencere kemer formlarında kilit taşları kemer yüzeyinden taşırılmıştır. Vakıflara ait eski arşiv fotoğraflarından güney duvarda mihrap üzerine gelen pencerenin yuvarlak formda bir tepe penceresi olduğunu, ancak onarımdan sonra yapının diğer pencere formlarına benzetildiğini görürüz.

²² Aslangil - Ekiz, 105.

Doğu cephede üç basamaklı bir merdivenle çıkılan bir ön mekân vardır. Kuzey ve güney yönde duvar örgüsü ile kapatılmış, kalan kısımlar camekânla kaplanmıştır. Ön mekanda bulunan üst kata tek yönlü ahşap bir merdivenle çıkılmaktadır. Yapıya giriş bu cepheden açılan basık kemerli bir kapı açıklığından sağlanır. Cepheye iki adet alt katta kapı hizasında, iki adet de üst katta olmak üzere dört adet pencere açılmıştır.

Güney cephesindeki pencereler harimin doğu ve batı cephelerindeki yuvarlak kemerli pencereler gibi 80 cm genişliğinde ve kemer tepe noktasına kadar 1.65 m yüksekliğindedir. Pencereleri taş sövelidir ve kilit taşları dışarı taşırılmıştır. Bu cephede ön giriş mahalline bir pencere açılmıştır. Bunun dışında iki alt sırada, iki adette simetrik olarak üst sırada pencere açıklıkları vardır. Diğer cephelerde de olduğu gibi bu cephede alt sıra pencereler üst sıra pencerelere göre daha büyük ebatta tasarlanmıştır.

Batı cephe arazi eğimine yaslandırılmıştır. Doğu cephe ve güney cephe pencere uygulamalarıyla aynı düzene sahiptir.

Kuzey cephe tamamen sağır tutulmuştur.

Ön giriş mahalli betonarme strüktürlü bir mekân olup cuma günleri köy halkına yetmediği için bir son cemaat mahalli olarak kullanılmaktadır.

Harime basık kemerli bir kapı açıklığından girilmektedir. Harim altı-üstlü pencerelerle aydınlatılmış, bol ışıklı bir mekândır. Pencerelerin düşey ve yatay basit ahşap doğramaları vardır. Harim ahşap kalemişi tekniğinde renklendirilmiş bir tavanla örtülmüştür. Tavan göbeği ahşap parçaların birbirine çakılmasıyla birleştirilen çok kollu yıldız motifinin etrafında tavan yüzeyi boyunca, ahşap parçaların farklı şekillerde boyanıp yerleştirilmesiyle oluşan bir süsleme kompozisyonu tavan yüzeyin kaplar.

Mahfil strüktürü tamamen yenilenmiştir.

Mihrap güney beden duvarından dışarı taşırılmıştır. Mihrap 2.00 m genişliğinde ve 3.25 m uzunluğunda olup yarım daire planlı nişi üzerinde yuvarlak kemerli kavsarası yer almaktadır.

Minber ve vaaz kürsüsü tıpkı mahfil gibi son yıllarda yenilenmiştir.

Minare yapının kuzey doğusunda olup 1972 yılında İsmail Dokuyucu adlı bir usta tarafından yapılmıştır. Minare 2.95 m x 2.92 m ölçülerinde kare planlı yüksekçe

bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kaideden sonra üçgen satırlardan oluşan papuç kısmına geçilir. Bilezik kullanmadan, yapının silindirik gövdesine geçilir. Tek şerefeli minare basit formda yapılmıştır.

Malzeme ve Teknik: Caminin inşasında; taş, kerpiç harç, alçı, ahşap, tuğla, demir, kurşun gibi malzemeler kullanılmıştır.

Cami beden duvarları moloz ve kabayonu taş malzeme ile kâgir olarak inşa edilmiştir. Ayrıca duvar örgüsü içerisinde ahşap hatıllarda kullanılmıştır. Kuzey cephesi moloz taş üzerine kerpiç harç ile sıvanarak yağlı boya ile boyanmıştır. Mahfil, minber, vaaz kürsüsü gibi elemanlar yine ahşap malzemeden yapılmıştır.

Caminin mihrabı alçı kalıplama tekniğinde yapılmıştır. Alt sıra pencerelerinin basit, demir şebekeleri mevcuttur.

Minare külahı kurşunla kaplı olan caminin şerefe altında tuğla malzeme kullanılmıştır.

Süsleme: Yapının süsleme özellikleri içinde; ahşap tavan süslemesi, kalemişi tekniğinde duvar bezemeleri, sülüs yazı kuşakları, alçı mihrap sayılabilir. Cami süslemesi 1992 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafında aslına uygun olarak yenilenmiştir.²³

Harimi örten dikdörtgen formda tekne tavan yoğun bir şekilde süslenmiştir. Tavan beş sıra bordürle çevrelenmiştir. En içte kırmızı bir zemin üzerine turuncu ve mavi eşkenar dörtgenlerin birbirini tekrar ederek dolandığı ince bir bordür yer alır. Bunu sarı zemin üzerine kırmızı beyaz ve siyah renkte stilize bitkilerden oluşan bir bordür çevreler. Diğerlerine göre oldukça ince, siyah beyaz geometrik motiflerden oluşan üçüncü bordürden sonra mavi zemin üzerine eğri kesim tekniğinde yapılmış kırmızı, sarı ve beyaz ahşap stilize bitki motifleri birbirini tekrar eden bir kompozisyon oluşturacak şekilde ahşap zemin üzerine çivilerle tutturulmuştur. Son olarak, üzeri beyaz, sarı ve kırmızı renklerle boyanmış stilize bitki motifli şeklindeki ahşap parçalar yeşil zemin üzerine çivilerle tutturularak bir bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur. Tavan yüzeyinde, Altıntaş Köyü Cami'nde olduğu gibi dört kollu ve sekiz kollu yıldız motifleri oluşturulmuştur. Birbirini tekrar eden yıldız motifleriyle tavan bezenmiştir. Tavan göbeği, merkezde ahşap parçaların birbirine çakma

²³ VGMA, 06.13.01-/11 nolu tescil dosyası

teknğinde tutturulmasıyla çok kollu yıldız motifi ve etrafını saran yarım daire şeklinde yıldız kompozisyonundan oluşmuştur. Tavan göbeğinin merkezinde sarı, kırmızı, mavi renklerde kalemişi tekniğinde renklendirilmiş dilimli bir lamba aynası vardır.

Mihrap alçı kalıplama tekniğinde yapılmış üzeri kalemişi süslemelerle bezenmiştir. Mihrabı, zemin seviyesinden 40 cm kadar dışarı taşırılmış, üç adet bordür çevrelemektedir. En dıştaki bordür dış bükey olarak, mihrap yüzeyinden 3 cm kadar taşırılmıştır. İç bükey olan ikinci bordür ortasından pembe renkte ince bir şerit çizilmiştir. Üçüncü bordürde beyaz zemin üzerine pembe, mavi ve yeşil çiçeklerden oluşan bir kuşak geçer. Mihrap yüzeyi açık pembe renkte boyanmıştır ve üzerine mihrap nişinin sağına ve soluna gelecek şekilde çift kulplu bir vazo içerisinde çıkan, bir dal üzerinde spiraller çizerek geçen sarı kırmızı çiçeklerle bezenmiştir. Mihrap nişi düz olup herhangi bir bezemeye yer verilmezken siyah zemin üzerine beyaz boya ile sülüs “Kullema de hale aleyha Zekeriya el mihrap”²⁴ yazılıdır. Mihrabın üzerinde güney duvar sathında mermer bir pano üzerine “Fevelle veccheke şatrel mescid’il haram” yazılıdır.²⁵ Kadınlar mahfili döşeme üst katında dört adet sarı bordürlerle çevrili panolar içinde vazo içerisinde çiçek demetleri resmedilirken, döşeme altına gelen duvardaki mavi şeritli panolarda manzara tasvirleri yer almaktadır. Batı duvardaki panonun içinde yeşil renkte bir perde motifi yapılmış üst simetriğine beyaz zemin üzerine celi sülüs “Ya Hazreti Bilal’i Habeşi” yazan bir pano vardır. Nizamettin Altındağ ve Hasan Dinçer²⁶ isimli bir köylüler tezyini yapan ustanın Çankırılı Nakkaş Zade Recep Usta olduğunu büyüklerinden bu ismi sıkça duyduklarını söylemektedirler.

Kitabe: Caminin günümüze ulaşan inşa kitabesi yoktur.

Yapının doğu duvarında yer alan pencere alınlığında, iç mekânın tezyininin 1926 yılında yapıldığını belirten iki satırlık kitabe vardır.

Minare kaidesinin güney cephesinde, minareye ait inşa kitabesi yer alır. Kitabede “İsmail Dokuyucu tarafından 1972 yılında yapılmıştır” yazmaktadır.

²⁴ Al-i İmran Suresi, 37. ayet, anlamı: “Zekeriya’nın mihrabından hepiniz girin.”

²⁵ Bakara suresi 150. ayet, anlamı: “Namazda yüzünü mescidi harama çevir”.

²⁶ Nizamettein Altındağ, 1932 doğumlu, çiftçi / Hasan Dinçer, 1933 doğumlu, çiftçi

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Caminin yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Ancak Halit Cevri Aslangil ve Halil Hamdi Ekiz’ in “Kalecik’in Dünü Bugünü İçin Bir Araştırma”²⁷ adlı kitabında yapının 1902’ lerde mevcut olduğundan bahsedilmektedir.

Yapı 1992 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından bir onarım geçirmiştir.²⁸ Arşiv fotoğraflarından, duvar sisteminde köşelerde şaşırtmalı örgü sistemi olduğunu, diğer yüzeylerin kâgir olarak yapıldığını görüyoruz. Yapılan son onarımda, köşe örgüleri beden duvarlarıyla beraber yenilenmiş ve düz bir biçimde örülmüştür. Ön giriş mahallindeki saçak kaldırılarak yerine camekân yapılmış, güney ve kuzey uçları beden duvarlarıyla beraber örülerek yapıda bir bütünlük sağlanmıştır. Kuzey duvar nem almış ve kerpiç sıvalarında dökülmeler gözlenmiş bundan dolayı bu duvar zemin kotuna kadar yıkılarak yeniden örülmüştür.²⁹ Üst örtü düz damla örtülüken kırma çatı ile kapatılmıştır.³⁰

1992 yılında yapıda esaslı onarım yapılmıştır. Bu onarımlar arasında; yapı içinde yer alan kalemişi duvar bezemeleri aslına uygun olarak yenilenmiş ancak mahfil alt katında yer alan panolardan batı cephesi yönündeki panodaki resim değiştirilmiştir. Buraya, eski resimlerinde gördüğümüz orijinal deniz ve yelkenli manzarası yerine ağaç ve deniz manzarası yapılmıştır. Ayrıca, iç mekânda duvarların boya badanası yenilenmiş, mahfil katının ahşap strüktürü minber ve vaaz kürsüsü yeniden yapılmıştır. Ahşap tavan kaplamasının elden geçtiği ve kalemişi süslemelerinin de yenilendiği anlaşılmaktadır.

²⁷ Aslangil -Ekiz, 105.

²⁸ Onarım kitabesi giriş kapısının solunda çerçeve içerisinde duvara aşıldır.

²⁹ VGMA, 06.13.01-/11 nolu tescil dosyası onarım fişi.

³⁰ Kılıcı, 2007, 220.

2.1.1.3. Eşmedere Köyü Camii:

Şekil: 3

Resim: 32 - 40

İnceleme Tarihi: Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Kalecik ilçe merkezine 38 km uzaklıkta olan Eşmedere Köyü'nde, no: 28 de yer almaktadır. Eşmedere Köyü, Çubuk ilçe sınırına yakın olup doğusundan Çankırı yolu geçmektedir.

Mimari: Kuzeybatıdan, güneydoğuya doğru eğimli bir arazi üzerinde bulunmaktadır. Yapının batı cephesine bitişik köy imamına ait konut vardır.

Caminin iç ölçüleri, 9.90 m x 8.56 m yaklaşık kare planlıdır. Yapının doğu cephesinden geçen asfalt yol sebebiyle cephe pencere sövelerine kadar yol ile bitişik durumda kalmıştır. Bugün yok olma sürecine girmiş olan yapı dışta bir kırma çatı ile örtülü içeriden düz ahşap tavanlıdır.

Yapı cepheleri dışarıdan badanalı, kerpiç örgülüdür. İçeriden yapının beden duvarında çatlaklar olduğu nem aldığı göze çarpar.

Batı cepheye bitişik olan konuttan dolayı bu cephe sağır kalmıştır. Cephede pencere açıklığı yoktur.

Kuzey cephede kerpiç malzemeden, kapalı bir ön giriş mahalli bulunmaktadır. Bu mekân, ayakkabılık fonksiyonu görmektedir. Cephede, ahşap söveli kare pencere açıklığı vardır. Harime giriş bu cepheden sağlanmıştır. Cephenin kuzey yönünde bulunan konutun merdivenleri pencere sövesinin altından başlayarak cephenin bir bölümünü kapatmıştır.

Doğu duvara açılmış 93 cm genişliğinde iki adet ahşap doğramalı pencere bulunur. Bu cephenin pencere alt sövelerine kadar olan bölümü yol ile kapatılmıştır.

Güney cephede doğu duvarda olduğu gibi 86 cm genişliğinde pencere açıklıkları mevcut olup yapı hariminin aydınlatılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Harime yaklaşık 1.34 m genişliğe sahip, çift kanatlı ahşap bir kapıdan girilmektedir. Harimin güney ve doğu duvarında iki adet olmak üzere, toplam dört adet dikdörtgen pencere ile ışık alması sağlanmıştır. Kerpiç sıvalı beden duvarlarının üzeri badana boya yapılmıştır. Harim ahşap tavan kaplamasıyla kapatılmıştır.

Mahfil kuzey beden duvarına bitişik ahşap strüktürlüdür. Son derece sade olan mahfil özelliksizdir. Mahfile harimin kuzeybatı köşesinde bulunan çift yönlü bir merdivenden çıkılmaktadır. Merdiven altlığı kapatılmış ve dolap olarak kullanılmaktadır.

Mihrap kerpiç malzemeden yapılmış olup, güney beden duvarının ortasında 82 cm genişliğinde yaklaşık 2.00 m yüksekliğindedir. Yarım daire planlı mihrap nişinin üzerinde yuvarlak kemerli kavsarası bulunmaktadır. Nişin derinliği 60 cm dir. Mihrabı duvar yüzeyinden 25 cm kadar çıkıntı yapmıştır.

Minber, özgün olup 1962 yılında Hacı Nuri Usta tarafından yapılmıştır. Güneybatı köşede yer alan minber ahşap malzemeden tek kanatlıdır. Dokuz basamaklı merdivenle baldeken köşke çıkılmaktadır. Minber yan aynalığında çivili kündeکارının güzel bir örneğı mevcuttur. İç içe birbirine geçmiş dairelerden oluşan ajur tekniğinde bir korkuluğı ve yan panoda minber usta kitabesi vardır.

Vaaz kürsüsü ahşap malzemeden olup, harimin güney doğu cephesine bitişik olarak yapılmıştır. Yapım tekniğı ve kullanılan malzeme özellikleri açısından bakıldığında minberi yapan usta tarafından yapılmış olması muhtemeldir.

Yapıya ait minare yoktur.

Malzeme ve Teknik: Caminin inşasında; kerpiç, ahşap ve alaturka kiremit kullanılmıştır.

Kerpiç malzemeden yapılmış beden duvarları, köşeler ve kapı-pencere açıklıkları üzerindeki ahşap hatıllarla desteklenmiştir. Minber vaaz kürsüsü ve mahfil strüktürü ahşap malzemedendir.

Süsleme: Yapının ahşap tavan süslemesi dışında dikkat çeken bir süsleme öğıesi yoktur.

Tavanı üç sıra bordür çevreler. En dıştaki bordürden hemen sonra testere diş biçimi verilmiş sarı zemin üzerine siyah ve mavi motif kuşağı geçer. Tavan çerçevesinin köşelerine çeyrek şemse motifi uygulanmıştır. Ahşap tavan yüzeyi üzerine mavi renkte boyanmış ahşap çıtaların yatay ve dikey doğrultuda çakılmasıyla geometrik bir kompozisyon oluşturulmuş, içlerine kırmızı ve yeşil yapraklı çiçek motifi yapılmıştır. Tavan yüzeyi tamamen süslenmiştir. Merkezden ahşap çıtaların düz ahşap zemine çivilerle tutturulmasıyla oluşan ışınsal çizgiler halinde iki kademeli olarak genişleyen daire formlu göbek kompozisyonu dışa dönük sivri

uçlardan meydana gelen bir dış bilezikle tamamlanarak, şemse motifli tavan göbeği meydana getirilmiştir. Beyaz, siyah, sarı, kırmızı ile renklendirilmiş ahşap göbeğin merkezinde lamba aynası vardır.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir inşa ya da onarım kitabesi bulunmamıştır. Ahşap minber üzerinde minberin usta kitabesi yer alır. Kitabede Hacı Nuri Usta 1962 yazılıdır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Cami 20. yüzyılın başında köy halkı tarafından yaptırılmıştır.³¹

Düz toprak dam olan st örtü 1962 yılında yenilenerek kırma çatı ile kapatılmıştır. Ayrıca aynı yıl Hacı Nuri Usta tarafından, tavan tezyini minber ve vaaz kürsüsü yapılmıştır.

Tescili yapılmamış olan cami tavan tezyini açısından önemli olup korunmaya alınmalıdır.

³¹ Nuri Ceylan (1932 doğumlu ifti) isimli köylüden alınan bilgidir.

2.1.1.4. Gökçeören (Gökçeviran) Köyü Camii:

Şekil: 4 – 5

Resim: 41 – 56

İnceleme Tarihi: Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Yapı Kalecik ilçe merkezine 26 km olan Gökçeören Köyü'nde yer almaktadır.

Mimari: Şimdiki caminin yıkılan eski caminin yerine, 1891 yılında Hacı Osman Ağa tarafından yapıldığı söylenmektedir.³² Cami, Ermeni asıllı Yorgu ve Pavrı isimli ustalar ile adı bilinmeyen Keskin ve Akdağmadeni'nden getirilen ustalara yaptırılmıştır.³³ Yapı, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı bir harimden oluşmaktadır. Kuzeybatı köşede yapı beden duvarına bitişik sonradan yapılan bir minare mevcuttur. Cami dıştan Marsilya kiremidi kaplı, kırma çatılı olup içten düz ahşap tavan ile örtülmüştür. Üst örtü dış bükey bir şekilde beden duvarlarına oturtulmuştur.

Kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir araziye oturtulan yapı, kâgir olarak yükselmektedir. Caminin yapımında düzgün kesme taş kullanılmıştır. Yapı kuzeyde yola bitişik cepheli, güneyde ise bahçe duvarı ile çevrilidir. Camiye ait arşiv fotoğrafları incelendiğinde caminin zeminde taş bir platform üzerine oturduğu görülmektedir. Pencere açıklıkları her cephede aynı ölçüde ve simetrik olarak düzenlenmiştir.

Caminin dört cephesinde de, iki sıralı pencere düzenlemeleri görülmektedir. Altta taş söveli basık kemerli ince uzun dikdörtgen pencereler ile üst sırada her cephede üçer adet olmak üzere yuvarlak formulu tepe pencereleri şeklindedir.

Doğu cephe yapının avlusuna bakar. Avluda son yıllarda yapılan bir şadırvan bulunmaktadır. Ayrıca avluya bu cepheden girilmektedir. Doğu cephedeki altı sıra pencerelerinin kemerleri güney ve batı cephelerinde olduğu gibi münavebeli olarak dışa taşırılmış ve iki renk taş kullanılarak oluşturulmuştur. Alt sırada batı cephesinde

³² Mehmet Doğan (1928/çiftçi), babası Satılmış Doğan'ın anlattığına göre; Cami 1891 yılında Hacı Osman Ağa tarafından yaptırılmış, ancak Hacı Osman Ağa hacca gittiği zaman orada ölmüş ve camin yapımını hanımı tamamlamıştır.

³³ Aslangil - Ekiz, 142.

olduğu gibi birbirine eşit uzaklıkta ince uzun dikdörtgen taş söveli üç adet pencere ve pencerelerin simetriğinde yuvarlak formu tepe pencereleri açılmıştır.

Güney cephede mihrabın iki yanında birer adet, doğu ve batı cephelerde üçer adet basık kemerli, ince uzun formu pencereler yer alır. Pencereler kuzey-güney ve doğu-batı yönlerinde aynı akslar üzerinde açılmışlardır. Üst örtüye ait ahşap saçanın beden duvarları üzerinden yaklaşık 50 cm dışa taşırılmasıyla oluşturulmuş saçak uçlarına yağmur suyu olukları takılarak, dış cepheler korunmuştur.

Kuzey cephesinin ortasına basık kemerli, ahşap, çift kanatlı giriş kapısı vardır. Bu kapının her iki yanına da birer adet basık kemerli ince uzun formu, pencereler açılmıştır. Bu cephedeki alt sıra pencerelerde, diğer üç cephede uygulanan farklı renkte taş kullanımı bu cephenin doğu yöndeki pencerede yoktur. Kemer taşları şaşırtmalı olarak dışa taşırılmıştır. Bu uygulama aynı şekilde giriş kapısının kemerinde de uygulanmıştır. Kemer üzerinde kemer yüzeyinden yaklaşık olarak 5 cm kadar çıkıntı yapan kilit taşı üzerinde kabartma tekniğinde ters lale motifi vardır. Caminin kuzeyindeki son cemaat yerinin üç cephesi açık olup ahşap saçakla kapatılmıştır. Saçak, önde ince ahşap direklerle taşınmaktadır. Geniş saçaklı çatı Marsilya kiremidiyle kaplıdır. Kuzey cephe duvarı çimento harcı ile kaplanmış sarı renkte yağlı boya ile boyanmıştır.

Harimin üzeri ahşap tavanla örtülü olup tavan süslemesi ile dikkat çekmektedir. Yapının içi, beden duvarlarına açılan pencerelerle bol ışıklı bir mekândır. Tepe pencereleri içeride birbirinden farklı formda tasarlanmış ahşap şebekelerle kaplıdır.

Mahfil katı kuzey beden duvarına paralel düzenlenmiş ahşap strüktürle desteklenmiştir. Mahfile harimin batı köşesinden çift yönlü bir merdivenle çıkılmaktadır. Merdiven altlığı boştur. Mahfil ikisi beden duvarlarına bitişik 4 adet ayak tarafından taşınmaktadır. Ayakların içbükey kıvrım yapan yivli yassı başlıkları vardır. Mahfil üzeri mihrap yönünde üç adet dikdörtgen formu çıkma yapmıştır. Ahşap korkulukları basit tasarlanmıştır.

Dikdörtgen planlı harimin güneyinde mihrap yer alır. Bugünkü mihrap özgün mihrap değildir. Eski mihrap, sade bir niş şeklinde olup, 1953 yılında yapıldığı

söylenen perde motifi ve çeşitli üsluplardaki yazılarla bezenmiştir. Bugünkü mihrap ahşap sunta karışımı bir malzemeye sahiptir.³⁴

Minber tamamen yenilenmiştir. Yapıda vaaz kürsüsü yoktur.

Minare beden duvarına bitişik olup 1966 yılında yapılarak camiye eklenmiştir.

Malzeme ve Teknik: Yapıda, taş, renkli cam, ahşap, çimento harcı, Nevşehir taşı, andezit taşı, demir malzeme kullanılmıştır.

Yapı, kesme taş malzemeyle kâgir olarak inşa edilmiştir. Caminin taşları Orçan adında bir dağdan getirilmiştir.³⁵ Düzgün kesme taşla, aralıksız, derzli olarak örülmüş beden duvarında bağlayıcı malzeme olarak çimento harcı kullanılmıştır. Minare ve külâhı da taştır. Yapının beden duvarları üzerinde uzanan saçaklar, üst örtü, minber ve mahfil ahşap malzemedен yapılmıştır. Ayrıca saçak altında bütün yapıyı çevreleyen kuşak ve tepe pencerelerinin şebekesi ahşaptır.

Mihrap yönündeki tepe pencerelerinde renkli cam işçiliği göze çarpmaktadır.

Yapıya sonradan eklenen caminin minaresi Nevşehir taşından örülmüştür.

Pencere açıklıklarının üzerindeki kemerde siyah renkli andezit taşı kullanılmıştır.³⁶ Alt sıra pencereleri demir şebekelerle kapatılmıştır.

Süsleme: Camide taş, ahşap ve kalemişi süsleme izlenmektedir.

Yapının cephelerinde süsleme yoktur ancak pencere ve kapı kemerlerinde, iki renk taşın şaşırtmalı olarak kullanılması dış cephede bir hareket sağlamıştır. Saçak altında yapıyı dört yönden geçen ahşap bordür üzerine, stilize bitki motifi biçiminde kesilmiş ahşap parçaların tutturulmasıyla süsleme panoları oluşturulmuştur. Taş minarede kare bir kaide üzerinden üçgenlerle pabuç bölümüne geçilir. Kaideye göre daha küçük olan pabuçtan, yuvarlak bir bilezik ile silindirik gövdeye geçilir. Gövdede şerefe altında bir adet dışbükey bir bilezik minarenin gövdesini dolandır. Şerefe altında bir sıra testere dişi şeklinde silme üzerine baklava dilimi formu silme şerefe altını doldurur.

Ayrıca giriş kapısının kemerinin dışa taşırılmış kilit taşıdaki kabartma lale motifi diğer bir dış cephe süslemesidir.

³⁴ VGMA.06.00.02/ nolu dosya

³⁵ Aslangil - Ekiz, 142.

³⁶ VGMA.06.00.02/ nolu dosya.

Dıştaki sadeliğe karşılık içte oldukça hareketli görünüme sahip caminin, bilhassa ahşap tavanı, ahşap işçiliği ve kalemişi süslemeleriyle dikkat çekmektedir. Duvarlarla üst örtünün birleştiği yerde bir bordür geçer. Bordür, yeşil zemin üzerine kırmızı boya ile panolara bölünmüştür, panoların içlerinde Arapça “Esmâ’ül Hüsna”³⁷ yazılıdır. Tavanın süslenmesinde bitkisel desenli, üzerleri boyalı ahşap parçalar kullanılmıştır. Onun altında yapının dört cephesini çeviren siyah zemin üzerine beyaz üçgenlerden oluşan bir bordür geçmektedir. Kare ahşap tavan üzerine beyaz renkte boyanmış yaklaşık 20 cm ahşap çıtaların zemin üzerine çivilerle tutturulmasıyla altı kollu yıldız kompozisyonu oluşturulmuştur. Yıldızın kollarının kesiştiği noktada altıgen bir kompozisyon oluşur. Bu kompozisyonun içinde kalın ahşap çıtalar iki kez daha altıgen meydana gelir. Kırmızı zemin üzerine, siyah mavi sarı yeşil ahşap parçalar çivilerle tutturulmuştur. Merkezinde küçük ahşap parçaların zemin üzerine aynı teknikte applike edilmesiyle oluşturulmuş çok kollu yıldız motifleri yer alır. Mührü Süleyman denilen bu yıldızı dıştan kuşatan daire, kare tavanın ortasında kalmaktadır. Köşelerde çeyrek daireler bulunan bu kısmın da dışında, ahşap çıtalarla karelere bölünmüş düz bir alan dolaşmaktadır.

Mahfil döşemesi altında, dairesel formda ışınsal bir kompozisyonda yapılmış göbek yer alır. Döşeme yüzeyini, ahşap çıtaların yatay ve düşey şekillerde ahşaba çivilerle tutturulmasıyla oluşan kareler kaplar.

Cami içinde birçok hat sanatı örnekleri vardır. Mihrabın doğu yönünde yer alan pencere üzerinde sülüs “İnnes selate kanel alae müğminine kitaben mevkuta” yazılıdır. Batı yönündeki pencere açıklığı üzerine aynalı olarak “Muhammed Mustafa” yazılıdır. Köy halkından edinilen bilgiye göre 1951 yılında Çankırı’da getirilen Ahmet Usta’ya yaptırılmıştır.³⁸

Kitabe: Yapının inşa kitabesi yoktur. 2006 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarıldığını gösteren kitabe giriş kapısı üzerine asılıdır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: 19. yüzyılın sonlarında “Osman Ağa” adlı bir hayırsever tarafından eski cami yıkılarak yerine kâgir bir cami

³⁷ Allah’ın 99 ismi.

³⁸ Mehmet Doğan (1928/çiftçi) isimli köylüden alınan bilgidir.

yaptırılmıştır.³⁹ Bugünkü yapı 2006 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 19. yüzyılın sonlarındaki mevcut camiye benzetilerek restore edilmiştir.

Caminin dört cephesi, çevresinde yapılan çalışmalarla ortaya çıkarılmıştır. Beden duvarlarındaki derz araları düzeltilmiş kesme taş kaplanmıştır. Üst örtüde hasar gören kiremitler ahşap saçak ve yağmur oluğu yenilenmiştir. Ön giriş mahallini örten saçak ve ayaklar yenilenmiş ve boyanmıştır. Avluyu çeviren duvarları onarılmıştır. Avluda bulunan tuvalet ve abdestlikler 1983–1984 yılları arasında köy muhtarı Mustafa Yalçinkaya tarafından yapılmış⁴⁰ ve Vakıflar tarafından 2006 yılında onarılmış beyaz fayans ile kaplanmıştır. Ayrıca 2006 yılında avluya şadırvan eklenmiştir.

Harim içini bezeyen hat ve kalemişleri, kuzey cephesindeki süslemeler hariç aynı yıl aslına uygun olarak onarılmıştır.

Gökçeören Köyü camii, ahşap tavan süslemesiyle ve duvarlarındaki kalemişleri ile sanat değeri olan bir yapıdır. Günümüzde halen kullanılmakta olan yapının korunması ve sonraki dönemlere aktarılması sanat tarihimiz açısından önemlidir.

³⁹ Aslangil,- Ekiz,142.

⁴⁰ Aslangil - Ekiz, 144.

2.1.1.5. Hamdi Camii:

Şekil: 6

Resim: 57 – 62

İnceleme Tarihi: Nisan 2007, Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Yapı, Kalecik kent merkezinde, Yenice Mahallesi'ndedir. Tabakhane Cami'ne 500 m uzaklıkta, Keçi Deresi kenarındadır. Kalecik Kalesi'nin eteklerinde kurulan cami, hafif eğimli bir arazi üzerindedir. Yapının kuzeyi ve batısı arasında belirgin bir kot farkı vardır.

Mimari: 1930'lu yıllarda ilçeye seyahati sırasında Seyyah Kandemir yapıdan "Mecidiye Camii" diye bahsetmiştir.⁴¹

Cami içten içe 12.40 m x 9.94 m ölçülerinde, dikdörtgen bir harim ve kuzeybatı yönünde cami beden duvarına bitişik tek şerefeli bir minareden oluşmaktadır.

Caminin özgün yapı malzemesi kerpiç olmakla birlikte, yıkılan yapının beden duvarları Atadık Zade Mehmet Efendi tarafından 1941 yılında moloz taşla yeniden örülmüştür.⁴² Pencere aksları birbiriyle simetrik olarak kesişir.

Harime kuzey cepheden, atkı kemerli, çift kanatlı bir açıklıktan girilir. Caminin üst örtüsü, düz ahşap tavan üzerine kırma çatıdır. Yapının dört cephesinde de, altta dikdörtgen 1.16 m genişliğinde 1.59 m yüksekliğinde ahşap doğramalı ince uzun pencereler; üstte yuvarlak kemerli küçük pencereler olmak üzere, iki sıra pencere düzenlemesi uygulanmıştır.

Kuzey cepheden harime giriş sağlanmaktadır. Bu cephede giriş kapısına 10 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Bu merdivenin sağına ve soluna çeşitli tarihlerde eklemeler yapılmıştır. Bunlardan sağ taraftaki eklemeye 1965 tarihli betonarme bir musalla taşı ve moloz taş ile örülmüş, sonradan demir korkuluklar eklenmiş bir odadır. Bu bölümde Osman Efendi diye bir zat ve ailesine ait mezarlar bulunmaktadır. Bu eklemenin sol simetrisinde ki bölümün de altında 1945 tarihli

⁴¹ Seyyah Kandemir, 1932, 276.

⁴² Aslangil – Ekiz, 14.

moloz taş ve düzgün yonu taşlarla örülmüş yuvarlak sağır kemerli bir çeşme yapılmıştır ancak şimdilerde bu çeşmenin lülesi yerinde yoktur ve çeşme kullanılmamaktadır.

Yapıya ait eski fotoğraflardan anlaşıldığı üzere giriş kapısı cepheden biraz taşırılmıştır. Basık kemerli dikdörtgen silmeli olan bu kapının üzerinde kitabelik bölümü bulunmaktadır ancak kitabelik boştur. Günümüzde girişin önünde, yapıya çok sonraları eklenen metal bir bölüm yer almaktadır. Giriş kapısının sağında ve solunda altta dikdörtgen formda ahşap doğramalı iki adet pencere bulunur. Pencereilerin alt sövesi duvar sathından dışa taşırılmıştır Bu uygulamanın amacı pencerelere gelen yükün hafifletilmesi için olmalıdır. Dikdörtgen formda olan bu pencerelerin üzerinde iki pencere daha yer alır. Bu pencereler sivri kemerlidir. Dikdörtgen pencerelere oranla daha küçük formdadır.

Güney cephede ilk olarak mihrap nişinin yarım daire olarak beden duvarından dışarı taşırılmış olması dikkati çeker. Mihrap nişinin sağında ve solunda, kuzey cephesindeki pencere düzenindeki gibi altta sade, düzgün dikdörtgen formda iki büyük pencere ve bunların üzerinde daha küçük sivri kemerli iki adet pencere daha bulunmaktadır. Oldukça sade olan bu cephe kot olarak kuzey cephesine göre daha yüksektir.

Batı cephesi oldukça sade olup iki sıra pencere düzenlemesi bu cephe de de diğer cephelerdeki gibi uygulanmıştır. Yani yapının diğer üç cephesinin de bir tekrarı gibi olan iki adet dikdörtgen pencere ve bunların üst simetriğine gelen sivri kemerli iki adet küçük pencere uygulandığını görüyoruz.

Doğu cephesi, diğer üç cephede olduğu gibi sadedir. Pencereiler diğer cepheler gibi tasarlanmıştır.

Harim, yapının dört cephesine açılan iki sıra pencerelere aydınlatılmıştır. Harim kuzey-güney doğrultusunda atılan ahşap hatıllarla kapatılmış ve üzeri yağlı boya ile boyanmıştır. Kalecik İlçesi'ne bağlı köylerde bulunan yapılarda (Gökçeören Köyü Cami, Eşmedere Köyü Cami, Kargın Köyü Cami, Kınık Köyü Cami, ...) olan ahşap tavan süslemesi bu yapıda yoktur. Üst örtü kahverengi ve krem rengi yağlı boya ile boyanmıştır.

Hamdi Camii harim mekânında, mihrap hariç tüm mekân yenilenmiş, özgün şeklini yitirmiştir. Yapının ahşap minberi ve kadınlar mahfili özgün olmayıp sanat

değeri taşımayan sadece ihtiyaca cevap vermesi açısından yapıya sonradan eklenmişlerdir.

Mihrap özgün olup tamamen alçı kalıplama tekniğinde levhalar halinde yapılmıştır. Kenar çerçevesi iç mekâna doğru 25 cm'lik bir çıkıntı yapar. Orijinal durumu büyük ölçüde korunmaktadır. Yüzeyi sarı renkli yağlı boya ile kaplıdır. Mihrap 3.45 m yüksekliğinde ve 1.11 m genişliğindedir.

Minare kuzey batı köşede yapı beden duvarına bitişik olarak yapılmıştır. Yaklaşık 2.15 m x 2.78 m ebatlarında ve 3.50 m yüksekliğinde olan kareye yakın bir kaide üzerine oturtulmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından rölevesi çıkarılan minarenin kaide kısmının moloz taş örgülü, silindirik gövdenin tuğla örgülü ve külahın ahşap olduğu ancak üzeri çimento sıvalı olduğu görülür⁴³. Minareye çıkan merdivenler silindirik gövde içinde kıvrımlı bir biçimde dolanır. Sekizinci basamaktan sonraki basamaklar ahşaptan yapılmıştır. Şerefe altı, üç sıra testere dişi silmeden oluşmaktadır.

Malzeme ve Teknik: Yapıda, taş, tuğla, ahşap, alçı, çimento harcı, kurşun ve demir malzeme kullanılmıştır.

Hamdi Cami' nin beden duvarları ve minare kaidesi moloz taş ile örülmüştür. Minare gövdesi tuğla malzemedendir. Ayrıca mihrabın beden duvarından hafifçe dışarı taşırılan kısmında tuğla malzeme, moloz taş ile beraber kullanılmıştır. Mihrapta alçı malzeme kalıplama tekniğinde uygulanmıştır. Minare yüzeyi ve yapının beden duvarları çimento harcı ile sıvanmış olup beden duvarları sarı renkte boya ile boyanmıştır.

Yapıda ahşap malzeme üst örtüde, kadınlar mahfilinde, minberde, pencere söve ve lentolarında kullanılmıştır. Alt sıra pencereler demir şebekelerle kaplıdır.

Yapının demir şebekeli bölümlerinin döşemesi betonarme kaplanmıştır.

Minare külahı içeride ahşap malzemeden yapılmış olup üzeri kurşunla kaplanmıştır.

Süsleme: Yapı son derece gösterişsiz ve sade bir yapıdır. Minaresindeki testere dişi silme şeklindeki saçak düzenlemesi, caminin dış cephesinde dikkat çeken bir harekettir. Yapının harim kısmı yıkılıp tekrar moloz taş ve kesme taş ile

⁴³ VGMA, 06.13-/9 nolu röleve çizimi

yapıldığından, harim kısmının duvar süslemelerinin varlığı konusunda bir bilgiye sahip değiliz. Bununla beraber özgün olan mihrapta süsleme sadedir. Saray Cami'nin mihrabında olduğu gibi mihrabı, en dışta zeminden hafif kabarık yapılmış bir sıra “Kelime-i Tevhit kuşağı” çevreler. “Kelime-i Tevhit” kuşağından sonra üç sıra silme kuşağı mihrabı dolandır. En içte bitkisel bezeme bordürü yer alır. Buradaki süsleme de stilize bitkisel motifler girift bir şekilde bordür boyunca uzanır. Nişin her iki tarafına kahverengi yağlı boya ile boyanmış birer adet sütünce yerleştirilmiştir. Nişi oluşturan kenarlar üzerinde birer adet rozet motifi bulunmaktadır. Rozetler altıgen şeklindedir. Mihrabın köşeliklerinde yüksek kabaralar yer alır.

Kitabe: Hamdi Camii'ne ait herhangi bir kitabeye rastlanmamıştır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Caminin yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Seyyah Kandemir'in Kalecik'e yaptığı seyahat sırasında Hamdi Cami'nin isminden “Mecidiye” diye bahsettiğini biliyoruz bu yapının Sultan Abdülmecit döneminde yapıldığı (1839-1861) ihtimalini ortaya çıkarır.

Yapı günümüzde özgün şeklini korumamaktadır. Minaresi ve mihrabı dışında yapı yıkılmış, yıkılan yapının beden duvarları Atadık Zade Mehmet Efendi tarafından 1941 yılında moloz taşla yeniden örülmüştür.

1990 yılında Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Tarafından Bölgenin diğer önemli camileri olan Saray Camii, Tabakhane Camii gibi Hamdi Camii'nin de Minaresinin onarılması kararı çıkmıştır⁴⁴. Minarenin petek, şerefe, şerefe altı onarılmış ve çimento harcı ile sıvanmıştır. Şimdiki görüntüsü son derece özgününden uzaktır. Harimin içi de tamamen yenilenmiştir.

⁴⁴ AKTVKK karar dosyası (06.13-/8 nolu tescil dosyasında)

2.1.1.6. Kale Camii:

Şekil: 7

Resim: 62 – 70

İnceleme Tarihi: Nisan 2007, Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Kalecik ilçe merkezinde, Kale Mahallesi'nde no: 18 de yer alır. Cami, Kalecik Kalesi'ne yaklaşık 100 m kadar bir mesafededir.

Mimari: Cami, kitabesine göre 19. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir. Kalecik Kalesi'nin eteklerinde bugün harap olmuş yapı 6.85 m x 8.40 m ölçülerinde, kareye yakın bir harim ile ön girişten oluşmaktadır. Cami, dıştan kırma çatılı olup içten ahşap tavanla kapatılmıştır. Üst örtü beden duvarlarına oturtulmuştur. Mihrabının dışında mimari elemanlarının büyük bir bölümü günümüze ulaşamayan yapının minaresi yoktur. İlçe merkezinde yer alan camilerden (Saray Cami, Tabakhane Cami) sadece Kale Cami'nin minaresi yoktur.

Kale Cami, güneye eğimli bir arazi üzerinde yer alan küçük ebatlı bir yapıdır. Yapı cepheleri birbirinden farklı düzenlenmiştir. Cephelere farklı sayılarda tek sıra ahşap söveli dikdörtgen pencereler açılmıştır. Dışarıdan kerpiç olan beden duvarları badana boya ile boyanmıştır. Cephe duvarları üzerinde, yer yer boyaların döküldüğü izlenmektedir.

Depo olarak kullanılan bir oda, doğu cephe duvarına bitişik olarak yapılmış cephe duvarını kuzeyden güneye yaklaşık 4.30 m kadar kapatmıştır. Oda dışında kalan satıhta, 5 cm kadar beden duvarından taşırılmış ahşap söve ve doğramalı dikdörtgen iki adet pencere açılmıştır. Pencere açıklıklarının özgün yerinde olmadığını 1980 yılındaki röleve çiziminden görürüz⁴⁵

Güney cephe zemin kotundan aşağıda kalmış tamamen sağır tutulmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1989 yılında çıkardığı röleve çizimine⁴⁶ baktığımızda bu cephede önceden mihrap nişi ekseninde iki adet pencere açıklığı olduğunu ancak sonradan bu pencerelerin kapatıldığını görürüz.

⁴⁵ VGMA, 06.13-/5 no lu röleve çizimi

⁴⁶ VGMA, 06.13-/5 no lu röleve çizimi

Mevcut yapının batı cephesinde güney yöne 2.24 m kadar yakın bir adet pencere mevcuttur. Ancak yapıya ait bu cephede iki adet pencere olduğunu yapılan röleve çiziminde görürüz.⁴⁷

Kuzey cephede giriş ahşap bir alınlıkla vurgulanmıştır. Bu cephede kapalı bir ön giriş yer alır. Ayakkabılık fonksiyonu gören ön giriş mahalli moloz taş üzeri çimento harç ile sıvanmıştır. Bu bölüme batı cephesine açılan tek kanatlı demir bir kapı açıklığından girilir.

Yapı duvarlarına açılan pencereler harimin aydınlatılmasında yetersiz kalmıştır. Harim doğu-batı doğrultusunda atılan ahşap hatıllarla kapatılmıştır. Düz ahşap tavanın merkezinde, şemse motifli bir tavan göbeği vardır. Tavan köşegenlerinde ahşap çıtalar ahşap satıhtan taşırılarak üçgen kompozisyonlar oluşturur. Duvarlar beyaz badanalı olup bazı bölümlerinde dökülmeler mevcuttur. Dökülen boyaların altından yapı duvarlarında önceden kalemişi süslemelerin olduğu anlaşılmaktadır.

Mahfil, kuzey beden duvarına paralel sıralanan ahşap ayaklar tarafından taşınmaktadır. Minber yönünde yarım daire çıkma yapar. Çıkmanın altı yelpaze şeklinde tasarlanmıştır. Mahfilin batı yönünde camekânla kapatılmıştır.

Mihrap, güney duvar ortasında 73 cm genişliğinde ve 48 cm derinliğinde olup alçı malzeme kullanılarak yapılmıştır. Yarım daire planlı mihrap nişinin üzerinde mukarnaslı kavsarası bulunmaktadır.

Minber ve vaaz kürsüsü özgün olmamakla birlikte sanatsal değer taşımazlar.

Caminin minaresi yoktur.

Malzeme ve Teknik: Yapıda, kerpiç, kireç harcı, ahşap ve demir kullanılmıştır.

Cami beden duvarları kerpiç malzemeden yapılmış olup kireç sıva kaplanmıştır. Yapının dört cephesine zeminden 30 cm kadar yükseklikte kaba sıva yapılmıştır.

Kırma çatı, saçakları ve kuzey cephede giriş açıklığı üzerinde yapılmış alınlık ahşaptır. Ayrıca, kapı pencere doğramaları, mahfil, minber ve vaaz kürsüsü de ahşap malzemeden yapılmıştır.

⁴⁷ VGMA, 06.13-/5 no lu röleve çizimi

Ön giriş mahalline açılan tek kanatlı kapı demir malzemedendir.

Süsleme: Yapının dış cephelerinde herhangi bir süsleme görülmezken, harimde alçı mihrabın yazı ve bitkisel kabartmalı bordür kuşakları dikkat çekmektedir.

Mihrabı üç adet bordür çevrelemektedir. En dıştaki bordür kıvrım dallar arasında kabartma rozetlerden oluşur. Ortadaki bordür kuşağı boyunca Arapça “Kelime-i Tevhit” yazısı birkaç kez tekrarlanır. En içteki bordürde hatayı üslupta bitki motiflerinden oluşan bezeme bordür boyunca devam eder. Mihrap nişi içersinde yatay düzlemde bir bordür daha geçer. Bordür içinde “Allah ve Muhammet” yazılmıştır. Nişin yatay bordürün altında kalan kısmında süslemeye gidilmezken üzerinde yine kabartma tekniğinde vazodan çıkan çiçekler yer alır.

Merkezden ışınsal doğrular şeklinde çıtaların zemine çakılmasıyla oluşan daire formulu tavan göbeği, tavan yüzeyinden dışa taşırılan testere dişi şeklinde kesilen ahşap çemberle sınırlandırılmıştır.

Kitabe: Giriş kapısının sağında bir inşa kitabesi bulunur. Kitabede “Mucurlu Hacı Ahmet ve H. 1315” (M. 1897–1898) yazılıdır.

Yapıya ait bir onarım kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Kitabesine göre 1897–98 yılında yapılan yapı özgün planından uzaklaşmıştır. Camide özgün olan tek bölüm, güney duvarındaki alçı mihrabıdır.

Kuzey cephesine betonarme bir ön giriş mahalli eklenmiştir. 1989 yılında alınan rölevesinde bu bölüm bulunmamaktadır. Yapı beden duvarlarına, zemin kotundan 30 cm yükseklikte, neme karşı kaba sıva yapılmıştır. Saçak altına plastik yağmur olukları yerleştirilerek beden duvarları korunmaya çalışılmıştır. Cephe farklı zamanlarda farklı renklere boyandığını kısmi dökülen boyalarından anlıyoruz.

Mahfilin döşemesinde yer yer çürümeler meydana gelmiş bu bölümler yenilenmiş ayrıca mahfil kahverengi yağlı boya ile boyanmış ve cilalanmıştır.

Tescili yapılmış caminin alçı mihrabı ve süsleme özellikleri bakımından korunmalıdır.

2.1.1.7. Kargın Köyü Camii:

Şekil: 8

Resim: 71 – 82

İnceleme Tarihi: Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Eski Tunç Çağı ve Milat Öncesi yerleşmesi olan Yukarı Harmanlar Höyüğü'nün⁴⁸ eteklerinde kurulan Kargın Köyü'nde, no:25 te yer alır.

Mimari: Bugünkü caminin yerinde önceleri kerpiç bir cami varken köyün ileri gelenlerinden Ethem Bey harap olan bu camiyi yıktırarak yerine 1930 yılında eskisine oranla çok daha küçük olan bugünkü camiyi yaptırmıştır. Caminin önünde, zemin kotundan aşağıda birkaç odalı bir zindan olduğu rivayet etmektedir.⁴⁹

Yapı doğu-batı doğrultuda eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiş fakat batı yönüne yapılan 50 cm yüksekliğinde betonarme bir platform ile aradaki kot farkı giderilmiştir. Yapıda doğu cephe hariç tek sıra ahşap söveli dikdörtgen pencereler açılmıştır. Üst örtüsü alaturka kiremit kaplı kırma çatı şeklinde olup cepheleri, düz ahşap saçak dolaşmaktadır.

Bugünkü caminin içeriden alınan ölçüsü 5.65 m x 6.50 m olup, kareye yakın dikdörtgen planlı bir camidir. Kapı ve pencere açıklıkları birbirine asimetric olarak açılmıştır.

Yapının güney cephesinde mihrabın iki yanında 1.15 m genişliğinde 65 cm derinliğinde birer adet, doğu ve batı cephelerde 95 cm genişliğinde ikişer adet dikdörtgen söveli demir parmaklıklı pencereler mevcuttur. Taş örgülü cephe duvarları daha sonra çimento harcı ile sıvanarak boyanmıştır. Yapının bütün cepheleri zemin kotundan yaklaşık 50 cm yüksekliğinde kaba sıva ile sıvanmıştır. Üst örtüyü oluşturan ahşap hatıllar cephe duvarından taşırılarak saçak oluşturulmuştur.

Yapının doğu cephesinde, ahşap saçak diğer cephelere oranla daha fazla çıkma yapar. Bu cephede yer alan ön giriş mekânının dört cephesi de kapalı olup

⁴⁸ Kılıcı, 2007, 270.

⁴⁹ Nuri Güler (1933 doğumlu, çiftçi) isimli köylüden alınan bilgidir.

demir bir kapı ile mekana girilir. Harime bu cepheye açılan 1.52 m genişliğinde dikdörtgen formlu, ahşap, çift kanatlı bir açıklıktan geçilmektedir.

Yapının kuzey cephesinde hiç açıklık olmayıp tamamen sağırdır.

Harim, cephe duvarlarına açılan pencereler yoluyla bol ışık alır. Ahşap tavan beden duvarlarına oturmaktadır.

Mahfil katı, kuzey duvarına paralel düzenlenmiş kare kesitli ahşap strüktürle desteklenmiştir. Mahfil katı bölge camilerinde gördüğümüz gibi çıkma yapmaz. Mahfile harimin doğu köşesinden çift yönlü ve 12 basamaklı bir merdivenden çıkılır. Mahfil sahanlığı açık tutulmuştur.

Mihrap, beden duvarından hafifçe dışarı çıkıntı yapmıştır. Yarım daire planlı nişi üzerinde sivri kemerli bir kavsarası bulunmaktadır. Mihrap genişliği 80 cm olup 45 cm derinliğe sahiptir. Mihrap kalemişi tekniğinde oldukça ince bir işçilikle bezenmiştir.

Minber özgündür.⁵⁰

Vaaz kürsüsü betonarme olup, güneydoğu köşededir.

Yapının minaresi yoktur.

Malzeme ve Teknik: Caminin inşasında kerpiç, çimento harcı, ahşap ve demir kullanılmıştır.

Yapı kerpiç olarak inşa edilmiştir. Kerpiç örgü üzerine çimento harcı ile sıva yapılarak boyanmıştır. Mihrap kerpiç üzerine betonarme kalıp dökülerek yapılmıştır. Zemin kotundan yaklaşık 50 cm kadar yükseklikte kaba sıva yapılarak bu bölüme boya yapılmamıştır. Yapıda ahşap malzeme üst örtüde, taşınabilir elemanlar olan mahfil ve minberde kullanılmıştır.

Demir malzeme pencere şebekelerinde ve ön giriş mekânının giriş kapısında kullanılmıştır.

Süsleme: Yapının dış cephesi sade ve gösterişsizdir.

Dıştaki sadeliğe karşılık içte oldukça hareketli görünüme sahip cami, bilhassa ahşap tavanı ve kalemişi süslemeleriyle dikkat çekmektedir. Yapı içinde yer alan süslemeler hem boyut hem de kullanılan stil bakımından Gökçeören Köyü Camine benzemektedir. Bu durum bize iki cami tezyin ustasının da aynı kişiler olma

⁵⁰ Nuri Güler (1933/çiftçi) isimli köylüden alınan bilgidir.

olasılığını düşündürür. Nitekim köyün yaşlılarından Nuri Güler'den alınan bilgi bunu doğrulamaktadır. Gökçeören Köyü Cami'nin ustası olan Ahmet Usta bu caminin süslemesini bitirdikten sonra Kargın'a geçerek bu caminin de süslemesini yapmıştır.⁵¹

Harimi kapatan tavan diğer bölge camilerine oranla oldukça sadedir. Merkezden ışınsal doğrular şeklinde çıtaların zemine çakılmasıyla oluşan daire formlu göbek testere dişi şeklinde içe iki çemberle sınırlandırılmıştır. Tavan kaplamasında yer yer çürümeler meydana geldiği gözlenmektedir. Tavan köşegenlerinde ahşap çıtalar ahşap zeminden taşırılarak üçgen kompozisyonlar oluşturur.

Tavandan sonra, yapıyı düz ahşap bir bordür dolandır ve altında yapının dört cephesini geçen siyah zemin üzerine beyaz üçgenlerden oluşan bir bordür geçmektedir. Yapının dört cephesine kalemişi rozetler içersine celi sülüs hatla dört halifenin isimleri yazılmıştır. Hemen altına yapının doğu, güney ve batısında siyah zemin üzerine beyaz üçgenlerden oluşan bir bordür vardır. Tıpkı Gökçeören Köyü'nde olduğu gibi doğu cephesinde iki pencere açıklığı arasındaki duvar yüzeyinde armut biçiminde bir ayet yazılmıştır. Dört halifenin isminin yazılı olduğu rozetlerin etrafı kalemişi tekniğinde mavi kırmızı yeşil renklerde stilize bitkilerden oluşan bir kompozisyon tarafından çevrelenmiştir.

Güney cephede, mihrap üzerinde sülüs bir yazı kuşağı vardır. Burada “Rabbi hebli hükmen ek hıknı bissalihın” yazılıdır.⁵² Güney cephe duvarının doğu yönünde testi formlu ayet, beyaz zemin üzerine kalemişi yeşil renkte rozetlerin olduğu bordür tarafından çevrilmektedir. Aynı rozet kuşağı armut formlu ayeti de kuşatmıştır.

Mahfil cephesi diğer cephelerden çok farklı olarak bezenmiştir. Gökçeören Köyü Cami'nde bu bölümün üzeri daha sonradan yapılan boyamalarla kapatılmışken, bu yapıda özgün biçimiyle korunmuştur. Mahfil döşemesin altına gelen duvar yüzeyinde, birbirine eşit mesafede beş adet kalemişi tekniğinde boğa başı formlu meşale olduğunu düşündüğüm süsleme kompozisyonu vardır. Kahverengi boya ile yapılan meşalelerden turuncu yuvarlak bir göbek etrafında mavi ışık demetleri

⁵¹ Nuri Güler (1933/çiftçi) isimli köylüden alınan bilgidir.

⁵² Namaz duası anlamı: “Rabbim bana hüküm ve hikmet ver ve beni iyiler arasına kat”

çıkılmaktadır. Batı cephede mahfil strüktürü altında beyaz zemin üzerine siyah renkte sülüs “Fe innez zikra tenfeul mü’minin”⁵³ yazılı bir pano yer alır. Mahfil üzerine gelen duvar sathında sarı ve kırmızı renkte iki ucu bitkisel motiflerle bezeli bir pano içersinde yine sülüs “ya hazreti Bilal Habeşi” yazılıdır.

Mihrap nişi kalemişi perde motifiyle bezenmiş, niş siyah çizgi ve noktalardan oluşan bir hatla belirtilmiştir. Mihrap çevresini mavi renkte kıvrım dallar arasına turuncu renkte çiçeklerin yerleştirildiği bir bordür kuşağı çevreler.

Kitabe: Doğu duvarında girişin hemen sağında mermer üzerine kazıma tekniğinde siyah boya ile “Kargın Köyü Cami Şerifi 1930” yazan dört satırlık bir kitabesi mevcuttur. İç mekânda, giriş kapısı üzerine siyah yağlı boya ile “Tezyin 1951” yazılıdır. Herhangi bir onarım kitabesi yoktur.

Tarihlendirme ve Onarım Aşamaları: 1930 yılına tarihlenen yapının nem tehlikesinden dolayı cephe duvarlarına zeminden 50 cm kadar yüksek kaba sıva yapılmıştır. Yapının üst örtüsü oldukça hasar görmüş olup yenilenmelidir.

Yakın zamanlı olan cami tescili yapılmamış camilerimizden olup harim içi kalemişi tezyini açısından önemlidir. Sanatsal değeri olan tezyinin gelecek kuşaklara aktarılması bölge sanatsal mirası açısından önem taşımaktadır.

⁵³ Zariyat suresi 55. ayet anlamı: “Sen yinede öğüt ver, çünkü öğüt mü’minlere fayda verir.”

2.1.1.8. Kınık Köyü Camii:

Şekil: 9

Resim: 83 – 94

İnceleme Tarihi: Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Terme Ovası’nda, Terme Çayı’na karışan “Ova Çayı” yatağında, Çankırı il sınırına yakın, yamaç yerleşmesi olan Kınık Köyü’nde, no: 48 de yer alır.

Mimari: Yakın dönem camilerinden olan Kınık Köyü Camii’ni Çankırı’nın Karapazar Köyü’nden getirilen Osman ve Bekir isminde iki usta yapmıştır.⁵⁴

Güneyden kuzeye eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Cami, güneyde 11.10 m ve doğuda 10.69 m ölçülerinde dikdörtgen planlı bir harim ile doğusuna sonradan eklenmiş betonarme bir ön giriş mahallinden oluşmaktadır. Ön giriş mahalli üzeri harimin aksine betonarme bir düz tavanla kapatılmıştır. Dıştan dört omuzlu kırma çatı ile örtülü cami, içten ahşap tavanla kaplıdır. Tek şerefeli minaresi kuzeybatı köşesinde yükselmektedir.

1930’larda yapılan yapının 1960’lı yılların sonlarına doğru artan nüfusa yetmemesinden dolayı 1970’li yılların başında, doğu yönüne, kerpiç malzemeden, çimento harçla sıvalı bir mekân eklenerek yapının harimi genişletilmiş ve üst örtü yuvarlak formlu biri güney duvarına bitişik üç tane ayağa bindirilmiştir.⁵⁵

Caminin iki sıra pencereleri, altta ve üstte dikdörtgen formlu açıklıklar şeklindedir. Dış cepheler çimento harcı ile sıvanmış ve pencere alınlıkları, yeşil zemin üzerine beyaz boya ile yuvarlak kemer formlu uygulanmıştır. Pencere alt söveleri, kesme taş malzemeden olup duvar yüzeyinden dışarı taşırılmıştır.

Doğu cephe harime bu yönde yapılan eklemekten dolayı özgün şeklinden uzaklaşmıştır. Bu cephede, iki adet alt sırada dört adet üst sırada toplam altı dikdörtgen pencere açıklığı vardır. Alt sıra pencereleri güney ve kuzey yönüne yakın tasarlanmıştır. Bu cepheden yapıya sonradan eklenen son cemaat mahalline girişi sağlayan çift kanatlı ahşap bir kapının bulunduğu, üç yönü kapalı bir mekândan girilir.

⁵⁴ Satılmış Yaşar (1924/çiftçi) isminde köylüden alınan bilgidir.

⁵⁵ Satılmış Yaşar (1924/çiftçi) isminde köylüden alınan bilgidir

Güney cephede de doğu cephedeki gibi bir pencere düzenlemesi vardır. Birer pencere mihrap ekseninin sağına ve soluna eklenmiş dört adet dikdörtgen pencere de üst sıraya açılmıştır. Pencerelerden bir tanesi mihrap üzerine gelecek şekilde tasarlanmıştır. Yapının bu cephesi zemin kotundan yukarıda kalmıştır.

Batı cephede pencere açıklığı olmayıp, kuzey yönde 1975 yılında yapıldığı üzerindeki kitabeden anlaşılan bir minare eklenmiştir.

Kuzey cephesinden minare kaidesine bitişik bir merdivenle caminin kadınlar mahfiline açılan talihi bir giriş vardır. Bu cepheden yapıya sonradan eklenen giriş mahalli sebebiyle yapının özgün cephesi izlenememektedir. Ön girişin betonarme üst örtüsünün mekânın üzerinden dışarı taşırıldığı görülür.

İç mekâna, doğu cephesinden açılan 1.55 m genişliğinde bir kapı ile girilmektedir. Harim, mihraba dik uzanan kerpiç üzeri çimento harç ile sıvanmış üç adet ayak ile taşınan ahşap tavan ile bu mekânı “L” planda çevreleyen mahfilden meydana gelmektedir. Yapının özgününde ahşap olan üst örtü doğrudan beden duvarları üzerine oturmuştur. Harim özgün planından doğuya yapılan ekleme sebebiyle uzaklaşmıştır.

Harime açılan 1.55 m genişliğindeki dikdörtgen pencereler yapının aydınlatılmasını sağlamıştır. Harimi kapatan üst örtü ahşap hatıllar üzerine çakma tekniğinde yapıp kalemişi süsleme kompozisyonuyla bezenmiştir.

Harim, mahfili taşıyan kuzey yönünde ayaklar ile doğu cepheye sonradan eklenen bölümü taşıyan sütunlarla çevrilmiştir.

Mahfil, yapının genişletilmesi sırasında yenilenmiştir. Kuzey duvarına ve doğu duvarına paralel olarak “L” planındadır. Mahfile harimin doğu cephesinden bir merdivenle çıkılmaktadır. Merdiven sahanlığı ahşap bölmeyle kapatılmış ve depo olarak kullanılmaktadır. Mahfil strüktürü yağlı boya ile boyanmıştır.

Minber sonradan yenilenmiştir. Özgün değildir.

Mihrap, kerpiç üzerine betonarme kalıp dökülerek yapılmış yarım daire planlıdır. Mihrap üzeri beyaz ve mavi renkte yağlı boya ile boyanmıştır.

Minare yapı beden duvarına bitişik olarak yapıya sonradan eklenmiştir. Sekizgen bir kaide üzerinde silindirik gövdeli iki şerefeli olan minare kesme taş malzemeden yapılmıştır. Minarede kitabelik kısmı boştur.

Malzeme ve Teknik: Yapıda taş, kerpiç, çimento harcı, ahşap ve demir kullanılmıştır.

Beden duvarları kerpiç malzemeden örülmüş ve üzerine çimento harcı ile sıva yapılmıştır. Ahşap çatı kiremitle kaplıdır. Yapıya sonradan yapılan ekleme bölümde, kerpiç üzeri çimento harcı ile sıvanarak özgün yapıya uyum sağlamıştır. Yine sonradan eklenen ön giriş mekânı da aynı şekilde yapılmış ancak üst örtüsü betonarme düz tavan ile kapatılmıştır.

Yapıda ahşap malzeme üst örtüde, kadınlar mahfilinde, minberde, kapı ve pencere doğramalarında kullanılmıştır.

Yapıda demire, pencere şebekelerinde yer verilmiştir.

Süsleme: Camide ahşap tavan dışında süslemeye yer verilmemiştir.

Merkezden ışınal çizgiler halinde çıtaların zemine çakılmasıyla oluşan daire formlu göbek şemse motifi şeklinde tasarlanmıştır. Tavan göbeği sade tutulmuş süslenmemiş ve boyanmamıştır. Tavan göbeği etrafında, tavan yüzeyini tamamen kaplayan, mavi zemin üzerine sarı ve beyaz çiçeklerin yer aldığı küçük üçgen formlu ahşap parçaların çakma usulüyle birleştirilmesinden geometrik bir kompozisyon oluşturulmuştur.

Tavan süslemesinde; kullanılan malzeme, kalem işi süslemeler, teknik ve uygulanan kompozisyon benzerliği ile Kalecik'te birçok yapının üst örtüsünü yapan Çankırı'nın Mart köyünden gelen Veyis Usta tarafından yapılmış olması muhtemeldir.

Kitabe: Caminin ön giriş mahalline açılan kapı açıklığının üzerine kırmızı metal levha üzerine beyaz boya ile yazılmış üç satırlı Türkçe kitabe vardır. Kitabede "Kınık Köyü Camii Şerif 1930" yazılıdır. Herhangi bir onarım kitabesine rastlanmamıştır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: 1930'lara tarihlenen yapı, kerpiç malzeme kullanılmasıyla, üst örtünün ahşap hatıllarla kapatılmasıyla, dikdörtgen ahşap doğramalı pencereleriyle, özellikle ahşap malzemenin ve kalem işi süslemenin tavan süslemesindeki kullanımıyla bölgedeki aynı dönem yapılarıyla benzer özellikler gösterir.

Yapının doğu duvarı 1970 de yıkılmış ve yapı doğu yönünde yaklaşık 4.00 m kadar genişletilmiştir. Genişletilen bölümle beraber üst örtü harime eklenen üç adet

ayak ile duvarlar tarafından taşınır. Yapı zeminden iki merdivenle çıkılan betonarme demir korkuluklu bir avlu içine alınmıştır. Avluya ahşap bir çardak yapılmıştır. Harime girişte dört tarafı kapalı betonarme bir ön giriş mahalli inşa edilmiştir. Ahşap tavan bordürleri ve köşelikleri beyaz yağlı baya ile boyanmıştır.

Kuzey duvara paralel mahfile, doğu yönünde uzanan ekleme yapılmıştır. Özgün minber kaldırılarak yerine yeni fabrikasyon bir minber konmuştur. Cephe duvarları ile silindirik formlu ayaklar zemin kotundan yaklaşık 50 cm kadar lambri kaplanmıştır. Duvarlar beyaz badana ile boyanmış, pencere söveleri yeşil renkte boyanarak harim içinde hareket sağlanmıştır. Mihrap nişi mavi zemin üzerine düşey beyaz çizgilerle boyanmıştır.

Yapının 1975'e kadar minaresi yokken bu tarihte beden duvarına bitişik bir minare yapılmıştır.

Yapının tavan süslemesi bölgesel bir üslupla yapılmış olup sanat değeri taşımaktadır.

2.1.1.9 Saray (Şehsuvar) Camii:

Şekil: 10

Resim: 95 – 102

İnceleme Tarihi: Mart 2006, Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Kalecik ilçe merkezinde Cuma Mahallesi'ndedir.

Mimari: Seyyah Evliya Çelebi Kalecik'e yaptığı gezisinde bu caminin yanında, Şehsuvar Paşa'nın yaptırdığı bir saraydan bahsetmektedir. Seyyah, kendilerinin de bu sarayda kaldıklarını ve Şehsuvar Paşa'nın oğlunu okuttuklarını yazmaktadır⁵⁶. Yine Seyyah Kandemir'in ilçeye yaptığı ziyaretinde caminin adını zikreder.⁵⁷

Cami içten içe 8.80 m x 8.90 m ölçülerinde kare planlı bir harim ile kare kaideli tek şerefeli bir minareden oluşmaktadır. Yapı zemin kotundan aşağıda kalmıştır ve bahçe duvarından birkaç basamaklı bir merdivenle yapıya inilir. Harim bölümü, ahşap tavanlı bir örtü ile örtülmüştür. Düz tavanlı, kırma çatılı yapının taşıyıcı sistemleri, beden duvarlarıdır. Girişin yer aldığı kuzey cephe diğer cephelere oranla 15 cm. daha kalındır. Ahşap, düz üst örtünün yükünü duvarlar taşımaktadır. Duvarların yükünün pencereler üzerine gelişini hafifletmek için giriş cephesinde iki adet ve diğer üç cephede dörder adet olan pencerelerin üzerinde tuğla, sağır sivri kemerler uygulandığı görülür. Kırma çatı olan üst örtü kiremitle kaplanmıştır. Kuzey cephedeki 15 cm.lik kalınlık bir öncesinde son cemaat yerinin varlığının işareti olabilir.

Yapının iki sıralı pencereleri altta düzgün dikdörtgen formda iki adet pencere üzeri sağır sivri kemer uygulanırken, üzerinde bu pencerelere oranla daha küçük olarak tasarlanmış iki adet sivri kemerli pencere yer alır. Cephe yüzeylerini, dört yönden kuşatan ahşap düz bir saçak silmesi sınırlandırmaktadır.

Doğu Cephesi, güney cephesinin tekrarı gibidir. Bu cephede oldukça sade olup güney cephede yapılan, su basman seviyesine kadar olan çimento sıva burada

⁵⁶ Evliya Çelebi, 1970, 114.

⁵⁷ Seyyah Kandemir, 1932, 276.

yoktur. Pencere düzenlemesi yine altta düzgün dikdörtgen üzerine sağır sivri kemer ve simetriğine daha küçük boyutlarda yapılan sivri kemerli pencerelerdir.

Güney cephesi yapının diğer üç cephesinde olduğu gibi sadedir. Cephe su basman seviyesine kadar çimento harç ile kaba sıva yapılmıştır. Cephede pencereler doğu ve batı yönde birbirine uzak tasarlanmıştır.

Caminin batı cephesi, onarımlar neticesiyle en fazla değişen cephedir. Çünkü bu cepheye son yıllarda bir oda yapılmıştır. Yapılan bu oda cephenin yarından fazlasını kapatmıştır. Diğer iki cephe olan, güney ve doğu cephelerinde ki pencere düzeni bu cephede de uygulanmıştır Ancak alt sıra dikdörtgen pencereleri cephe duvarına sonradan eklenen bu bölüm sebebiyle kapanmıştır. Üst sıra pencereleri dış cepheden izlenebilmektedir.

Kuzey cephe duvarı, kapı alınlığının üzerine kadar, diğer duvarlara nazaran 15 cm. kadar daha kalın yapılmıştır. Enlemesine bir silme ile belirtilen bu kalınlık kuzeybatı köşesindeki minarenin kaidesinin ağırlığını ve baskısını karşılamak için düşünülmüştür. Giriş kapısı zemine göre biraz aşağıda kalmaktadır ve birkaç basamakla inilmektedir. Bu cepheye açılan 1.44 m genişliğindeki basık kemerli ahşap çift kanatlı bir açıklıktan harime giriş sağlanır. Kapı açıklığında kemer, mermer ve taş malzemenin şaşırtmalı olarak yerleştirilmesiyle çift renkli bir görünüm kazanır. Kemerin kilit taşı kesme taştır. Giriş kapısı kuzey cephesinin ortasında olup, sağında ve solunda dikdörtgen formda pencereler yer alır. Pencereler üzerine, gelen yükün hafifletildiği, sağır sivri kemerler uygulanmıştır. Sonradan yapılan onarımlarla giriş kapısı önüne metalden bir ön giriş mahalli yapılmış ve ayakkabılık olarak kullanılmaktadır. Giriş, cephe duvarına yapılan ahşap üçgen alınlıkla vurgulanmıştır.

İç mekân, yapının dört cephesine de açılan iki sıra pencere uygulamasıyla aydınlatılmıştır. Pencerelerin yatay ve düşey atılmış basit ahşap doğramaları vardır. Batı kanadının kuzeyindeki iki adet pencere, cepheye sonradan bitişik olarak inşa edilmiş betonarme oda tarafından kapatılmıştır. Harim, doğu-batı doğrultusunda düz ahşap tavanla kaplıdır. Tavan yüzeyi yağlı boya ile boyanmıştır.

Yapılan onarımlarda mahfil kısmı da yenilenmiştir. Ahşap malzemenin yapılan kadınlar mahfiline, girişin sağından merdivenle çıkılır. Mahfili iki ahşap sütun taşımaktadır. Herhangi bir süslemenin kullanılmadığı mahfil oldukça sadedir.

Mihrap, alçıdan kalıplama tekniği ile levhalar halinde yapılmıştır. Özgün durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Mihrap bir niş şeklinde olup mihrap nişi bir kavsara ve köşelerde iki adet sütunçelerden meydana gelmektedir.

Minber özgün değildir. Mevcut minber ahşap malzemeden yapılmıştır.

Minare, kuzey batı köşede beden duvarına bitişik olarak yapılmıştır. Kare planlı kaidesi moloz taş örgülüdür. Kaideden üçgen geçişlerle pabuç kısmına geçilir. Pabuçtan taş malzemeden dışbükey, ince bir bilezik dışarıya hafifçe çıkıntı yapar. Böylece silindirik minare gövdesine geçiş sağlanır. Silindirik gövde de tamamen tuğladan örülmüştür. Tek şerefeli olan minarenin petek kısmı, tuğlaların belli bir düzende dizilmesiyle oluşan üst üste üç sıra testere dişi silmeden meydana getirilmiştir. Bu şekilde de taştan yapılmış olan şerefeye geçirilir. Şerefeden sonraki kısım gövdeye oranla daha ince yapılmıştır. Kûlah kısmı çinko kaplamadır ancak oldukça tahrip olmuştur.

Malzeme ve Teknik: Yapıda taş, tuğla, moloz taş, çimento harcı, ahşap, mermer, demir ve alçı malzeme kullanılmıştır.

Camide taş malzeme beden duvarlarında tuğla malzeme ile beraber kullanılmıştır. Temelden itibaren, iki sıra kesme taş sıralamasından sonra bütün duvarlar, kesme taş ve tuğla malzeme ile örülmüştür. Bir sıra taş, üzerine üç sıra tuğla olarak saçağa kadar devam eder. İki kesme taş arasında dikey olarak yerleştirilen tuğla malzeme, taş sırasında sonra yatay olarak üç sıra halinde düzenlenmiştir. Saray Camii'nin bu duvar örgüsünde görüldüğü gibi taş ve tuğlanın bir arada düzenli kullanılmasıyla alması denilen duvar tekniği uygulanmıştır. Kuzey yönde olan giriş kapısının basık kemerinde taş malzemenin beyaz mermer ile beraber kullanıldığını görüyoruz. Taş malzeme ayrıca minarenin pabuç bölümünde moloz taş olarak kullanılmıştır.

Yapının beden duvarlarını oluşturmak için kullanılan, taş ve tuğlayı bağlamak için çimento harcı kullanılmıştır.

Pencerelerin sağır sivri kemerleri ve alınlıklar tuğla örgüdür. Minarenin pabuç ve gövde bölümleri tamamen tuğladır.

Yapıda ahşap pencere doğramalarında, kuzey cephede yer alan alınlıkta, tavanda, mahfil ve minberde kullanılmıştır. Ayrıca minarenin kûlahı da ahşaptır.

Kuzey, güney ve doğu cephelerinde bulunan dikdörtgen pencerelerin şebekelerinde demir kullanılmıştır.

Alçı malzeme mihrapta kullanılmış ve kalıplama tekniğinde uygulanmıştır.

Süsleme: Dış cephede yapının cephe duvarında uygulanan bir sıra taş ve üç sıra tuğla malzemenin istiflenişiyle oluşan almasıık duvar örgüsü cepheye dekoratif bir özellik kazanmıştır.

Giriş kapısının üzerindeki basık kemerde taş ve mermerin düzenli tekrarı ile bir hareket sağlanmıştır.

Yapıdaki bir başka süsleme ögesine tek şerefeli minaresinin şerefe altında, yine tuğla malzemenin köşe kısımlarının dışarı taşırılmasıyla testere dişi şeklindeki üç sıra silmedir.

Geometrik ve bitkisel süslemenin yanı sıra nesih yazı kuşağında yer aldığı alçı mihrapta özgün olup yapıda süslemenin en yoğun olduğu yerdir. Mihrap nişini farklı ölçülerde üç bordür çevreler.

Birinci bordür 7 cm genişliğinde, düz profilli olup, mihrabın çerçevesidir. Sonradan mihraba uygulanan yağlı boya sebebiyle güçlükle seçilebilen birbiri içerisine girmiş bitkisel süslemelerle kaplıdır.

İkinci bordür 5 cm derinlikte ve 20 cm genişlikte içbükey görünüştür. Nesih yazı ile yazılan “Kelime-i Tevhid” (La İlahe İllallah Muhammed-ür Resullullah) bordür boyunca tekrarlanır.

Üçüncü bordür 39 cm genişliğinde düz görünüştür. İç taraftan ince bir silme ile sınırlanır. Alçak kabartma şeklinde yapılan yıldızlı geometrik geçme, on iki kollu yıldız sırası meydana getirir.⁵⁸ Yıldızlar bordürün ortasında tam, kenarlarda yarım olarak uzanır. Aralarda beş köşeli küçük yıldızlar ve altıgenler oluşur. Merkezde oluşan on iki kollu yıldızların içleri çarkıfelek, yıldız kollarının içleri ise bitkisel motiflerle doldurulmuştur. Boya tabakası bu yüzeysel dolgu motiflerini büyük ölçüde örtmüştür. Kompozisyon dış kenarlarda uzanan ince bir zencerek şeridi ile sınırlanır.

Mihrabın alınlığı 80 cm yüksekliğinde yatay dikdörtgen iki panodan oluşur. Üstteki pano dairesel geçmelerin oluşturduğu geometrik kompozisyonu taşır. Kavisli

⁵⁸ Eskici, 2001, 106–107.

ince şeritlerin oluşturduğu daireler, altılı gruplar halinde ortadaki bir daireye bağlanır. Daireler panonun ortasında tam, kenarlarda ise yarım olarak tasarlanmıştır.

Köşelik, kavsara ile üçüncü bordür arasındadır. Köşeliğin yüzey kaplamasında altıgen levhalar kullanılmıştır.⁵⁹ Köşeliğin süslemesinde iki farklı kompozisyon aynı anda iç içe kullanılmıştır. İlkinde altı kollu yıldızlar yatay ve çapraz olarak, köşelerinden birleşerek sıralanır. Birleşen yıldızların aralarında altıgenler oluşur. İkincisinde yıldızları çevreleyen altıgenler birbiriyle birleşerek petek örgüyü meydana getirir. İki kompozisyonun birleşmesiyle aralarda eşkenar dörtgenler oluşur. Aralarda oluşan eşkenar dörtgenlerin ve yıldızların içleri, güçlkle seçilebilen yüzeysel kabartma Rumili- palmetli bitkisel motiflerle doludur.⁶⁰

180 cm yüksekliğindeki dar ve uzun kavsarada, altı sıra mukarnas dizisi yer alır. Kavsara ile nişin alt kısmı arasında, ikinci bordürdeki “Kelime-i Tevhid” in tekrarlandığı yatay dikdörtgen bir yazı kuşağı yer alır.

Nişin alt kısmı 148 cm yükseklikte, 114 cm genişlikte ve 66 cm derinlikte dört kenarlıdır. 33 cm genişliğindeki her kenar, ince halat silmelerle çerçeve içine alınmıştır. Mihrap nişinin sağında ve solunda birer adet kare sütünce yer almaktadır.

Özgün olmayan minberin en alt kısmında oyma tekniği ile yapılmış 7 adet mihrabiye motifi vardır. Mihrabiye sırasının üzerinde üç sıra yatay dikdörtgen panolar yer alır. Baldaken tarzında yapılan köşk kısmı külah ile örtülüdür.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Caminin banisi Şehsuvar Zade Es Seyit Mehmet Paşanın annesi Şerife Hatice Hatundur.⁶¹ Mimari özelliklerine bakılarak 15. yüzyıla tarihlenir.⁶²

Kalecik, Şehsuvaroğulları tarafından 1484’ten sonra iskân edilmiştir.⁶³ 15. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Şehsuvar Bey’in, Dulkadirliler Beyliği’ndendir. Dolayısıyla yapı isminden ve yaptıranından da anlaşılacağı üzere 15. yy yapısıdır. Aynı zamanda Saray (Şehsuvar) Camii mihrabı, şekil ve üslup bakımından Ankara ve çevresindeki XIV. yy sonları veya 15. yüz yıla tarihlenen alçı mihrapları ile aynı

⁵⁹ Eskici, 2001, 107.

⁶⁰ Eskici. 2001, 107.

⁶¹ 738 Nolu Vakıf Defteri, vakfin adı “Hatice Hatun Binti Mehmet Efendi”, tarihi H. 1142

⁶² VGM, 1972, 456.

⁶³ Türk Ansiklopedisi, 1956, III, 292.

karakterdedir. Bekir Eskici, Ankara Mihrapları isimli kitabında; “*Ankara da Hacı Doğan, Rüstem Nail ve Hacı Seyit Mescitleri, mihrapları ile Ayaş ta Ulu Camii ve Başayaş Köyü Camii mihraplardan büyük bir ihtimalle aynı kalıplar kullanılmış, aynı atölyenin eserleri gibidir. Buna göre Saray Camii mihrabı da XV. yy’da yapılmış olmalıdır*”⁶⁴ demektedir.

Yapıya ait vakıf defterinde, vakfın tarihi hakkında H. 1142 tarihini vermektedir. Bu tarih bize iskan tarihine de bakılarak, yapının bu dönemde var olduğunu göstermektedir. Vakıf Abideler ve Eski Eserler adlı yayında ve Bekir Eskici’nin verdiği bilgilere göre yapı 15.yüzyıla tarihlenmektedir. Bekir Eskici “Ankara Mihrapları” isimli çalışmasında, Ankara’daki aynı dönem alçı mihraplarında kullanılan teknik ve bezeme kompozisyonlarına göre bu tarihlendirmeyi yapmıştır. Biz de çalışmamızda bu tarihlendirmeye katılmaktayız.

Osmanlı Devletinin ilk yıllarında temel mimari tema “tek üniteli yapı” diye adlandırdığımız üzeri kubbe ile örtülü dört köşe mekândır. Duvarlar genellikle tuğla ve kaba yonu taştır. Duvar sathının bütünlüğünü sadece küçük pencereler bozar.⁶⁵

Yapının değişik tarihlerde onarıldığı bilinmektedir. Bu bölgedeki Hamdi Camii ve Tabakhane Camii minareleriyle büyük benzerlikler taşıyan Saray Camii minaresinin bozuk ve tehlikeli korkuluğu 1990 yılında sökülmüş, aslına ve projesine uygun olarak yeniden yapılmıştır. Caminin iç kısmında bozuk olan ahşap tavan ve dış cephede özgününde ahşap olan saçaklar sökülerek yeniden yapılmış ve koruyucu madde ile boyanmıştır.

Batı cephesine cepheyi kapatacak şekilde ek bir bölüm yapılmıştır. Kuzey cephesinde olan girişin önü maden aksamı bir ayakkabılık ile kapatılmıştır.

Harim kısmı mihrap hariç özgününden oldukça uzaklaşmıştır. Minber yenilenmiş ve boyanmış. İki sütunun taşıdığı kadınlar mahfili yenilenerek boyanmıştır.

Ayrıca 1990 yılında yapılan bir diğer onarımda yapının çevresinde olmuştur. Camiye olan eklenti binalar yıkılmış ve batı cephesine bir adet tuvalet eklenmiştir.⁶⁶

⁶⁴ Eskici, 2001, 107.

⁶⁵ Kuran, 1964, 5.

⁶⁶ VGM, 06.13.01/2 No lu tescil dosyası.

2.1.1.10 Tabakhane Camii:

Şekil: 11 – 14

Resim: 103 – 117

İnceleme Tarihi: Mart 2006, Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Kalecik İlçesi'nin Tabakhane Mahallesi'ndedir. Kalecik Kalesi'nin Kuzeybatı eteğinde, Hamdi Cami'ne 500 m uzaklıkta kurulmuştur.

Mimari: Yapı adından da anlaşılacağı gibi ismini bulunduğu mahalleden almıştır.

Yapı içten içe 11.42 m x 12.30 m ölçülerinde, dikdörtgen planlı bir harimden oluşur. Üst örtüsü düz ahşap tavan üzeri kırma çatıdır. Yapının dört köşesinde bulunan tromplar bugün yerinde olmayan kubbenin bir zamanlar varlığının kanıtı gibidirler. Nusret Biber'e göre; *“Çevredeki yaşlıların verdiği bilgilerde camiyi Kevük Usta, Ovenüs Hoca ve Onlük Usta isimli üç Ermeni yapı ustası inşa etmiştir. Bu ustalar Camii'nin köşe tromplarını tamamladıktan sonra, ana kubbeyi oturtmadan işi bırakıp Kalecik'ten ayrılmışlardır. Ayrılmadan önce “Biz gelinceye kadar böylece dursun, kubbeyi daha sonra yapacağız” demişler beş yıl sonra geldiklerinde kubbenin yapılmış olduğunu görünce üzölmüşlerdir. Çünkü onlara göre, kubbe yapılmadan önce binanın birkaç sene durup, kubbenin sonradan konulması gerekiyormuş. Ustaların ileri sürdükleri gibi, yapılan kubbe fazla dayanamamış ve yıkıldıktan sonrada yerine ahşap tavan yapılmıştır. Söylenti olarak verilen bu bilgileri; daire biçimli ahşap tavan ve kubbeyi oturtmak için yapılan tromplar kanıtlar.”*⁶⁷

Yapının hariminin aydınlatılması, dört cepheye de uygulanan büyük boyutlu pencereler tarafından sağlanmaktadır. Ancak pencerelere rağmen harim yeterince ışık alamamaktadır. Yapının doğu cephesinin önü bir sıralı konutlar tarafından kapatılmıştır. Harim doğudan ışık alamamaktadır.

Kuzey cepheden harime giriş sağlanır. Giriş açıklığına, karşılıklı iki merdivenle çıkılır. Böylece kapının önünde küçük bir balkon meydana gelmiştir.

⁶⁷ Biber, 2003, 76.

Kuzey cephedeki bu girişin altı, araziye uydurmak için, depo olarak kullanılan mekânların oluşmasına sebep olmuştur. Kuzey cephede, yapının diğerk cephelerinde olduğu gibi üç adet büyük hafifletme kemeri kullanılmış, duvar yükünün pencereler üzerine binmesine engel olunmuştur. Harime girişi sağlayan kapı, ortadaki hafifletme kemerinin içinde kalmaktadır. Giriş açıklığı, basık kemerli çift kanatlı ahşap bir kapıdan oluşur. Kemerli oluşturan kemer taşları şaşırtmalı olarak yerleştirilmiştir. Kemerin kilit taşı dışarı taşırılmış volütlü bir süslemeye sahiptir. Giriş kapısını dikdörtgen bir silme çevreler. Kapının üstünde küçük dikdörtgen formda bir pencere açılmıştır. Girişin sağında ve solunda kalan sağır kemer içinde yuvarlak kemerli iki adet çift sıra pencere yer alır. Üst sıradaki pencereler taş söveli, ahşap doğramalı ve dikdörtgen formda olup daha küçük boyutlardadır. Alt sıra pencereleri yuvarlak kemerli taş sövelidir. İki sıra pencereyi birbirinden ayıran bir düz silme vardır. Pencerelerin kemerleri de giriş kapısının kemerlerindeki uygulama gibi bir yüksek bir alçak taş konularak yapılmıştır. Yapının bu cephesinde araziye uydurularak yapıya eklenmiş, depo olarak kullanılan bölüm, üç adet yuvarlak kemerli açıklık şeklindedir. Ortadaki açıklık kapatılarak çeşme olarak kullanılmaktadır. Diğerk ikisi açıktır. Yapının bu bölümü moloz taşlarla örülmüştür.

Yapının güney cephesinden bir yol geçmektedir ve bu yol yapının beden duvarına bitişik olarak yapılaş, bu cepheyi üst sıra pencerelere kadar kapatmıştır. Güney cephesinde kuzey cephesine oranla kot farkı vardır daha yüksekte kalır. Cepheye açılan üç adet pencerenin üzeri diğerk cephelerde de kullanılan hafifletme kemeri ile çevrelenmiştir. Ancak bu cephede diğerklerinde olduğu gibi kemer zemine kadar olmayıp pencerelerin boyutuyla sınırlı tutulmuştur. Ortadaki kemerin içinde iki yanındaki pencerelere göre boyut olarak daha küçük dikdörtgen formda bir pencere bulunur. Diğerk iki yönde olan pencereler ise yuvarlak kemerli dikdörtgen formda pencerelerdir. Kemerleri oluşturan kemer taşları tıpkı kuzey cephede olduğu gibi birer sıra ara ile dışarı taşırılmıştır.

Doğu cepheyi boydan boya kaplayan üç adet hafifletme kemeri vardır. Bu kemrelerin zemine kadar indiği gözlenir. Kemer taşıyan iki adet sütun ve bunların başlıkları zeminden dışarı taşırılmış şekilde olup cephede hareketlilik sağlanmıştır. Her kemer içine, iki adet pencere yerleştirilmiştir. Alttaki pencereler üsttekilere

oranla daha büyük boyutta yapılmış olmalarına rağmen form olarak birbirinin aynıdır. Pencerelerin üzeri demir şebekelerle kapatılmıştır.

Batı cephesinde yapının beden duvarına bitişik olarak yapılan minare vardır. Bu cephede doğu cephesinde olduğu gibi bir hafifletme kemeri ve bunların içerisine yerleştirilen pencereler bulunmaktadır. Alttaki pencereler üsteki pencerelere oranla daha büyük formdadır. Minarenin sol tarafında kalan kemer içerisinde bir adet dikdörtgen formda pencere bulunur. Bu cephede de pencere önleri demir şebekelerle kaplıdır.

Harim düz ahşap tavanıdır. Tavan sathı yapılan onarımlar sonrasında yağlı boya ile boyanmıştır.

Yapının kadınlar mahfili bölümü sonradan yapıya eklenmiş olup sanatsal bir özelliğe sahip değildir.

Mihrap tamamen taş olup yaklaşık 2.90 m genişliğinde 2.80 m yüksekliğinde kareye yakın olarak oldukça görkemli bir biçimde yapılmıştır. Mihrap nişi 1.00 m genişliğinde açılmıştır.

Minber, taş malzemeden yapılmıştır. Giriş kapısı sivri kemerlidir. Baldaken formda yapılan oturma sahanlığına taş bir merdivenle çıkılır. Oturma sahanlığı, üçgen külahla örtülüdür. Minberin mihrap duvarına bitişik olan bölümde, beşik kemerli bir açıklık bulunmaktadır. Böylece minber hem kütesellikten kurtulmuş hem de sağ tarafta namaz kılanların mihrabı görmeleri sağlanmıştır.

Harimde yine mihrap ve minber gibi tamamen taş, tek bir basamakla çıkılan vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Kürsü güneydoğu köşeye yaslandırılmıştır.

Minare, yapının kuzeybatı köşesinde beden duvarına bitişik kare kaideli tek şerefeli olarak yükselmektedir. Minarenin pabuç ve kaide bölümleri cephe yüksekliği kadardır. Gövde bölümü üst örtü hizasında başlamaktadır. Minare diğer incelenilen Kalecik Camileri gibi tuğla, tek şerefeli, silindirik gövdeli bir minaredir.

Malzeme ve Teknik: Caminin inşasında; kesme taş, moloz taş, ahşap, tuğla ve demir kullanılmıştır

Yapının pek çok yerinin yapımında taş malzeme kullanılmıştır. Yapıyı oluşturan beden duvarları düzgün kesme taştır. Beden duvarları gibi minaresi kaide ve pabuç kısmı kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Camide mihrap, minber ve kürsü de tamamen taştır.

Ayrıca yapının kuzey cephesinde balkonun altında depo olarak kullanılan bölüm moloz taş örgülü olup bağlayıcı malzeme olarak çimento harcı kullanılmıştır. Ayrıca bu bölümde çeşme üzerine gelen kısımda üzerinde, kabartma iki adet kuş ve bir vazoun olduğu devşirme mermer bir parça vardır.

Ahşap malzemeye caminin üst örtüsünde ahşap mertekler şeklinde rastlıyoruz. Ayrıca yapıya sonradan eklenen özgün olamayan kadınlar mahfili de ahşap malzemedendir.

Kuzeybatı köşesinde yapıya bitişik olan minarenin silindirik olan gövdesinde tuğla kullanılmıştır. Şerefe altını testere dişi üç sıra silme kuşağı çevreler.

Demir, yapıda pencere şebekesi olarak ve yapının giriş cephesinde balkon şeklindeki bölümün korkuluklarında kullanılmıştır. Ayrıca duvar örgüsünde, köşe bağlantılarında da demir kullanılmıştır.

Süsleme: Camii dış cephesi sade bir görünüme sahipken, içi renkli kalemişi süslemeleriyle dikkat çeker.

Aynı seviyede yazılan ve alttaki büyük pencerelerin üzerinde bir şerit gibi dolaşan, yazı frizleriyle çevrelenmiştir. Bu frizler sülüs, nesih gibi çeşitleriyle, Kelime-i Tevhit ve bazı duaların birbiri ardınca devam etmesinden oluşur. Doğu ve batı iç duvarlarında karşılıklı olarak, hafifletme kemeri ayaklarının üzerinde renkli kalem işi olarak yapılan iki adet saat motifi bulunmaktadır. Her ikisinde de saat 09.04' ü göstermektedir. Bunların da üzerinde, palmetli bir süslemeyle birlikte, mavi zemin üzerine sarı renkte Osmanlıca beyitler yer alır. Bu beyitlerden doğudaki saatin üzerinde, şöyle denilmektedir:

Saat-i vahidedir ömr-ü cihan,

O bir saati taata sarfeyle heman

Batı cepheindeki saatin üzerinde ise:

Cümle cihan suret-i haktır ey kişi,

Feeynema versin vuku kim idersin hakkı şüphe

Köşelerdeki dört trompta da aynı özellikte, kalem işi yapılan tezyinat, dairevi ve dişli bir çerçevenin içinde stilize gül, lale, ve karanfil motiflerini ihtiva etmektedir. Burada sarı, kırmızı, siyah, mavi boyalar kullanılmıştır. Tromplar

üzerinde sülüs yazı ile mavi zemine Muhammet, Ali, Hüseyin, Ebubekir gibi dört halife isimleri yazılıştır.

Mihrap ekseninde 1.50 m boyutunda tek kulplu vazo içinden çıkan gerçekçi şekilde tasvir edilmiş çiçekler kalem işi tekniğinde yapılmıştır.

Mihraba çok önem verilmiştir. Mihrap yüzeyi kabartma tekniğinde yapılmış panolar içinde çeşitli yazı ve bitkisel süslerle bezenmiştir. Mihrap nişi dikdörtgen bir bordür içinde yer alır. Kıvrım dallar şeklinde, kalem işi bitki motifleriyle oluşturulmuş bir tepeliği vardır. Tepeliğin hemen altında kalınca bir firiz şeklinde yine kalem işi olarak Kelime-i Tevhid yazılıdır. Mihrap nişinin üst kısmı, cami alemi gibi bir şekle sahip olup içi mukarnas süslemelidir. Mihrap tamamen birbirinden bağımsız asimetrik bitkisel, geometrik ve yazılardan oluşan panolarla bezenmiştir. Bu taş panolarda, geometrik motifler, karanfil, gül, üzüm salkımı, asma yaprağı, palmetler ve altı köşeli yıldız, etrafında da hilal motifleri yer almaktadır.

Minberde, mihraptaki ile aynı şekilde yapılmış süslemeler bulunmaktadır. Minberin yan cephelerinde birbirinin aynı olan kabartma süslemeler görülmektedir. Korkulukların hemen altında geniş bir sıra, plakalar içerisine yerleştirilmiş, stilize rumi motifi ve hemen altında da yan cepheyi tamamen dolduran çeşitli geometrik motifler yer alır.

Vaaz kürsüsü de taş malzemeden yapılmış olup iki sıra panolara bölünmüştür. Korkuluk kısmında stilize bitki motifleri kabartma tekniği ile işlenmiştir.

Kitabe: Yapının güney cephesindeki duvarda, mihrabın sağına ve soluna simetrik olarak yazılan iki tarih vardır. Bunlar H. 1323 ve H. 1325 (M. 1907-1908 ve M. 1909-1910) tarihleridir. Bu tarihlerin inşa kitabesi olması muhtemeldir. 1930’lu yıllarda Kalecik’e gelen Seyyah Kandemir’in hatıralarında, “Tabakhane Camii ise yenidir”⁶⁸ ifadesiyle bunu doğrular gibidir.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: 1907 ile 1910 yılları arasına tarihlenen yapı birçok onarım aşamasından geçmiştir. 1975’te onarım gören caminin iç mekânının eski güzelliğini kaybettiği, duvarlarda badana altında kalan çok az görülebilen yazı frizinden anlaşılabilirken 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü

⁶⁸ Seyyah Kandemir, 1932, 276.

tarafından yapılan yenilemeden sonra duvar yüzeylerine raspa yapılarak özgün süslemeye ulaşılmış ve aslına uygun olarak yenilenmiştir.

1990 yılında, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından minaresi ve beden duvarları onarım görmüştür. Meyilli bir arazi üzerinde olması nedeniyle nem alan yapının rutubeti önlenmiş, minarede eriyen derz ve tuğla araları sağlıklılaştırılmış, minarenin saç kaplama olan külâhı yenilenmiştir.⁶⁹

2007 yılında kapsamlı bir yenileme işlemi görmüştür. Cami etrafındaki moloz yığınları temizlenmiştir. Yapının kuzey cephesindeki merdiven korkulukları yenilenmiş, girişi örten dikdörtgen ahşap saçak yerine üçgen alınlıklı ahşap bir saçak yapılmıştır. Merdiven altında kalan üç kemer içindeki açıklıklar yenilenmiş ve tekrar örülmüştür.

Harimde üst örtü kaldırılmış, aslına uygun olarak tekrar yapılmıştır. Mahfil döşemeleri yenilenmiş ve yağlı boya ile boyanmıştır. Minber, mihrap ve vaaz kürsüsü üzerindeki yağlı boyalar kaldırılmış ve özgün biçimine kavuşturulmuştur. Tromplar ve Türk üçgenleri üzerindeki kalem işi süslemeler aslına uygun olarak yenilenmiştir.

⁶⁹ VGMA, 06.13.01/2 No'lu dosya, onarım fişi

2.1.2. Türbeler:

2.1.2.1. Ali Şeyhoğlu Türbesi:

Şekil: 15

Resim: 118 – 122

İnceleme Tarihi: Mart 2006, Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Kalecik ilçe merkezinde Kale Mahallesi no: 3 de yer alır.⁷⁰

Mimari: Yapı, doğudan batıya doğru hafif bir eğimle alçalan kale yamacının üzerine inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı yapı iki odalıdır. Doğudaki oda, mezar odasına girişten önce ön mekân şeklinde tasarlanmıştır. Türbenin kuzey cephesi yaklaşık 2.80 m ölçülerinde bir istinat duvarı ile çevrilidir.

Mezar odası iç kenar ölçüleri kuzeyde 3.95 m. , güneyde 4.96 m., doğuda 3.97 m., batı kenarında 3.55 m' dir. Düzgün bir dikdörtgen olmayan yapı düz ahşap tavan üzeri kırma çatılıdır. Türbenin doğusundaki oda yine düzgün olmayan dikdörtgen plan arz eder. İçerden; güneyden 3.96 m., batıdan 4.14 m., kuzeyden 3.68 m., ölçülerindedir.

Türbe güney cepheye açılan iki adet dikdörtgen mazgal pencere ile aydınlatılmıştır.

Kuzey cepheye bitişik olarak yapılan yol, ön giriş mekânı ile mezar odasının cephe duvarını tamamen kapatmıştır.

Batı cephe, mezar odasının beden duvarına bitişik olarak yapılan konut tarından kapatılmıştır.

Ön giriş mekânının güney cephesine iki dikdörtgen formlu mazgal pencere açılmıştır. Batı yönünde olan pencere içerden 80 cm iken doğu yönündeki 51 cm dir. Bu cephe dışarıdan 4.56 m ölçülerinde olup mezar odası güney cephe duvarından 70 cm kadar dışarı çıkıntı yapar. Güneydoğu cephesine bitişik olarak sonradan bir tuvalet yapılmıştır.

⁷⁰ DKVKE, 06.12.01/07 No'lu envanter fişi.

Doğu cephede bulunan iki basamaklı betonarme merdivenden ön giriş mekânına geçilmektedir. Bu cepheye güney yönde ahşap doğramalı küçük dikdörtgen bir pencere açılmıştır.

Ön giriş mahalline tek kanatlı, ahşap bir kapıdan girilmektedir. Oda, mezar odasının doğu duvarına bitişik, 20 cm kalınlığında bir duvarla ikiye bölünmüştür. Bu ayırım bir oda ve koridor oluşturur. Giriş kapısının solundan bir kapı açıklığı ile odaya girilir. Türbeye gelen ziyaretçiler bu odada kalırlar. 3.40 m uzunluğundaki koridordan ahşap doğramalı çift kanatlı bir kapı açıklığı ile mezar odasına geçilir. Mezar odasında üç adet sanduka yer alır. En güneydeki mezar Horasan'dan gelen ve bir Nakşibendî şeyhi olan Ali Şeyhoğlu'na ait olduğu bilinir.⁷¹ Diğer iki mezarın kime ait olduğu bilinmemektedir.

Güney duvarda 71 cm genişliğinde dikdörtgen planlı bir mihrap nişi yer alır.

Malzeme ve Teknik: Türbede kerpiç, taş ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

Yapı beden duvarları kerpiç malzemeden yapılmış olup üzeri kireç ile boyanmıştır. Üst örtü düz ahşap tavandır. Beden duvarlarında pencere altları ve üstlerinde yatay düzlemde ahşap hatıllar atılarak dayanıklılık artırılmaya çalışılmıştır. Türbenin giriş kapıları ve pencere doğramaları da ahşap malzemeden yapılmıştır.

Mezar odasında bulunan sandukalar taştır.

Süsleme: Yapıda süsleme özellikleri bulunmamaktadır.

Kitabe: Türbenin yapı kitabesi bulunmadığı gibi içersinde yazılı bir sanduka da bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Ali Şeyhoğlu Türbesi'nin inşa tarihiyle ilgili elimizde herhangi bir yazılı belgenin olmaması, yapının kesin inşa tarihinin belirlenebilmesini güçleştirmektedir. Bir Tarihlendirme yapmak zorlama olur. Ancak Kalecik ve çevresinde incelenen 19. yüzyıl başlarındaki camilere bakıldığında benzer özellik göstermesi sebebiyle yapıyı 19. yüzyılın başlarına tarihlendirebiliriz.

Yapı, kırma çatı üzeri Marsilya kiremidi ile kaplanmış. İç kısımda zemine beton dökülerek duvarlar kireç ile badana yapılmıştır.

⁷¹ Aslangil - Ekiz, 16.

2.1.2.2. Kazancı Baba Türbesi:

Şekil: 16

Resim: 123 – 127

İnceleme Tarihi: Mart 2006, Ekim 2007, Nisan 2008

Yeri: Kalecik ilçe merkezinde, Ahi Kemal Mahallesi'nde inşa edilmiştir. Kalecik Kalesi'nin doğuya bakan cephesinde yapılan Kazancı Baba Türbesi'nin 500 m. güneyinde Horasan'dan gelen ve Nakşibendî Tarikatı Şeyhi olan “Ali Şeyhoğlu” türbesi vardır.⁷² Mimari değeri olmayan Ahi Şeyhoğlu Türbesi'nden başka, 200 m. kadar doğusunda Has Bey Camii bulunur. Türbede, Fatih Sultan Mehmet'in, Tüfekçi başı ve Rufai Şeyhi olan Kazancı Baba yatmaktadır.⁷³

Mimari: Kare planlı olan türbe, beden duvarları üzerine, pandantiflerle geçilen çokgen bir kasnağa oturmaktadır.

Kazancı Baba Türbesi, kare planlı olup, giriş kapısı doğudadır. Ana duvarlarda hiçbir pencere izi yoktur. Yalnız iç mekânın güney duvarından, dikdörtgen bir nişle “dualık” denilen ve hemen hemen her türbede olan, bir kör pencere açılmıştır. Kare gövdeden çokgen kasnağa geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Oldukça yüksek bir ongen kasnak üzeri kiremit çatı ile örtülüdür.

Yapının aydınlanması ancak kubbe kasnağında bulunan yuvarlak kemerli oldukça küçük pencereler sayesinde olmaktadır. Yapının özgününde kubbe kasnağının her cephesinde birer adet sivri kemerli tuğladan pencereler vardır.⁷⁴ Ancak mevcut yapıda sadece güney, kuzey ve doğu cephelerdekiler kalmıştır. Pencerelerde ahşap şebekelerin kullanıldığı da kalıntı ve izlerden anlaşılmaktadır. Ancak dışarıdan demir şebekelerle kaplanmıştır.

Çokgen kasnak, bir sıra taş, üç sıra tuğla, tekrar bir sıra taş, üç sıra tuğla dizisi şeklinde örülmüştür. Son tuğla dizisi kirpi saçakla nihayetlenir.

Kazancı Baba Türbesi'ne açılan girişin solunda, zeminde oldukça küçük bir açıklık bulunur. Yaklaşık 50 x 50 cm. genişliğindeki bu açıklıktan mezar odasına

⁷² OK. M.K., 1974, 7.

⁷³ OK. M.K., 1974, 7.

⁷⁴ DKKVE, 06.12.01/10/8 No'lu envanter fişi

inilmektedir. Yapının gövde bölümünde, oldukça büyük taş ve tuğla ile yapılmış bir sanduka yer alır. Sanduka, dar olan iç mekânı oldukça daraltmıştır.

Yapının batı cephesi günümüzde üst örtüye kadar toprakla kapanmış durumdadır. Üst örtünün kasnak kısmı ile kiremit örtüsü bu cepheden açıkça izlenmektedir. Kubbe kasnağında bulunan iki adet pencereden biri bu cepheye açılmıştır. Pencereleden diğeri ise güney cephededir.

Yapının kuzey cephesi için; duvar örgüsünden anlaşıldığına göre, eskiden sundurmalı bir kısmın yıkılarak ortadan kalkmış olması nedeniyle fazla bir şey söylenememektedir.⁷⁵ Söz konusu duvarın önüne bugün, beton bir perde duvar çekilerek, bu sundurma izleri de tamamen yok edilmiştir.

Türbe meyilli bir alana yapıldığı için üç cepheden de sadece kasnağı ve kubbenin çatısı görülebilirken, güney cephesinden tamamı görülmektedir. Yapını aydınlatılması için tasarlanan, kuzey cephe ve doğu cephede de var olan yuvarlak pencere uygulaması bu cephede de tekrarlanmıştır. Pencereyi demir bir şebeke kapatmaktadır.

Yapının doğu cephesi aynı zamanda türbeye girişin sağlandığı cephedir. Doğü cephenin önüne sonradan yapıldığı anlaşılan betonarme bir oda eklenmiştir. Bu odadan yuvarlak kemerli, çift kanatlı ahşap bir kapıdan mezar odasına geçilmektedir. Bu ahşap kapı, ceviz ağacından olup, geometrik motifli, künde-kari tekniğı ile yapılmıştır. Kapının iki kanadında çok kollu yıldızlardan oluşan geometrik süsleme vardır. Bu ahşap kapının süslemeleri, bugün yeşil renkte yağlı boya ile boyanarak yok edilmiştir.

Malzeme ve Teknik: Yapı malzemesi olarak temelde ve duvarlarda moloz taş, kubbe kasnağında ise kesme taş ile tuğla birlikte kullanılmıştır. Yapı duvarlarında bağlayıcı malzeme olarak horasan harcı kullanılmıştır. Kubbede ise sadece tuğla malzeme vardır. Çatı alaturka kiremit kaplıdır. Türbe içeriden çimento harcı ile sıvanmış üzeri badana yapılmıştır.

Süsleme: Kazancı Baba Türbesi'nde, dış cephede çokgen kasnaktaki almalıık örgü biraz hareket sağlarken gövde duvarları, düz, süslemesiz moloz taş örgü üzeri badanalıdır.

⁷⁵ VGM, 1972, 458.

Yapıdaki tek ve en önemli süsleme unsuruna hakiki künde-kari tekniğinde yapılan giriş kapısında rastlamaktayız. İki ahşap kapı kanadında çoğu dökülmüş olsa da geometrik geçmeler çok kollu yıldızlar ve kabaralar dikkati çeker. Ancak son yapılan boyamada yeşile boyanmış ve neredeyse yok olmuş bir güzellik olarak karşımıza çıkmaktadır

Kitabe: Türbenin herhangi bir inşa kitabesi ve onarım kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Osmanlı Türbe mimarisi özellikleri taşıyan eserin, yapılış tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte yapı özelliklerinden XV. yy'a ait olduğu vakıflar tarafından belirtilmiştir.⁷⁶

Osmanlılarda türbeler; kare ya da çokgen (genelde sekizgen) planda, kubbeli yapılar olarak tasarlanmışlardır. Bu yapıların küçük bir çıkıntı yapan taç kapıları ya da bir revakları olur. Genelde üç açıklıklı olan revaklar da açıklıklar tonoz ve kubbe ile yüksek bir seki ile girişten ayrılır ve sofa oluşturur. Mezar odasında yaptıranın ve yakınlarının mezarları bulunur.⁷⁷ Kazancı Baba Türbesi de kare gövdesi, yükseltilmiş kasnağı, üst örtüsünün kubbe olması bakımından 15. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Türbe 1969 yılında ve sonraki yıllarda birkaç kez, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. Bu onarımdan yapının iç mekân duvarları sıva ve badana yapıldığından var olduğu söylenen yazı izleri kaybolmuştur⁷⁸.

Giriş kapısı üzerindeki boşaltma kemeri bugün sıvanmış durumdadır. 1990 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarım geçirmiştir. Üst örtüde akan kiremitler onarılmış, dış cephedeki taş ve tuğla örgü ile aralarındaki derzler sağlıklılaştırılmış ve türbe içi badanası yenilenmiştir. Kirpi saçağın dökülen kısımları tamamlanmıştır⁷⁹.

Türbenin, batı ve kuzey cephesi, kubbe kasnağına kadar zamanla toprakla dolmuştur. Vakıflardan elde edilen 1990 tarihli fotoğraflardan bu kısımların yapının diğer cepheleriyle birlikte beyaz badana ile boyanmış, özgün duvar örgü malzemesi görülmemektedir. Giriş cephesine bir betonarme oda yapılmıştır. Bu odada türbeyi

⁷⁶ VGM, 1972, 458.

⁷⁷ Kuban, 1998, 64.

⁷⁸ Biber, 2003, 53.

⁷⁹ VGMA, 06.13.01/1 No'lu dosya, onarım fişi

ziyaret edenlerin dinlenmesi amaçlanmıştır. Kündekari olan giriş kapısı yeşil bir boya ile boyanmıştır. Aynı zamanda türbenin iç kısmında kubbe geçişleri de yeşil boya ile boyanmıştır.

2.1.3. Hamam:

2.1.3.1. Çarşı Hamamı:

Şekil: 17

Resim: 128 – 143

İnceleme Tarihi: Mayıs 2006

Yeri: Kalecik İlçesi'nde Cuma Mahallesi'ndedir. Çarşı Caddesi'nde yer aldığı için bu isimle anılır.

Mimari: Çifte hamam olarak kuzey-güney doğrultusunda inşa edilen hamam, dikdörtgen bir alanı kaplamaktadır Yapının doğusundaki soyunmalıklar yıkılmış ve ön tarafına dükkânlar yapılmıştır. Hamamda kadınlar ve erkekler kısmının plan tipi birbirine benzer olup kadınlar kısmı daha küçük tutulmuştur. Hamamda iki bölüm için, kare bir sıcaklığın iki yanına yerleştirilmiş ikişer halvet hücrelerinden meydana gelen plan düzeni ile tipolojide⁸⁰; Sıcaklığı kubbeli dikdörtgen şeklinde olan çifte halvetli tip grubuna girer.⁸¹

Kuzey-Güney doğrultusunda uzanan hamam, bugün mevcut olmayan soğukluk, aralık, ılıklik, tuvalet, sıcaklık ve külhandan oluşan plan elemanlarına sahiptir. Külhanda birde tuğla örgülü baca bulunmaktadır.

Çarşı Hamamı'nın kadınlar bölümü yapının güney bölümünde yer alır. Bu cepheden yuvarlak kemerli bir kapıdan kadınlar bölümünün aralık kısmına geçiş sağlanır. Kare planlı olan aralığın üstü kubbe ile örtülmüştür. Kubbeye köşelerde tromplarla geçilmektedir. Tromplar arsında niş şeklinde üçgenler bulunmaktadır. Piramidal bir kubbe olan üst örtüde küçük ışık gözleri içeriye aydınlatır.

Aralık mekânından, yuvarlak kemerli bir kapı ile kare planlı ılıkliğa geçilir. Üst örtüsü sekizgen piramidal biçiminde bir kubbe ile örtülmüştür. Bu odanın batısından yuvarlak kemerli bir kapı ile kadınlar kısmının sıcaklığına geçilirken kuzeyinde yine yuvarlak kemerli bir kapı ile kare planlı tuvalet ve tıraşlık kısmına

⁸⁰ Eyice, 1960, 111–112.

⁸¹ Eyice, 1997, 49–58.

geçilir. Hamamın tuvalet kısmında kısmında taş bir kurna bulunur. Bu kurna yerden yükseltilmiş taş seki üzerindedir.

Kadınlar bölümünün sıcaklığı günümüzde kubbe, eyvanların üzeri ise beşik tonozlarla örtülmüştür. Kubbe, halvet hücrelerine geçit veren kapıların biraz üzerinden başlamaktadır. Kubbeye geçiş ögesi olarak pendentif kullanılmıştır. Kubbede aydınlatma için ışık gözleri açılmıştır. Sıcaklığı örten kubbenin altında, taş malzemedен sekizgen bir göbek taşı bulunur. Güneydeki eyvan, sonradan ahşap malzeme ile kapatılmış ve bölümlendirilmiştir. Sıcaklığın doğu ve batı cephesinde, yarım daire üzerinde dilimli kemer bulunan birer niş yer alır. Sıcaklığın batı cephesinde, yuvarlak kemerli kapılardan sağlı sollu halvet hücrelerine geçilir. Ancak bu geçiş yaklaşık bir metre uzunluğunda gönyeli bir koridorla sağlanır. Güneyde bulunan halvet kuzeydekine oranla daha küçüktür. Bu halvet dikdörtgen bir plana sahiptir. Üzeri, dilimli kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçişte pendentif kullanılmıştır. Kubbedeki her bir dilimde bir adet ışık gözü içeriği aydınlatır. Bu halvet hücresinde bir tanesi mermer olmak üzere iki tanesi taş, üç adet kurna bulunmaktadır. Batı cephesinde su deposuna açılan yuvarlak kemerli bir pencere bulunmaktadır. Kuzey yönünde yer alan diğer halvet hücresinin de üzeri kubbe ile örtülüdür. Tıpkı güney halvet hücresinde olduğu gibi bu mekânda da külhana açık bir pencere vardır.

Yapının erkekler bölümüne kuzeyden giriş sağlanmaktadır. Ancak erkekler bölümünün çapraz tonozlu aralık kısmı ve dilimli kubbeli ılık bölümü günümüzde kapalıdır.⁸² Erkekler bölümüne kadınlar kısmının kuzeyindeki bir kapı ile geçiş sağlanabilmektedir. Kuzeydeki bu kapı erkekler kısmının tuvaletine açılır. Bu odanın doğu cephesinde yer alan bir kapı ile erkekler bölümünün sıcaklığına girilir. Sıcaklık bölümünün üzeri, doğu ve batıda kemerlere binen bir kubbe ile örtülmüştür. Kubbeye köşelerdeki pendentiflerle geçilmektedir. Kubbeli bölümün kuzey ve güneyinde sivri kemerli tonozla örtülü eyvanlar yer alır. Eyvanın üç cephesinde yerden yüksek taş seki mevcuttur Her bir cephesinde birer adet kurna bulunmaktadır. Sıcaklığı örten kubbenin altında sekizgen bir göbek taşı bulunur. İki adet halvet hücresine sahip olan erkekler kısmının halvet hücreleri bayanlar kısmından farklı olarak eşit ölçülerde tasarlanmıştır. Bu iki yıkanma odasına geçiş, sıcaklığın batısından yuvarlak kemerli

⁸² Çarşı Hamamı'nın erkekler kısmının aralık ve ılık bölümlerine girilemediği için tanımlamalar VGM tarafından hazırlanan plana bakılarak yapılmıştır.

iki kapı ile sağlanır. Bu iki kapı sağır dilimli bir kemer içinde mukarnaslı bir mihrap gibi şekillenen bir taş niş içerisinde yer almaktadır. Güneyde yer alan halvet hücresinin üst örtüsü kuzeydekinden tamamen farklı işlenmiş dilimli yelpaze şeklinde piramidal bir kubbeyle örtülü iken diğeri çokgen dilimlerle çevrili uçları taş üçgenlerle nihayetlenen bir kubbe ile örtülüdür. Her iki odada da üç cepheyi çeviren sekiler üzerinde üçer adet kurna bulunmaktadır. Her iki halvette, kadınlar bölümündekinden farklı bir biçim arz eden dikdörtgen pencereler yer almaktadır.

Hamama ait su deposu şimdilerde kapatılmıştır. Hamamın su sistemi modern kanallarla kurnalara ulaşmaktadır.

Külhan bölümünün çok fazla tahrip olduğu gözlenmiştir. Erkekler ve kadınlar bölümleri boyunca kuzey-güney doğrultusunda uzanan su deposunun gerisinde külhan vardır. Bu bölümün üzeri ahşap kirişlerle kapatılmıştır.

Malzeme: Hamamın dış duvarları moloz taşla örülmüştür. Üst örtüde tuğla malzeme kullanılmıştır. Mermer malzemeye yapının sıcaklık kısmında yer alan kurnalarda rastlamaktayız.

Yapı içeriden tamamen kireç harcı ile sıvalıdır.

Süsleme: Hamamda neredeyse hiçbir süsleme yoktur. Yapının sıcaklık kısımlarını, erkekler kısmının köşe hücrelerine geçit veren kapılarını çevreleyen dilimli niş ve bayanlar kısmında yer alan dilimli yarım daire doğu ve batı cephede birbirine simetrik iki sağır niş hareketlendirmiştir.

Kitabe: Yapıya ait herhangi bir kitabe mevcut değildir.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Çarşı Hamamı 18. yüzyıla tarihlenmektedir.⁸³

Çok fazla tahrip olan hamam şu an kullanıma kapalıdır. Yapıyı örten kubbelerdeki ışık gözleri yapının eski fotoğraflarına bakıldığında dışarıdan gözlenebilirken, şuan üzeri sıvanmıştır. Kubbelerin tuğla örgüleri yenilenmiştir. Özgün tuğlalar daha kalınken günümüzde daha ince tuğlalarla örülüdür

⁸³ VGM, 1972, 458.

2.1.4. Köprü:

2.1.4.1. Kızılırmak (Develioğlu) Köprüsü:

Resim: 144 – 152

İnceleme Tarihi: Ekim 2006, Ekim 2007, Mayıs 2008

Yeri: Kalecik'in 6 km. kadar güneyinde, Irmak-Zonguldak demiryolu ile Kızılırmak (Irmak-Kalecik istasyonları) arasında ve Kalecik İstasyonu'ndan ortalama 4 km. kadar güneydedir.⁸⁴

Mimari: Kalecik-Kırıkkale karayolunun kenarında, Türkiye'nin en uzun nehri olan Kızılırmak nehrinin üzerinde kurulmuştur. Köprüden geçilerek, Kalecik'in Samanlık, Gökdere, Kazmaca ve Karalar Köylerine ve Çankırı'nın Sulakyurt İlçesi istikametine gidilebilmektedir. 1990 yılına kadar, Irmak-Demiryolu İstasyonundan Buğra Köyü'ne doğru Kızılırmak üzerindeki tek geçit yeri bu köprüdür.

Köprüler formlarına göre Düz, Asma, Kemer köprü olarak gruplandırılabilirler.⁸⁵ Kalecik, Kızılırmak köprüsü Düz Köprüler grubuna girer. Doğu-Batı yönünde uzanan köprü yedi gözlü olup batıdan doğuya gidildikçe gözlerin ölçüleri küçülmektedir.

Köprü, Kızılırmak'ın bir tarafından diğer tarafına, kırıklı bir yapı gösterir. Bu durum köprü ayaklarını oturtmak için sağlam temel bulmakla veya suyun kuvvetini dağıtmak üzere ayakların konumlandırılmasından olabilir.

Köprünün tam karşısından, doğudan gelen bir dere, zaten küçük olan doğudaki gözleri iyice doldurmuş ve böylece köprünün ayaklarından birkaçı kum ve çakılların altında kalmıştır. Batı yönündeki ikinci yuvarlak kemerli gözü taşıyan ayaklar tamamıyla nehrin içindedir. Selyaranlardaki burun bölümü açıkça izlenebilmektedir. Doğudaki ayaklarda bu kısımlar yukarıda da belirtildiği gibi kum ve çakıllar altında kalarak günümüzde izlenememektedir. Aynı şekilde selyaranları mansap yönündeki topuk kısımları da açık olarak görülür.

⁸⁴ Çulpan, 1975, 74.

⁸⁵ Karpuz, 1996, 113.

Yuvarlak kemerli yedi gözden meydana gelen Kızılırmak Köprüsü'nün göz açıklıkları ve yükseklikleri doğuya gidildikçe küçülürler. Batıdaki birinci gözün açıklığı 13.57 m. ,ikinci göz 14.88 m.üçüncü göz 11.18 m'dir. 136.20 m uçunluğundaki köprünün korkuluklar dâhil tabliye genişliği 4 m.dir. Buradan bir traktör veya bir kamyon ancak geçebilmektedir.⁸⁶

Tempan Duvarlarından köprünün geçirdiği onarım evreleri açıkça görülür. Düzgün kesme taş ve moloz taş örgünün kullanıldığı köprü duvarından bazı bölgelerinde ahşap hatıllara da rastlanır. Korkuluk kısmı yapılan son onarımda yenilenerek, üst kısmı iç bükey taş sırasıyla örülüp, köprünün zikzaklı yapısı yumuşatılmıştır.

Kızılırmak köprüsünün tabliye bölümü moloz taş sıralarıyla döşenmiş olup korkuluklar yenileme sonucu kesme taştır.

Malzeme ve Teknik: Köprü tamamen taş malzemeden kâgir olarak inşa edilmiştir. Yapı malzemesi sarımsak renkli kesme taştır. İlk yapıya ait bu taşlar halen köprünün ayaklarında ve üst kemerlerinde bulunmakta olup, kemerlerin üst kısımlarında, sonradan eklediği anlaşılan gri renkli kesme taş ve moloz taşlar bulunmaktadır. Köprünün yapımında ahşap hatıllar kullanıldığını da görmekteyiz.

Süsleme: Köprüde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır Ancak son yapılan onarımlarda konulduğu malzeme farklılığından anlaşılan, batı yönündeki korkuluk üzerinde kabartma olarak yapılmış çekiç motifi dikkat çekmektedir.

Kitabe: Kızılırmak Köprüsü üzerinde ilk yapıldığı tarihe ait yazılı kaynak ve kitabe bulunmamaktadır.

Ancak H. 1275/ 1858 de bir onarım görür ve bu onarımda köprüye bir de kitabe konulmuştur. Bu kitabe köprünün güneybatı yüzeyinde olup, beden taşları arasında ve yan yatırılmış durumdadır.

Beş satırlık kitabe metni şöyledir:

1.....

2.Delil Hayrat

3.Dualar olsa sene 1275 (M. 1858–1859)

⁸⁶Çulpan, 1975, 74.

4.....maşallah⁸⁷

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Köprünün ilk olarak ne zaman inşa edildiği konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz.

Yıldırım Beyazıt devrinde (1389–1402) bu köprünün olduğunu tarihi kaynaklardan öğreniyoruz. 1402 de Timur ile Yıldırım Beyazıt arasında yapılan Ankara Savaşı sırasında Osmanlı ordusu, Çubuk Ovası’na gitmek için bu köprüden geçmiş, geçtikten sonra da köprü, Timur kuvvetlerinin ilerlemelerini engellemek veya kendi askerlerinin geri çekilmesini önlemek için Yıldırım Beyazıt tarafından tahrip edilmiştir.⁸⁸

Cevdet Çulpan “Türk Taş Köprüleri” isimli kitabında; “*Köprünün, Zülkadiroğullarından Şehsuvar Bey tarafından onarılmış olması muhtemeldir. 19.yy ortalarında Kalecik yerlilerinden Hacı Softa ve Tirkuşlu adında iki kişi, köprüyü yeniden onarmak için teşebbüs etmişler, fakat maddi güçleri yetmediğinden, Dikmenköylü bir zengin olan “ Develioğlu” ndan yardım istemişlerdir. Büyük sürüleri ve deve kolları olan Develioğlu da bunlara sürünün yarısını vererek köprünün onarılmasını sağlamıştır.*”⁸⁹ demektedir. Bu bilgidен Beylikler ve Osmanlılar döneminde köprünün var olduğunu anlıyoruz.

Üzerindeki kitabeden hicri 1275 (M. 1858–1859) de bir onarım daha gördüğü anlaşılmaktadır.

1967 yılında bir onarım daha geçirmiş ve korkuluk taşları bu onarım sırasında gri renkli kesme taşlarla yenilenmiştir. 1858 de büyük onarımdaki katkısından dolayı, halk arasında “Develioğlu” veya “Yedigözlü” isimleriyle tanınmaktadır.

Kızılırmak Köprüsü yapı malzemesi ve form itibarıyla Çubuk Çayı üzerindeki Ankara-Akköprü ile benzerlik gösterir. Kızılırmak köprüsü gibi düz formda yedi gözlü bir köprüdür. Cevdet Çulpan; “*Kitabesine göre I. Alâeddin Keykubad tarafından H.619 (M.1222) tarihinde yaptırılan Ak köprü ile olan bu*

⁸⁷Çulpan, 1975, 74.

⁸⁸Türk Ansiklopedisi, 1949, III, 64.

⁸⁹Çulpan, 1975, 74.

benzerliğinden ve yapı malzemesinden köprünün Selçuklular döneminde yani 13. yy da yapıldığı ileri sürülebilir’’⁹⁰ demektedir.

⁹⁰ Çulpan, 1975, 74.

2.1.5. Kale:

2.1.5.1. Kalecik Kalesi:

Şekil: 18

Resim: 153 – 162

İnceleme Tarihi: Ekim 2006, Ekim 2007, Mayıs 2008

Yeri: Kalecik İlçesi'nin batısında yer alan 150 m. yüksekliğinde kayalık bir tepe üzerine kurulmuştur.

Mimari: Kalecik Kalesi, iç kale ve dış kaleden oluşan küçük ölçekli bir yapıdır. İç kale olarak tanımlanan bölüm dikdörtgen planlıdır. İç kaleye ait sur kalıntılarına kuzey kuzeybatı ve doğu yönünde rastlamaktayız. İç kale oldukça harap durumdadır. Bu bölümün sadece temel duvarları az da olsa günümüze gelebilmiştir. Dış kalenin sur kalıntıları, kuzey, güney ve doğu cephelerde mevcuttur. Batı yönündeki surlar yıkılmıştır. Kalan surların üzeri toprak ve kayalar tarafından kapanmıştır.

Evliya Çelebi'nin Kalecik gezisi sırasında bahsettiği evler, cami, bir buğday ambarı, su sarnıcı, cephane, altı adet şahi toptan⁹¹ su sarnıcı dışında hiçbirisi günümüze kadar gelememiştir. Bu bölümlerin yıkılarak zamanla üzerine taş ve toprak dolduğu sanılmaktadır. Arazi üzerinde günümüzde bile rastlanan mermer kalıntılar ve pişmiş toprak kap parçaları bu durumu kanıtlar gibidir.

Kaleden bulunduğu söylenen bir adet top, günümüzde Ankara Üniversitesine bağlı Meslek Yüksek Okulu'nda sergilenmektedir.

Kale'nin ana girişi güney yönünde bulunan kemerli kapıdır. Kapının sol tarafında Kapıya bitişik bir kule yer alır. Bu kulenin simetriğinde bir kulenin varlığını da düşündürür. Kapının takılı olduğu yivli bölümler mevcut yapıda görülmektedir. Evliya Çelebi kapının kanatlarının demir olduğunu söylemektedir.⁹²

⁹¹ Evliya Çelebi, 1970, 114.

⁹² Evliya Çelebi, 1970, 114.

Kale Kapılarını savunmak için ön tarafa yapılan küçük kale olan hisarpeçe⁹³ bu yapıda uygulanmamıştır. Kale'ye sadece güney yönünde bulunan bu kapıdan girilmektedir. Bütün savunma yapılarında olduğu gibi az açıklık uygulaması bu yapı için de geçerlidir.

Yapının beden duvarlarının büyük bir bölümü yıkılmış olup, günümüze az bir kısmı gelebilmiştir. Özellikle iç kale olarak tanımladığımız bölümün sur duvarları sadece bize planı verecek şekilde kalıntı halindedir.

Dış surlar ise iç surlardan tamamen farklı olarak belirli bir plan tipine sokulamayacak kadar düzensizdir. Yapının güneybatı yönünde surların birleştiği bölüm üçgene yakın bir plan arz eder. Bu uygulamanın arazinin konumundan dolayı böyle olduğunu düşündürür.

Giriş kapısının batı yönünde bulunan dairevi planlı kule dışında, yapıda başka bir kule kalıntısı yoktur. Kulenin içi bugün taş ve toprakla dolmuştur.

Mevcut yapıda barbata yoktur. Burçlarla teşkilatlanan dış surlarda bir insan ölçeğinde niş şeklinde bölümler vardır. Bu bölümlerin barbatalar gibi görev yaptığı söylenebilir. Çünkü barbataların yapılamasındaki bir amaçta gerisine yerleşen askeri korumaktır. Nişlerin bir insan ölçeğinde yapılmış olması buna kanıt olabilir.

Giriş kapısından 10 m kadar içeride etrafı düzgün yonu taşlarla çevrili dikdörtgen bir delik vardır. 7 m derinliği olan bu bölüm, kalede yaşayan insanların su ihtiyacını gidermek için yapılmış bir sarnıçtır. Kalenin doğusuna uzanan yolda pişmiş toprak malzemeden yapılmış pöhrenk kalıntılarına rastlanır. Pöhrenler, kaleye bu yol üzerinden Kızılırmak Nehri'nden su getirildiğini kanıtlamaktadır.

Girişe 15 m mesafede üzeri beşik tonozla örtülü, duvarları moloz taşla örülmüş 5 m derinliği olan bir mezar odası bulunur. Tonoz, kısmen tahrip olmuştur.⁹⁴

Yapıya doğu yönünden bakıldığında görülen sur duvarlarının altında bir geçit vardır. Önceleri çok uzun olan bu geçitin derinliği mevcut yapıda yaklaşık 5 m kadardır. Yine kalenin doğu yönünde bir sur duvarı üzerinde söveleri uzun kesme taşlarla örülü bir açıklık vardır. Bir insan geçebilecek şekilde boyutlara sahip olan açıklığın bir gizli geçit olması muhtemeldir.

⁹³ Hasol, 1998, 208.

⁹⁴ AKTVKK, 291.1a.1/1000 No'lu envanter fişi

Malzeme ve Teknik: Yapıyı oluşturan sur duvarlarının malzemesi moloz taştır. Bağlayıcı olarak da horasan harcı kullanılmıştır.

Süsleme: Yapıda herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Kitabe: Yapıya ait herhangi inşa veya onarım kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: İç kalenin Romalılar döneminden kaldığı sanılmaktadır.⁹⁵

Yapı 2003 yılında bir onarım görmüş yıkılan burçların üzerleri yenilenmiştir. Derz araları düzgünleştirilmiştir⁹⁶.

2008 yılında restorasyonuna başlanmış olup çalışmalar devam etmektedir.

⁹⁵ Ana Britanica, 1994, XVII, 405.

⁹⁶ Ertuğrul Çakmak'tan (1959/ Kalecik Belediyesi Fen İşleri Müdürü) alınan bilgidir.

2.1.6. eşmeler:

2.1.6.1. Ahi İlyas eşmesi:

Resim: 163 – 165

İnceleme Tarihi: Ekim 2007

Yer: Kalecik ilçe merkezinde, Ahiler Mahallesi'nde, Cafer Yeniçeri isimli bir şahsa ait evin kuzey cephesine bitişik durumdadır.

Mimari: Tek cepheli, haznesiz eşme batıdan doğuya doğru meyilli bir arazi üzerine yerleştirilmiştir. eşme cephesi doğu yönde bir ara sokağa cephelidir. Çeşmenin duvarından yararlanan şahıs, eşme cephesine bitişik olarak evini inşa etmiş ve çeşmeden akan suyu hanesinin içine çekmiştir.

Yuvarlak kemerli eşme cephesi moloz taş örgölüdür. Çeşmenin ortasında bir kitabe panosu bulunmaktadır. Cephe eteğinin ortasındaki ayna taşı tek deliklidir.

Su yalağı kuzeybatı yönde dolguyla yükseltilmiş olan yol kaplaması altında yok olmuştur.

Çeşmenin su haznesi bulunmamaktadır.

Malzeme ve Teknik: Çeşmede taş malzemeyle birlikte harç ve demir de kullanılmıştır.

eşme cephesi moloz taş örgölüdür. Yuvarlak kemeri taşıyan ayaklarda düzgün kesme taş ve moloz taş beraber kullanılmıştır. Taş örgöler arasında bağlayıcı malzeme olarak kireç harcı kullanılmıştır.

Süsleme: Çeşmede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Kitabe: eşme cephesinin ortasında, saçak silmesine bitişik vaziyette yer alan taş levhanın üzerine zemin oyma şeklinde yapılmış 35 cm x 24 cm ebatlarındaki yatay dikdörtgen formlu kitabe panosunun yüzeyinde ki yazılar okunamayacak kadar tahrip olmuştur. Kitabenin en alt satırında, Arap rakamlarıyla H.989 (M. 1580–1581) yazılıdır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: eşme kitabesine göre 1580–1581 yılında inşa edilmiştir. Günümüzde iki sokağın kesiştiği noktada bakımsız vaziyette

bulunan çeşmenin su yalağı ve cephe eteğinin kuzey kısmı yol dolgusu altında kalmıştır. eşme yüzeyi badana ile boyanmıştır.

2.1.6.2. Baş Çeşme:

Şekil: 19

Resim: 166–168

İnceleme Tarihi: Ekim 2007

Yeri: Tabakhane Mahallesiinde, Kadir Ağa Zade Gazi Efendi'nin konağının karşısındadır. Tabakhane Cami'nin 100 m kadar kuzeyine düşmektedir.

Mimari: Kale yamacında kurulmuş olan çeşme dört yönlü, su haznesiz, dikdörtgen olarak tamamen taş malzemeden yapılmıştır. Çeşmenin yüksekliği 2.40 m, eni ise 1.47 m kadardır. Üçgen alınlıklı olan çeşme cephesi sade ve süssüzdür. Çeşme cephesinin üstünde taş bir silme cephe sathından 20 cm kadar dışa taşırılmıştır.

Üçgen alınlık içersine yerleştirilmiş olan kitabe taşı deforme olmuş, üzerindeki yazılar okunamayacak durumdadır. Çeşme cephesinin ortasında dikdörtgen, bir adet sabunluk nişi açılmıştır. Ayna taşında bir adet lüle deliği açılmış olup daha sonradan yapılan onarımda yeni bir lüle deliği daha açılmıştır.

Su yalağı, zamanla etrafına dolan topraklar sebebiyle zemin altında kalmıştır. Yalak kısmında bir adet tahliye deliği vardır.

Çeşmenin su haznesi bulunmamaktadır.

Malzeme ve Teknik: Çeşme moloz taş malzemeden inşa edilmiş olup üzerine çimento sıva yapılmıştır. Sonraki yıllarda halk tarafından badana ile boyanmıştır.

Çeşmeye sonraki yıllarda eklenen demir bir aksamla suyun akışı sağlanmıştır.

Süsleme: Çeşmede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamakla beraber çeşme cephesindeki üçgen alınlık bir hareket sağlamıştır.

Kitabe: Çeşmeye ait herhangi bir inşa veya onarım kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Çeşmenin ne zaman yapıldığına dair herhangi bir iz olmamakla birlikte basit formda yapılan dört cepheli sade çeşme İlçe halkının verdiği bilgilere göre 20. yüzyılın başına tarihlenmektedir.⁹⁷

İlçe halkı tarafından sonradan çeşme cephesine bir istinat duvarı eklenerek çeşme “L” biçimine dönüştürülmüştür. Zaman içerisinde badana ile boyanmıştır.

⁹⁷ Ertuğrul Çakmak’tan (1959/ Kalecik Belediyesi Fen İşleri Müdürü) alınan bilgidir.

2.1.6.3. Çörten Pınar Çeşmesi:

Resim: 169–171

İnceleme Tarihi: Ekim 2007

Yeri: Kalecik ilçe merkezine 38 km kadar kuzeyde yer alan Aşağı Karahöyük Köyü'nde, bataklık bir arazide inşa edilmiştir. 50 m güneyinde Karapınar Çeşmesi yer alır.

Mimari: Dört cepheli, haznesiz, dikdörtgen formda inşa edilmiştir. Çeşmenin yüksekliği 1.60 m eni 2.30 m kadardır. Çeşme cephesinde yer alan aynalık kısmında, yuvarlak kemerli bir niş bulunmaktadır. Sabunluk olarak kullanıldığını tahmin ettiğimiz nişin sağında, dikdörtgen planlı bir niş daha mevcuttur. Çeşmenin üç adet lülesi olup sadece ortadaki lüleden su akmaktadır. Cephe üzerinden yaklaşık 20 cm kadar dışarı taşan düz bir taş silme geçmektedir. Sabunluk olarak tahmin ettiğimiz yuvarlak kemerli nişin yüksekliği 46 cm kadardır. Çeşme cephesi yüzeyi kaba yonu taşlardan düzensiz bir örgü ile örülmüştür.

Su haznesiz olarak inşa edilen çeşmenin, su yalağı bataklığın içersinde kalmıştır. Yalak üzerinde bir adet tahliye deliği vardır.

Çeşme cephesinde dışa taşırılan silme kuşağının hemen altında 30 cm genişliğinde 36cm yüksekliğinde bir adet kitabelik bulunmaktadır ancak deforme olan taş ve yüzeyindeki yazılar okunamamaktadır.

Malzeme: Çeşmenin tamamı kaba yonu taş malzemeden örülmüştür. Taşlar cephe yüzeyine gelişi güzel yerleştirilmiştir. Kitabe taşının yanında devşirme mermer bir malzeme konulmuştur.

Süsleme: Çeşmede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Kitabe: Yapının kitabesi bulunmakla beraber üzerindeki yazılar okunamayacak kadar tahrip olmuştur.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Çörten pınar çeşmesi yakınlarında tamamen yıkılmış bir başka çeşme daha vardır ve bu çeşme ile çörten pınar kullanılan malzemenin cinsi açısından benzemektedir. Bu harap olan çeşme ile aynı

dönemde yapıldığı köy halkı tarafından rivayet edilmektedir⁹⁸. Harap olan çeşmeden geriye kalan bir taş üzerinde H. 1312 (M. 1894–1895) tarihi yazmaktadır. Kanaatimizce bu çeşme de aynı dönemde yapılmıştır.

Çeşmenin iki cephesine sonraki dönemlerde moloz taş duvarlar yapılmıştır ve hayvan yalagı olarak kullanılmıştır.

Çeşme yanına küçük bir kırma çatılı iki cephesi açık oda yapılmış ve halk burayı halı yıkamak için ve dinlenmek için kullanmaktadır.

⁹⁸ Kerim Kaya (1954/Ankara İl Sağlık Müdürlüğü'nden emekli) isimli köylüden alınan bilgidir.

2.1.6.4. Kale Çeşmesi:

Şekil: 23

Resim: 172–174

İnceleme Tarihi: Ekim 2007

Yeri: Kalecik ilçe merkezinde Kale Mahallesi'nde yer alır. Kalecik Kalesi'nin 200 m kadar güneyinde, Kale Camii yakınındadır.

Mimari: Dört cepheli, haznesiz, dikdörtgen formda inşa edilmiştir. Çeşmenin yüksekliği 1.60 m eni 2.30 m kadardır. Çeşme cephesinde yer alan aynalık kısmında, yuvarlak kemerli bir niş bulunmaktadır. Sabunluk olarak kullanıldığını tahmin ettiğimiz nişin sağında, dikdörtgen planlı bir niş daha mevcuttur. Çeşmenin üç adet lülesi olup sadece ortadaki lüleden su akmaktadır. Cephe üzerinden yaklaşık 20 cm kadar dışarı taşan düz bir taş silme geçmektedir. Sabunluk olarak tahmin ettiğimiz yuvarlak kemerli nişin yüksekliği 46 cm kadardır. Çeşme cephesi yüzeyi kaba yonu taşlardan düzensiz bir örgü ile örülmüştür.

Su haznesiz olarak inşa edilen çeşmenin, su yalağı bataklığının içersinde kalmıştır. Yalak üzerinde bir adet tahliye deliği vardır.

Çeşme cephesinde dışa taşırılan silme kuşağının hemen altında 30 cm genişliğinde 36cm yüksekliğinde bir adet kitabelik bulunmaktadır ancak deforme olan taş ve yüzeyindeki yazılar okunamamaktadır.

Malzeme: Çeşmenin tamamı kaba yonu taş malzemeden örülmüştür. Taşlar cephe yüzeyine gelişi güzel yerleştirilmiştir. Kitabe taşının yanında devşirme mermer bir malzeme konulmuştur.

Süsleme: Çeşmede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Kitabe: Yapının kitabesi bulunmakla beraber üzerindeki yazılar okunamayacak kadar tahrip olmuştur.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Çörten pınar çeşmesi yakınlarında tamamen yıkılmış bir başka çeşme daha vardır ve bu çeşme ile çörten pınar kullanılan malzemenin cinsi açısından benzemektedir. Bu harap olan çeşme ile aynı

dönemde yapıldığı köy halkı tarafından rivayet edilmektedir⁹⁹. Harap olan çeşmeden geriye kalan bir taş üzerinde H. 1312 (M. 1894–1895) tarihi yazmaktadır. Kanaatimizce bu çeşme de aynı dönemde yapılmıştır.

Çeşmenin iki cephesine sonraki dönemlerde moloz taş duvarlar yapılmıştır ve hayvan yalagı olarak kullanılmıştır.

Çeşme yanına küçük bir kırma çatılı iki cephesi açık oda yapılmış ve halk burayı halı yıkamak için ve dinlenmek için kullanmaktadır.

⁹⁹ Kerim Kaya (1954/Ankara İl Sağlık Müdürlüğü'nden emekli) isimli köylüden alınan bilgidir.

2.1.6.5. Karapınar Çeşmesi:

Resim: 175

İnceleme Tarihi: Ekim 2007

Yeri: Kalecik ilçe merkezine 38 km kadar kuzeyde yer alan Aşağı Karahöyük Köyü'nde, Çörten Pınar Çeşmesi'nin 50 m güneyinde yer alır.

Mimari: Dört cepheli, haznesiz, dikdörtgen formda inşa edilmiştir. Çeşmenin yüksekliği 1.40 m eni 2.05 m kadardır. Çeşme cephesinde sabunluk ya da taş nişi diyebileceğimiz bir nişe rastlanmamıştır. Çeşme cephesi düzgün olmayan çeşitli ebatlarda taşlarla örülmüştür. Çeşmede üç adet lüle bulunmaktadır ancak bunlardan sadece sağdaki lüle özgün olup günümüzde kullanılmamaktadır. Diğer iki lüle sonradan açılmış, demir bir aksam ile dışarı su akışı sağlanmıştır.

Su haznesiz olarak inşa edilen çeşmenin, su yalağının yüksekliği yaklaşık 20 cm kadardır. Yalak üzerinde bir adet tahliye deliği açılarak plastik bir aksamla suyun akışı sağlanmıştır.

Malzeme: Çeşmenin tamamı farklı ebatlarda kaba yonu taş malzemeden örülmüştür. Taşlar cephe yüzeyine geliş güzel yerleştirilmiştir. Çeşmenin özgünlüğünü yitirdiği görülmektedir.

Süsleme: Çeşmede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Kitabe: Yapının kitabesi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Çörten pınar çeşmesi ile kullanılan malzemenin cinsi açısından benzetilmektedir. Çörten Pınar ve Kuzeyinde bulunan harap vaziyetteki çeşme ile beraber üç yapının da aynı dönemde yapıldığı köy halkı tarafından rivayet edilmektedir¹⁰⁰. Dolayısıyla bu çeşmenin de diğer çeşmeler gibi H. 1312 (M. 1894–1895) yılına tarihlendirilebilir.

Çeşmenin özgün lülesi yanına iki adet lüle daha açılmıştır. Ayrıca çeşmenin yalak bölümü betonarme olarak yenilenmiştir.

¹⁰⁰ Kerim Kaya (1954/Ankara İl Sağlık Müdürlüğü'nden emekli) isimli köylüden alınan bilgidir.

2.1.6.6. Kavaklı Çeşme:

Resim: 176

İnceleme Tarihi: Ekim 2007

Yer: Kalecik ilçe merkezinde, Yenice Mahallesindedir.

Mimari: Tek cepheli, haznesiz çeşme doğudan batıya doğru meyilli bir arazi üzerine yerleştirilmiştir. Yapı kitabesine göre Baltacı Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır. Çeşme oldukça tahrip olmuştur. Günümüzde kullanılmamaktadır. Yuvarlak kemerli çeşme cephesi kaba yonu taş malzeme ile örgülüdür. Çeşme cephesinde, tuğla örgülü bir kemeri ve on satırlık bir kitabesi vardır. Üzeri çimento harç ile sıvanmış olup sıvanın döküldüğü yerlerden tuğla kemer görülebilmektedir.

Su yalağı dolguyla yükseltilmiş olan yol kaplaması altında yok olmuştur.

Çeşmenin su haznesi bulunmamaktadır.

Malzeme ve Teknik: Çeşmede taş, tuğla, harç ve mermer malzeme kullanılmıştır.

Çeşmenin malzemesi kaba yonu taştır. Yuvarlak kemeri tuğla malzeme ile yapılmıştır. Taş örgüler arasında bağlayıcı malzeme olarak horasan harcı kullanılmıştır.

Süsleme: Çeşmede herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Kitabe: Çeşme cephesinin ortasında, mermer bir kitabelik vardır. On satırlık kitabelikte:

Maşallah

Sahibü'l hayrat Ağayı Teberdar

Mustafa Ağa Kethüdayı Şehsuvar

Hak kabul etsin hulusu paktır.

Hayır ile yade sebep leyl u Nehar

Ey fedayı tarihin verdi haber

Yediyüz altmış yedidir iş bu pınar

Bin yüz atmış yedi sene mahı rebülevvel

İlahi varacak darı bekaya

Şafî ol Muhammet Mustafa lilahil fatiha
Yazmaktadır.

Tarihlendirme ve Yapılan Onarımlar: Çeşme kitabesine göre rebiyülevvel ayında 1754–1755 yılında inşa edilmiştir. Çeşme günümüzde kullanılmamaktadır. Çeşme cephesi çimento harç ile sıvanmış olup yok olma sürecine girmiştir.

2.2. Günümüze Ulaşamayan Yapılar

2.2.1. Günümüze Sadece Bir Bölümü Ulaşabilen Yapılar:

2.2.1.1. Camii:

Gökdere Köyü Camii:

Şekil: 24

Resim: 216 – 217

Kalecik ilçe merkezinin yaklaşık 20 km kadar kuzeyinde yer alan Eski Gökdere Köyü'ndedir. Halk tıpkı Karahöyük Köyü'nde olduğu gibi bataklık sebebiyle köyü taşımıştır. Yapı, dikdörtgen planlı moloz taş malzemeyle yapılmıştır. Yapının üst örtüsü ve beden duvarlarının bazı bölümleri yıkılmıştır. Ancak Kalecik bölge yapılarında gördüğümüz üst örtünün düz ahşap tavanlı kırma çatılı olması bu yapı içinde muhtemeldir.

2.2.2. Kaynaklarda Adı Geçen Yapılar

2.2.2.1. Kervansaray:

Hacı Köyü Hanı: Çandır Hanı ile aynı güzergâhta olduğu söylenmektedir.¹⁰¹

Kalecik (Çandır) Hanı: Kalecik İlçesinin 20 km kuzeydoğusunda, Ankara – Çankırı karayolu üzerinde ve Çandır Köyü yakınında olduğu söylenmektedir.¹⁰²

Maarif Hanı: Ankara Caddesi üzerinde Saray Cami karşısında şimdiki PTT binasının yerinde olduğu söylenmektedir.¹⁰³

¹⁰¹ Biber, 2003, 37.

¹⁰² Biber, 2003, 37.

¹⁰³ Biber, 2003, 37.

Sulu Han: Yukarı Çarşı'nın batısında, eski Ahiler Okulu'nun bulunduğu alanda olduğundan bahsedilmektedir.¹⁰⁴

Vakıf Han: Orta Çarşıda bugünkü Halk Eğitim Binasının yerinde olduğu söylenir.¹⁰⁵

Yeni Han: Çandır Hanı ile aynı güzergâhta olduğundan söz edilir.¹⁰⁶

2.2.2.2. Hamam:

Eski Hamam: Ahiler Mahallesi'nde olduğu söylenir.¹⁰⁷

2.2.2.3. Çeşmeler:

Üç Lüle Çeşmesi: Tabakhane Mahallesi'nde olduğundan söz edilir.¹⁰⁸

Horhor Çeşme: Tabakhane Mahallesi'nde olduğu söylenir.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Biber, 2003, 37.

¹⁰⁵ Biber, 2003, 37.

¹⁰⁶ Biber, 2003, 37.

¹⁰⁷ Aslangil - Ekiz, 16.

¹⁰⁸ Aslangil - Ekiz, 18.

¹⁰⁹ Aslangil - Ekiz 18.

3. DEĞERLENDİRME:

Kalecik’te incelenen yapılardan en erken tarihli örnek 13. yüzyıla aittir. En geç tarihli yapı ise 20. yüzyılın başlarına aittir. İlçede genel olarak geç dönem eserleri bulunmaktadır. Mimari yapılar arasında; camiler, türbeler, çeşmeler, hamam ve köprü önemli yer tutmaktadır.

3.1. Malzeme ve Teknik:

Kalecik ilçe yapılarında; taş, ahşap, tuğla, kerpiç, harç, mermer, kiremit ve kurşun türündeki yapı malzemeleri kullanılmıştır.

3.1.1. Taş:

Kalecik yapılarında genellikle moloz taş kullanılmıştır. Ancak kesme taş ve kaba yonu taş malzemeye de rastlanmaktadır.

Kalecik’teki Türk Devri Yapılarının beden duvarlarında, minare kaidelerinde, kapı- pencere sövelerinde, mihrap, minber ve vaaz kürsüsü gibi mimari öğelerde de taş kullanılmıştır.

Duvar örgülerinde, taş malzeme farklı şekillerde kullanılmıştır. Örneğin Saray Cami’nde köşelerde ince ve kaba yonu orta kısımlarda ise moloz taş kullanılmıştır. Kesme taş malzeme Tabakhane Cami’nde bütün cephede kullanılmıştır. Ayrıca Çarşı Hamamı ve Kızılırmak (Develioğlu) Köprüsü yine moloz taş malzeme ile yapılmıştır.

Saray Camii, Tabakhane Camii ve Hamdi Caminin minare kaideleri taş malzeme ile örülmüş olup silindirik formda olan gövde kısmında tuğla malzeme kullanılmıştır.

Kalecik’te bulunan ve incelediğimiz dokuz adet çeşmenin tümü taş malzeme ile örülmüştür.

Saray Camii’nin mihrabı, minberi ve vaaz kürsüsü yekpare taş malzemeden yapılmıştır. Kalecikte incelenen yapılar içersinde sadece Saray Cami’nin mihrabı, minberi ve vaaz kürsüsü taş malzemeden yapılmıştır.

3.1.2. Mermer:

Mermer malzeme yapılarda çok az kullanılmıştır. Genellikle yapı kitabelerinde ve devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.

Kavaklı Çeşmenin kitabe panosu mermerdir. Saray Camii'nin kuzey cephesinde bulunan çeşmenin üzerinde devşirme olarak, Tabakhane Camii'nin giriş açıklığı üzerindeki kemerde taş ile beraber şaşırtmalı olarak kullanılmıştır.

Ayrıca Çarşı Hamamı'nda, kadınlar ve erkekler bölümü sıcaklıklarında üç adet kurna mermerden yapılmıştır.

3.1.3. Ahşap:

Kalecik'teki bütün camilerin üst örtüsü ahşap malzemedendir. Ahşap tavan yüzeylerinde küçük parçaların birbirine çakılmasıyla bezeme kompozisyonu oluşturur. Kalecik Camileri'nde ahşap en fazla tavan kaplamasında ve bezemesinde uygulanmıştır. Bununla beraber, kâğır veya kerpiç yapıların beden duvarlarına yatay ve düşey şekilde konulan ahşap hatıllar yapının dayanırlığını artırmıştır. Altıntaş Köyü Camii, Kargın Köyü Camii, Kınık Köyü Camii, Eşmedere Köyü Camii ve Aliçoğlu Türbesi'nde bu uygulama görülmektedir.

Ayrıca ahşap malzeme yapılarda minber, mahfil, vaaz kürsüsü, kapı ve pencere doğramaları ve kapı kanatlarında kullanılmıştır. Kazancı Baba Türbesi'nin künde-kari tekniğinde yapılan kapı kanadı özgün olup yöre için önemli bir örnektir.

3.1.4. Tuğla:

Kalecik'teki yapılarda tuğla malzemeye en sık olarak minarelerde rastlamaktayız. Saray Camii minaresi, Hamdi Camii minaresi ve Tabakhane Camii minaresi tamamen tuğla malzeme ile örülmüşlerdir. Ancak, tamamen tuğla malzeme ile örülmüş yapı bulunmamaktadır. Bununla beraber taş ile birlikte tuğlanın yapı malzemesi olarak kullanıldığı görülür. Kazancı Baba Türbesi'nin kasnak örgüsünde ve Tabakhane Camii duvar örgüsünde bu uygulama görülür.

Çarşı Hamamı Kubbe ve geçişlerinde tuğla malzeme kullanılmıştır.

3.1.5. Kerpiç:

Kerpiç, Kalecik'te çok yaygın kullanılan bir malzemedir. Kolay elde edilmesi ve ekonomik olması sebebiyle sık sık uygulama alanı bulmuştur. İlçede bulunan bazı yapılar, kerpiç ile inşa edilen eski caminin yıkılmasıyla yerlerine taş örgülü olarak yeniden yapılmıştır. Sonraki dönemlerde, dayanıksız bir malzeme olan kerpiç yerini taşa bırakmaya başlamıştır.

Kalecik'te Eşmedere Köyü Camii, Altıntaş Köyü Camii beden duvarları kerpiç örgülü olup, belirli noktalarda ahşap hatıllarla desteklenerek yapının içinden ve dışından sıva ile kapatılmıştır. Sıva üzeri genellikle beyaz renkte badana ile boyanmıştır.

3.1.6. Harç:

Kalecik'teki yapılarda harç, taş ve tuğla arasında bağlayıcı malzeme, kerpiç örgülü yapılarda ise sıva malzemesi olarak uygulanmıştır. Zeminden nem alan yapılarda dayanıklılığı artırmak için dışarıdan yaklaşık yarım metre kadar kaba sıva yapılmıştır.

Kalecik Kalesi Burçları'nın kâgir örgülerini bağlayıcı malzeme olarak horasan harcı kullanılmıştır. Horasan harcı sadece Kalede kullanılmış bunun dışında kullanılmamıştır.

3.1.7. Demir:

Demir malzeme genellikle pencere parmaklıklarında, hamam ve çeşmelerin su tesisatında, bazı yapılara sonradan eklenen genellikle ayakkabılık fonksiyonu gören ön giriş mekânlarının kapatılmasında ve minare korkuluklarında kullanım yeri bulur.

Kızılırmak Köprüsü selyaranlarında taşlara geçirilmiş sağlamlaştırıcı demir çubuklar bulunmaktadır.

3.1.8. Kurşun:

Kurşun çok az kullanım alanı bulan bir malzemedir. Minarelerin külâh kısımlarının örtülmesinde kurşun levha olarak kullanılmıştır. Saray Camii, Tabakhane Camii, Hamdi Camii, Camii buna örnek olarak verilebilir.

3.1.9. Kiremit:

Kalecik'te inşa edilen camilerin ve türbelerin tamamı kırma çatı ile örtülüdür. Kırma çatının üzeri de eski yapılarda alaturka, yenilenen yapılarda ise Marsilya kiremidi ile kapatılmıştır. Eşmedere Köyü Cami'nde özgün alaturka kiremit kullanılmış diğer yapıların üst örtü kaplamalarında onarımlar neticesinde Marsilya tipi kiremit kullanılmıştır.

3.1.10 Alçı:

Alçı malzeme Anadolu'ya Türkler tarafından getirilmiş ve zamanla yaygın kullanım yeri bulmuş bir malzemedir.¹¹⁰

Kalecik yapılarında alçı; kalıplama tekniğinde mihraplarda kullanılmıştır. Tabakhane Camii mihrabı ve Kale Camii mihrabı alçı malzemedен kalıplama tekniğinde yapılmış olup aynı ustanın elinden çıkmış gibidir. Bunun dışında Hamdi Camii, Altıntaş Köyü Cami'nde de alçı mihraplar kalıplama tekniğinde yapılmıştır.

3.2. Plan ve Mekân Anlayışı:

3.2.1. Camiler:

Kalecik'te incelemeye konulan yapılardan en erken tarihli örnek 14. yüzyıla ait Saray Camii'dir. En geç tarihli olan yapı 1930 yılına aittir. Camilerin büyük bir kısmı 19. yüzyıl son çeyreği ve 20. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir. Kalecik merkezinde üç adet, köylerde ise sekiz adet olmak üzere toplam on bir adet cami bulunmaktadır. Kalecik'te yer alan camilerin tamamı düz ahşap tavanlı camiler olup küçük ebatlıdır.

3.2.1.1. Ahşap Tavanlı Camiler:

Kalecik'te bulunan camilerin tamamı, kare veya dikdörtgen planlı camilerdir. Yapıların üzeri içte düz ahşap tavan dışta ise kırma çatı ile örtülüdür. Ahşap tavan doğrudan yapıların beden duvarlarına oturmaktadır. İncelediğimiz yapılar içerisinde;

¹¹⁰ Mülâyim, 1984, 97–114.

Kınık Köyü Cami'nde üst örtü yapıya sonradan yapılan onarım neticesinde sütunlara oturtulmuştur. Yapının özgününde böyle bir uygulama yoktur.

Ankara ve çevresinde ahşap tavanlı cami örneklerine birçok yerde rastlanır. Bunlar arasında; 14. – 15. yüzyıllar arasına tarihlenen Balaban Mescidi, Ali Yakup Camii, Hacı Arap Camii, Hacı Doğan Camii, Direkli Camii, Hemhüm Camii; 15. yüzyıla ait, Abdüllakdir İsfahani (Tabakhane) Mescidi; 17.-18. yüzyıllara ait Ağaç Ayak Camii, Celal Kaddani Mescidi, Çiçeklioğlu Camii, Hacıbayram Camii, Hacı İlyas Camii, Hacı Musa Camii, İki Şerefeli (Resul Efendi) Camii, Saraçlar Camii, Sarıkadı Camii, Zeynel Abidin Camii, Zincirli Camii, 19.-20. yüzyıla ait Hamidiye Camii, Koyunpazarı Mescidi, Mehmet Çelebi Mescidi, Misafir Fakih Mescidi, Şükriye Camii, Tabakhane Camii, Taceddin Camii sayılabilir. Anadolu'nun değişik yerlerinde de düz ahşap tavanlı cami örneklerine rastlanır bunlardan arasında; Kastamonu'da Hacı Hayri Darende Camii, Ferhat Paşa Camii, Benli Sultan Camii, Niğde de Rahmaniye Camii, Dörtayak (Künkbaşı) Camii, Fesleğen Camii ile Yozgat'ta Cevahir Ali Efendi Camii ve Başçavuşoğlu Camii, Çorum'da, Abdülbaki Paşa Camii, Çakır Camii, İnayetullah Camii, Kellegöz Camii örnek olarak sayılabilir.

111

Kalecik'teki bazı camilerde sonradan yapılan onarımlar ile bir son cemaat düzenlemesi yapılmıştır. Bunlara Altıntaş Köyü Camii, Kargın Köyü Camii, Kınık Köyü Camii örnek verilebilir. Kalecik ilçesinde özellikle merkez dışındaki camilerde yakın zamana kadar minare uygulaması görülmezken 1960 lardan sonra yapıların kuzey batı köşelerine bitişik minareler inşa edilmiştir.(Kınık Köyü Camii, Gökdere Köyü Camii, Koyunbaba Camii). Ancak ilçe merkezinde bulunan Tabakhane Camii, Saray Camii, Hamdi Cami'nin minareleri yapıyla birlikte inşa edilmiştir.

Saray Cami tek kubbeli olarak tasarlanmış ancak yuvarlak olan üst örtü düz ahşap tavanla kapatılmıştır.

¹¹¹ Bu yapılar hakkındaki geniş bilgiler için bkz. Öney, 1971, 25-89; Tuncel, 1974, 23-42.; Arık, 1973,10-29.; Çifci,1995, 83-118.; Çal,2000,77-104; Özkarcı, 2001.; Dündar, 2004, 8-38.

3.2.2. Türbeler:

Kalecik'te inşa edilmiş en erken tarihli türbe Kazancı Baba Türbesi'dir. 15. yüzyıla tarihlenen yapı, kübik gövde üzerine sekizgen kasnak ve kubbe örtülü olup¹¹² Osmanlı Türbe mimarisinin güzel bir örneğini teşkil eder. Kazancı Baba Türbesi'nin sekizgen kasnağı yüksek tutulmuştur. Bu özelliği ile döneminin türbe biçimini yansıtır.

Bir diğer türbe olan Ali Şeyhoğlu Türbesi dikdörtgen planlı üzeri kırma çatılıdır. Mimari değeri olmayan yapı tescil edildiği için incelenmeye değer bulunmuştur.

3.2.3. Hamam:

Kalecik'te günümüze sadece Çarşı Hamamı ulaşabilmiştir. Çarşı Hamamı'nda kadınlar ve erkekler kısmı farklı boyutlarda tasarlanmış olmasına rağmen aynı plan tipindedirler. S. Eyice tarafından, sıcaklık ve halvet öğelerinin konumları esas alınarak yapılmış “Türk Hamamları Tipolojisi”¹¹³ ne göre değerlendirildiğinde, kadınlar ve erkekler bölümü E tipi diye adlandırdığı, “kare sıcaklık etrafında sıralanan halvet hücreli” tipe benzemektedir.¹¹⁴

Kalecik'te Çarşı Hamamı dışında, Eski Hamam adında bir yapı daha kaynaklarda geçer. Ancak bu yapı günümüzde mevcut değildir.

3.2.4. Köprü:

Kalecik İlçesi'nde bir adet köprüye rastlanılmıştır. Mevcut kaynaklarda da sadece tek bir köprünün adı geçmektedir. Kızılırmak Nehri üzerinde bulunan bu köprü, Kızılırmak Köprüsüdür.

Kızılırmak (Develioğlu) Köprüsü, Kızılırmak üzerinde 13. yüzyıla tarihlenen eski bir köprüdür. Köprü hem insan geçişi hem de tekerlekli araç geçişi için uygun genişlikte yapılmıştır. Köprüde zaman içerisinde onarımlar yapılmış olsa da

¹¹² Bu gruptaki türbeler hakkında bk. Arık, 1969, 57- 98.

¹¹³ Eyice, 1960, 108-105.

¹¹⁴ Türklerde Hamam Mimarisi hakkında bkz. Önge, 1995; Önge, 1988, 403-428; Eyice, 1997, 402-430; Çal, 1988, 103-124; Eravşar, 2004, 127-141.

özgününden çok fazla bir özellik kaybetmemiştir. Fügen İlter tarafından yapılan köprü tipolojisine göre¹¹⁵ düz köprüler grubu içerisinde değerlendirilebilir.

Kızılırmak Köprüsü, Ankara'da Çubuk nehri üzerinde bulunan Ak Köprü ile yedi gözlü ve düz köprüler grubuna girmesiyle benzerdir.¹¹⁶

3.2.5. Kale:

Kalecik'te sarp kayalıklar üzerine inşa edilmiş bir adet, küçük ölçekli kale yer alır. Kalecik Kalesi iç kale ve dış kaleden oluşur. İç kale olarak tanımlanan bölüm dikdörtgen planlıdır. Dış Kale planı, surlardaki yıkılmalardan dolayı tespit edilememiştir.

3.2.6. Çeşmeler:

Türklerde de diğer toplumlarda olduğu gibi suya her dönemde büyük önem verilmiştir. Çeşmeler, su ihtiyacını gidermenin yanı sıra kentlerin dokusuna uygun malzeme kullanımı ve dönemin mimari üslubunu yansıtmaları açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.¹¹⁷

Kalecik kurak bir İç Anadolu kasabası olmasına rağmen kuzeyinden geçen Kızılırmak Nehri sayesinde verimli topraklara kavuşmuştur. İlçe su ihtiyacını uzun yıllar boyunca Kızılırmak Nehri'nden künklerle şehir çeşmelerine gelen suyla karşılamıştır. Bu sistem sayesinde birçok yerde çeşmeler yapılmıştır. Ancak, zaman içerisinde teknoloji gelişmiş nehirden gelen sular çeşmeler yerine evlerin içine kadar gelmiştir. Bu durum şehirdeki çeşmelerin kullanımını azaltmıştır. Gün geçtikçe kullanılmayan çeşmeler yıkılmış kent içindeki çeşme sayısı da azalmıştır. Mevcut, altı adet çeşmeye rastlanmıştır. Ancak kaynaklardan edinilen bilgilere göre çok sayıda çeşmenin varlığı bilinmektedir. Ancak bu çeşmelerden sadece adları kalmış günümüze ulaşamamışlardır.

Kalecik'te bulunan çeşmeler tek ve üç cepheli olarak tasarlanmışlardır. Mevcut çeşmelerden Hamdi Cami Çeşmesi ve Saray Cami Çeşmesi, cami beden duvarına bitişik, tek cepheli olarak inşa edilmişlerdir. Ayrıca Ahi İlyas Çeşmesi bir

¹¹⁵ İlter, 1978, 27.

¹¹⁶ Bk. Çulpan, 1975, 74.

¹¹⁷ Çeşmeler hakkında bkz. Ödekan, 1992, 281-297.; Önge, 1997, 11.

konut duvarına bitişik, tek cepheli olarak yapılmıştır. Kalecik çeşmelerinden Kale Çeşmesi, Baş Çeşme, Çörten Pınar, Kara pınar çeşmeleri üç cepheli çeşmelerdir.

Kalecik'teki çeşmelerden hiçbirisinin su haznesi yoktur. 20. yüzyılın başlarına tarihlenen çeşmeler; yatay veya dikdörtgen prizmatik gövdeden oluşurlar. Çoğunlukla basit tasarımlı olup süslemeden uzak ihtiyaca cevap verme amaçlı yapılmış küçük boyutlu çeşmelerdir.

Ahi İlyas Çeşmesi ve Kavaklı Çeşme dışında çeşmelerin hiçbirinde inşa tarihli kitabe yoktur.

3.3. Mimari Elemanlar:

3.3.1. Taşıyıcı ve Destekleyiciler:

3.3.1.1. Duvarlar:

Kalecik'teki yapıların üst örtüleri, beden duvarları üzerine oturtulmuştur. Duvarlar genellikle üst örtünün yüküne göre şekil alırlar. Yükün ağırlığıyla doğru orantılı olarak kalınlıkları da artar.

Yapıların duvarları hem içeriden hem de dışarıdan sıvalıdır. Gökceören Camii, Çandır Camii yalnızca içeriden sıvalı, dış cepheleri taş örgülü olup sıvasızdır. Çandır Köyü Camii'nde moloz taş duvarların köşeleri kesme taş ile örülmüş olup yapıya dışarıdan bir hareket ayrıca sağlamlık kazandırmıştır. Duvarlardaki dayanıklılığı artırmak için yapı malzemesi aralarına hatıl uygulanmıştır.

3.3.1.2. Sütun ve Ayaklar:

Kalecik'te ayak, mahfillerde ahşap malzemeden kare planlı olarak uygulanmıştır. Yapı içerisinde Kınık Köyü Camii dışında ayak kullanılmamıştır. Kınık Köyü Camii'nin genişletilmeden önceki özgününde bu ayaklarda yoktur. İhtiyacı karşılamak için yapı doğu yönünde genişletilmiş ve üst örtü yükü genişletilen mekânda silindir formlu ayaklara aktarılmıştır.

3.3.1.3. Kemerler:

Kalecik yapılarında kemer yuvarlak veya basık kemer şeklinde uygulanmıştır. Yapıların genellikle kapı ve pencere açıklıklarında, Kızılırmak Köprüsü'nün gözlerinde, kemer kullanımıyla karşılaşılır. Bu kemerler genellikle taş örgülüdür. Gökçeören Köyü Camii, Çandır Köyü Camii, Saray Cami'nde kemerler taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Gökçeören Köyü Cami'nde pencere kemerlerinde andezit taşı ve Nevşehir taşı kullanılmış çift renkli bir uygulama yapılarak yapının dış cephesinde bir hareket sağlanmıştır. Tabakhane Cami'nde pencereler üzerindeki kemerler hafifletme kemeri kullanılırken dışarıya taşırılan kemer taşları oldukça hareketli bir görüntü sergiler.

Kazancı Baba Türbesi'nde kemerler tuğla malzeme ile yuvarlak formlu yapılmıştır.

3.3.2 Geçiş Elemanları:

Kalecik'te kubbe ile örtülü cami yoktur. Saray Camii kubbeli olarak tasarlanmış ancak üst örtü yine düz örtü ile kapatılmıştır.

Kazancı Baba Türbesi içeriden kubbe ile örtülüdür. Ayrıca Çarşı Hamamında kubbe örtü kullanılmıştır.

3.3.2.1. Tromp:

Saray Cami dışında, Kalecik'teki diğer camilerde tromp kullanılmamıştır. Çünkü yapılar düz ahşap tavan şeklinde tasarlanmışlardır.

3.3.2.2. Pandantif:

Kazancı Baba Türbesi'nde kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanmıştır.

Çarşı Hamamı'nın hem kadınlar hem de erkekler bölümünün sıcaklık kısımlarında üst örtüye geçiş, geniş pandantiflerle sağlanmıştır.

3.3.2.3. Türk Üçgeni:

Kalecik'te üçgen geçiş ögesi, sadece Çarşı Hamamı'nda karşımıza çıkar. Kadınlar bölümünün aralık, soğukluk ve ılıklik bölümleri ile erkekler kısmının soğukluk ve ılıklik bölümlerinde kubbelere geçiş Türk üçgenleriyle sağlanmıştır.

3.3.3. Örtü sistemleri:

Kalecik'teki Türk devri yapılarında; örtü sistemi olarak düz ahşap tavan, kubbe ve tonoz kullanılmıştır.

3.3.3.1. Düz ahşap tavan:

Kalecik Camileri'nin tamamında içte düz ahşap tavan, dışta ise kırma çatıdan oluşan örtü sistemi görülmektedir. Ahşap tavanlar doğrudan beden duvarlarına oturtulmuş Kınık Köyü Cami'nde sütunlara oturtulmuştur.

3.3.3.2. Kubbe:

Kubbe kullanımı neredeyse yok denecek kadar azdır. Kazancı Baba Türbesi içeriden kubbe ile örtülü olup, bunun yanında, Çarşı Hamamı'nda tuğla örgülü kubbeler görülür. Bu kubbelerin üzerine fil gözleri açılmıştır.

3.3.3.3. Tonoz:

Çarşı Hamamı'nda, erkekler kısmının, aralık bölümünün üzeri çapraz tonozla örtülüdür. Bunun dışında başka bir örneğe rastlamayız.

3.4. Yapı Elemanları:

3.4.1. Kapılar:

Kapılar, yapılar gibi sade, gösterişsiz olarak tasarlanmıştır. Dikdörtgen formu olup düz, ahşap ya da taş lentoludur. Bazı yapıların giriş açıklığının üzeri basık kemerlidir. Örneğin Saray Cami'nin ve Tabakhane Cami'nin basık kemerli kapıları cephe sathından dışarı taşırılmış, dikdörtgen bir kütlein içine açılmıştır.

Genellikle çift kanatlı ahşap kapılardan yapılara girilir.

3.4.2. Pencereleler:

Kalecik'te gerek cephe düzenini belirleyen, gerekse iç mekânların aydınlatılmasını sağlayan genellikle aynı tip pencereler kullanılmıştır. Kalecik yapılarında dikdörtgen ya da kemerli, tek sıra ya da altlı üstlü iki sıra halinde olan pencere düzenlemeleri görülmektedir. Saray Camii, Tabakhane Camii, Altıntaş Köyü

Camii, Çandır Köyü Camii, Hamdi Camii, Kınık Köyü Caminde iki sıra pencere uygulaması görülürken, Eşmedere Köyü Camii ve Kale Caminde tek sıra pencere düzenlemesi görülür. Tek sıra halindeki bu pencereler dikdörtgen formdadır.

Pencereler dikdörtgen ya da taş söveler içersine yerleştirilmiş olup hepsi ahşap doğramalıdır.

3.4.3. Mihraplar:

Kalecik'teki mihrapların tamamına yakını, yarım daire planlı niş şeklindedir. İçlerinden Ali Şeyhoğlu Türbesi'nin mihrabı dikdörtgen plandadır. Mihraplarda taş, ahşap, kerpiç ve alçı malzeme kullanılmıştır.

Kalecik'in tek taş mihrabı Tabakhane Camii'nin mihrabıdır. Mihrap üzerine kabartma süslemeler yapılmıştır.

Saray Camii, Kale Camii ve Hamdi Camii mihrapları alçı malzemeden yapılmıştır ve benzer özellikler gösterir. Beş kenarlı niş üzerine altı sıra halinde mukarnaslı kavsara yer almaktadır. Çandır Köyü Caminde yarım daire planlı niş üzerine yapım kubbe şeklinde düz bir kavsara yapılmıştır.

Kalecik'teki alçı mihraplar arasında en erken tarihli örnek 15. yüzyıla tarihlenen Saray Camii mihrabıdır.

3.4.4. Minberler:

Kalecik Camileri'nden Tabakhane Camii minberi dışında, mevcut minberlerinin tamamı ahşaptır. Tabakhane Camii'nin minberi tıpkı mihrabında olduğu gibi taş malzemeden yapılmıştır. Bu minber 19. yüzyıl sonuna tarihlenir.

Kalecik'in köylerinde yer alan yapılardan birçoğunun ahşap işçiliğini, Çankırı'dan getirtilen Veyis usta yapmıştır. Minberlerin yan aynalarında çivili künde-kari ve çakma tekniğinde yapılmış kompozisyonlar görülür. Kaide kısımları genellikle bir sıra şeklinde mihrabiyelerden oluşur.

Minberlerde genellikle baldeken tarzında bir köşk kısmı üzeri külahla örtülüdür. Korkuluk kısımları da bazılarında ajur tekniğinde yapılmış bazılarında ise düz tutulmuştur.

3.4.5. Mahfiller:

Mahfillerin tamamı ahşap malzemeden yapılmışlardır. Mahfiller kadınlar mahfili şeklinde olup müezzin mahfiline rastlanılmamıştır.

Kalecik Camileri'nde mahfiller kuzey yönde uzanırlar. Altıntaş Köyü Camii, Hamdi Cami mahfilleri mihrap yönünde yarım daire biçiminde bir çıkıntı yapar. Kargın Köyü Camii mahfili kuzey yönünde düz uzanır. Eşmedere Köyü Cami'nde mihrap yönünde dikdörtgen bir çıkma yapar. Kınık Köyü Cami'nin genişletilmesi sırasında doğu yönüne de ahşap strüktür konularak mahfil "L" planlı olarak tasarlanmıştır.

3.4.6. Minareler:

Kalecik'in köylerinde minare, 1960'lardan sonra yapı bünyesine eklenmiştir. Bundan önce yüksek bir taşın üzerine çıkılarak ezan okunmaktadır. Kalecik ilçe merkezinde bulunan üç yapının minaresi özgün olup günümüze kadar gelebilmiştir.

Hamdi Camii, Tabakhane Camii ve Saray Caminin minareleri özgün olup 1990 yılında onarım görmüşlerdir.

Minarelerin kaide kısımları taş malzemeden yapılmış olup gövde kısımlarında tuğla kullanılmıştır. Külâh kısımları ahşap üzerine kurşun levha ile kapatılmıştır. Minarelerde süsleme çok görülmez basit formda küçük boyutlu yapılmışlardır.

Genellikle minareler yapının kuzeybatı köşelerinde yükselirler.

3.5. Süsleme:

Kalecik'in özellikle köylerindeki yapılarda zengin bir süslememe görülmektedir. Süslemeler genellikle kalemişi tekniğinde tavanda ve minberde yoğunlaşmıştır. Bir kaç yapının iç mekânının üst örtüye kadar yoğun bir kalem işi tezyinat ile bezendiği görülür.

3.5.1. Taş Süsleme:

Kalecik yapılarında taş süsleme, silme, mihrabiye, mukarnas, kemer gibi öğelerde kullanılmıştır. Tabakhane Camii'nde ise minber, vaaz kürsüsü ve mihrapta kabartma şeklinde taş süsleme görülür.

Silmelerde taş düz profilli olarak yapı cephelerini ve saçak hattını dolandırırken minarelerde dış bükey profilli olarak yapıya hareket katar. Kalecik yapılarından saçak kısmı genellikle taş malzemedan ve ahşap malzemedan yapılmıştır ve her türlü de yapılarda vurgulandığı görülür. Türk mimarisinde saçak hattı çok defa basit bir süslemeyle de olsa vurgulanmıştır.¹¹⁸

Tabakhane Camii'nde taş olan mihrap minber ve vaaz kürsüsü kabartma zengin motiflerle bezelidir. Üzüm, “Kelime-i Tevhit”, çeşitli sivilize ve gerçekçi motifte panolar halinde yüzeyi kaplamıştır.

Gökçeören Köyü Camii'nde ve Tabakhane Camisi'nde pencere açıklıkları üzerindeki kemerlerde kilit taşlarının yüzeyden çıkma yapması farklı bir dekoratif unsur olmuştur.

3.5.2. Tuğla Süsleme:

Kalecik'teki Türk devri yapılarında tuğla malzeme, Saray Camii'nde ve Kazancı Baba Türbesi'nin kasnağında, almaşık örgü şeklinde, kapı pencere alınlıklarında, Çarşı Hamamı'nda kubbeye geçiş elemanlarında ve minarelerin silindirik gövdeleriyle şerefe altlarında kullanılmıştır. Saray Camii'nin almaşık örgü tekniğindeki dış cephe duvarları, taş ve tuğlanın birlikte kullanımıyla zengin bir görünüm kazanmıştır. Kazancı Kazancı Baba Türbesi kasnağında da yine tuğla malzeme taş ile birlikte kullanılarak dekoratif bir uygulama olmuştur.

Hamdi Camii, Tabakhane Camii ve Saray Camii minarelerinin şerefe altı tuğlanın uçlarının diyagonal biçimde dışarı taşırılmasıyla üç sıra testere dişi silme elde edilmiştir.

3.5.3. Ahşap Süsleme:

Kalecik yapılarında ahşap süsleme camilerin tavan kaplamalarında, minberlerde ve mahfillerde görülmektedir.

Altıntaş Köyü Camii, Çandır Köyü Camii, Eşmedere Köyü Camii, Gökçeören Köyü Camii, Kargın Köyü Camii'nin tavan süslemeleri ortada bir göbek ve bunun etrafında tüm tavan yüzeyini kaplayan geometrik kompozisyonlardan oluşur. Tavan

¹¹⁸ Demiriz, 1979, 46.

süslemelerinde, küçük ahşap parçalar çakma tekniğinde birbirine geçirilerek bir kompozisyon elde edilir. Ahşap parçaların üzeri de farklı renklerde kalemişi boyanır. Tavan göbeği bazı yapılarda çokkollu yıldızken bazılarında ışın demeti şeklindedir.

Ahşap çıtalar zemine çiviler yardımıyla tutturulur aralarda kalan kısımlara ise yine farklı renklerde boyanmış ahşap parçalar yerleştirilerek kompozisyon elde edilir. Gökçeören Köyü Cami'nin tavan kaplamasında eğri kesim tekniğinde kesilen rumi ve palmet motifleri kalemişi boyanarak zemine çivilerle tutturulmuştur.

Minberler tavanlara göre daha sade süslenirler. Minberlerde süsleme genellikle çakma tekniğinde veya çivili künde kari tekniğinde olup minber yan aynalığındadır. Korkuluklar ve kaide basit tutulmuştur.

3.5.4. Alçı Süsleme:

Alçı süsleme Kalecik yapılarında sadece mihraplarda, kalıplama tekniğinde yapılmıştır. Saray Camii ve Hamdi Cami mihrapları yoğun kabartma süslemelidir. Dış bordürde bir sıra yazı kuşağı ve onu takip eden bordürlerde bitkisel bezemeler göze çarpar. Mihrap nişinde ise geometrik motifler kullanılmıştır.

3.5.5. Kalemişi Süsleme:

Kalecik yapılarında kalemişi süsleme Kargın Köyü Camii, Gökçeören Köyü Camii ve Çandır Köyü Camii'nde yoğun olarak karşımıza çıkar.

Kalemişi süslemeler, alçı sıva üzerine yapılmış Hün-ü hat kompozisyonları başta olmak üzere çeşitli bitkisel ve geometrik motiflerden oluşmaktadır. Ayrıca mihrap nişlerinde, kalemişi tekniğinde yapılmış perde motifleri yer almaktadır. Kalemişi tekniği duvar yüzeylerinde daha yoğundur. Bitkisel motifler çoğunlukla vazo içinden çıkan çiçek demeti gerçekçi bir üslupla yapılmıştır. Ayrıca pencere çevrelerinde ya da bir hat panosunun etrafında bitkisel süsleme, stilize olarak panolar oluşturur.

Yapıların ahşap tavan kaplamalarında, kompozisyonu oluşturan ahşap parçaların üzeri bazen bir çiçek motifiyle bazen de tek renk olarak boyanır.

Çandır Köyü Caminde kuzey duvarda manzara resimlerine yer verilmiştir.

3.6. Yapı Kitabeleri:

Kalecik'te günümüze ulaşan yapıların pek çoğunun inşa ya da onarım kitabesi bulunmamaktadır.

Yapılardan sadece Kargın Köyü Cami, Kınık Köyü Camii, Kavaklı Çeşme'de inşa kitabesi bulunmaktadır. Gökçeören Köyü Cami'nde onarım kitabesi olup diğerlerinde yoktur.

Camilere ait kitabeler iki ya da üç satırdır ancak Kavaklı Çeşme'ye ait mermer kitabe on satır olup Osmanlıca yazılmıştır.

4. SONUÇ :

Eski bir yerleşim yeri olan Kalecik, uzun yıllar boyu kuzeyi güneye bağlayan önemli bir yer olması sebebiyle değer görmüş bir kenttir. Selçuklu ve Beylikler döneminde yoğun nüfus artışı olmuş, bunun doğal bir sonucu olarak ta kentin önemi daha da artmıştır. Gerek jeopolitik konumuyla, gerekse farklı kültürlerden insanları bir arada tutmasıyla önemli bir kent olan Kalecik, sanat tarihimiz açısından zengin bir mimari mirasa sahiptir.

Çalışmamız sırasında, merkez ve köyler dâhil edilerek, günümüze kadar ulaşabilen, on üç adet cami, iki adet türbe, bir köprü ve bir hamam, bir adet küçük ölçekli kale ve beş adet çeşme tespit edilmiştir. Bununla beraber günümüze ulaşamayan ancak kaynaklarda adı geçen yapılardan da bahsedilmiştir. Tespit edilen yapılar sanat tarihimizin bilimsel metotlarına uygun olarak yapım tekniği, malzeme, süsleme gibi unsurlar dikkate alınarak incelenmiştir.

İlçede yer alan camilerin hepsi ahşap tavanlı camilerdir. Ahşap tavan dışarıdan kırma çatı ile örtülüdür. Camiler, küçük ebatlı ve gösterişsiz olarak yapılmışlardır. Köylerde yer alan camilerde ahşap süslemenin en güzel örneklerine rastlanır. Ahşap süsleme, tavan kaplamasında ağırlık gösterir. Ayrıca, yapıların içi son derece canlı renklerde kalemişi tekniğinde bezenmiştir. Mimari kuruluşu açısından küçük bir mescit gibi yapılan köy camilerinin harim süslemesi, sanat tarihi açısından korunmaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya değer özelliğindedir. Süslemeler çoğunlukla Çankırı'nın Mart Köyü'nden gelen Veis Usta tarafından yapılmıştır.

Kalecikte yer alan türbelerden Kazancı Baba Türbesi 15. yüzyıl türbeleri içerisinde ele alınabilecek dönemin mimari üslubunu yansıtan önemli bir yapıdır. Giriş açıklığının ahşap kapı kanatları, gerçek kündeğinin önemli bir örneğini teşkil eder. Bir diğer türbe olan Ali Şeyhoğlu Türbesi dikdörtgen planı ile sade bir türbedir.

Kalecik'te bir adet taş köprü bulunur. Köprü döneminin genel özelliklerine ve türk mimarisi içerisindeki yerine uygun yedi gözlü düz köprülerle benzer olarak kenti süsler. Ayrıca Buğra Köyü'nde oldukça eski olduğu malzemesinden ve vakıf kayıtlarından öğrenilen bir adet asma köprü mevcuttur.

İlçe merkezinde oldukça fazla sayıda çeşme olduğunu kaynaklardan öğreniyoruz ancak bunlardan günümüze sadece beş tanesi ulaşabilmiştir. Çeşmeler genellikle sade sokak çeşmesi şeklinde, halkın ihtiyacını karşılamak için yapılmıştır.

Kalecik yapıları genellikle kerpiç malzeme ve taş malzemenin bir arada kullanıldığı yapılardır. Taş ve tuğla bir arada yapı malzemesi olarak Saray Camii beden duvarlarından görülür. Tuğla ayrıca minare örgülerinde kullanılmıştır. Ahşap çoğunlukla tavan süslemesinde, mahfil ve minberde kullanılmıştır.

Kalecik İlçesi'nin köylerinde bulunan yapıların süslemeleri merkeze oranla daha yoğundur. Geometrik ve stilize desenlerin yanı sıra gerçekçi çiçek ve manzara resimlerine de kalemişi tekniğinde yer verilmiştir. Yapıların duvarlarında panolar içerisinde oldukça görkemli Hüsn-ü hat örneklerine de rastlanır.

Bu çalışmanın sonucunda Ankara'nın Kalecik İlçesi, Türk mimari ve süsleme mirası içerisinde önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

“Ankara”, **Türk Ansiklopedisi**, C:III, Ankara, 1956, s. 292

“Ankara”, **Türk Ansiklopedisi**, C:III, Ankara, 1949, s. 64

Ana Britanica, S: 17 ,Ankara ,1994

ARIK, M.O., “Erken Devir Osmanlı Mimarisinde Türbe Biçimleri”, **Anadolu (Anatolia)**, Sayı: XI, (1967), Ankara, 1969, s.57 - 98

ARIK, R., **Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı**, Ankara, 1988

ARIK, R.,**Batılılaşma Dönemi Türk Mimarisi Örneklerinden Anadolu da Üç Ahşap Camii**, Ankara, 1973

ASLANAPA, O., **Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı (14.yy)**, İstanbul, 1977

ASLANGİL, Halit,C., EKİZ, Halil, H., **Kalecik’in Tarihi Dünü Bugünü İçin Bir Araştırma**, Kalecik Kültür Derneği Yayınları, Ankara

BAKIRER, Ö., “Anadolu Selçuklularında Tuğla İşçiliği”, **Malazgirt Armağanı**, Ankara, 1972, s. 187-201

BAKIRER, Ö., **Anadolu Mihrapları**, Ankara, 1976

BAKIRER, Ö., **Selçuklu Öncesinde ve Selçuklu Dönemi Anadolu Mimarisinde Tuğla Kullanımı**, C:1, Ankara, 1981

BİBER. N., **Kalecik ve Tarihin İzleri**, Ankara, 2003

CEZAR, M., **Türk Mimarisinde Kubbe**”, **Türkiyemiz**, S: 27, İstanbul, 1979

ÇAL, H., **Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Cami ve Mescidler**, Ankara,2000

ÇAL, H., “Zile Hamamları”, **Türk Etnoğrafya Dergisi**, S: 18, Ankara, 1988, s. 103-188

ÇİFCİ, F., **Kastamonu Camileri-Türebeleri ve Diğer Tarihi Eserler**, Ankara, 1995, s. 83-118

ÇULPAN, C., **Türk Taş Köprüleri**, Ankara, 1975

DEMİRİZ, Y., **Osmanlı Mimarisi’nde Süsleme I Erken Devir (1300-1453)**, İstanbul, 1979

DEVELİOĞLU, F., **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara, 2000

- DÜNDAR, A., **Çorum Cami ve Mescitleri**, Ankara, 2004
- ERAVŞAR, O., **Tokat Tarihi Su Yapıları**, Konya, 2004
- ESKİCİ, B., **Ankara Mihrabları**, Ankara, 2001
- EVLİYA ÇELEBİ, **Evliya Çelebi Seyahatnağmesi**, (Sadeleştiren Z. Danışman), Cilt: 4 , İstanbul,
- EYİCE, S., “İznik’te Büyük Hamam ve Osmanlı Devri Hanları Hakkında Bir Deneme” **Tarih Dergisi**, C:XI,S : 15, İstanbul, 1960, s. 99-120
- EYİCE, S., “**Hamam**”, Mad. TDVİA, C: 15, İstanbul, 1975, s. 402-435
- HASOL, D., **Mimarlık Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 1988
- İLTER, F., **Osmanlılara Kadar Anadolu Türk Köprüleri**, Ankara, 1978
- KARPUZ, H., **Anadolu Selçuklu Mimarisi**, Konya, 1996
- KILCI, A., **Adım Adım Ankara**, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara, 2007 s. 270
- KUBAN, D., **Mimarlık Kavramları**, İstanbul, 1998
- KUBAN, D., **Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları**, İstanbul, 1998
- KURAN, A., **İlk Devir Osmanlı Mimarisinde Cami**, Ankara, 1964
- MERMERCİ, D., “Kızıleşik Tümülüsü Kazısı”, **Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1987 Yılı**, Ankara, 1987, s. 132- 149
- MÜLAYİM, S., “Plastik Sanatlarında Anlatım Biçimleri ve Üslup”, **Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi**, S:III, İzmir, 1984, s. 97-114
- NUR, R., **Türk Tarihi 3**, İstanbul, 1973
- OK. M.K., Kalecik İlçesi, **Teknik Tarım Mesleki Gazete**, S: 4. Ankara, 1974
- KILCI, A., **Osmanlıda Ankara**, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara, 2007
- ÖDEKAN, A., “Kent içi Çeşme Tasarımında Tipolojik Çözümleme”, **Semavi Eyice’ye Armağan İstanbul Yazıları**, İstanbul, 1992, s., 281-297

- ÖNEY, G., **Ankara Türk Devri Dini ve Sosyal Yapıları**, Ankara, 1992
- ÖNGE, Y., **Türk Mimarisi'nde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları**, Ankara, 1997
- ÖNGE, Y., **Anadolu'da XII.- XIII. Yüzyıl Türk Hamamları**, Ankara, 1995
- ÖNGE, Y., “Anadolu'da Türk Hamamları Hakkında Genel Bilgiler ve Mimar Koca Sinan'ın İnşa Ettiği Hamamlar” **Mimarbaşı Koca Sinan'ın Yaşadığı Çağ ve Eserleri**, C: 1, İstanbul, 1998, s. 404
- ÖZGÜÇ, T., **İnandıktepe**, Ankara, 1988
- ÖZKARCI, M., **Niğde de Türk Mimarisi**, Ankara, 2001
- RAMSAY, W., **The Historical Geography of Asia Minor**, Londra, 1980
- SEYYAH KANDEMİR, **Ankara Vilayeti**, Ankara, 1932
- ŞEKER, M., **İslamda Sosyal Dayanışma Müesseseleri**, Ankara, 1984
- TUNCEL, M., **Babaeski, Kırklareli, ve Tekirdağ Camileri**, Ankara, 1974
- TUNÇOKU, S., “Anadolu Selçuklu Yapılarında Harç Özellikleri”, **I. Uluslar arası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi**, C:II, Konya 2001, s. 214-219
- Türkiye Vakıf Abideler ve Eski Eserler, **Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları**, Ankara, 1972

VAKIF FİHRİSTİ

TC.
BAŞBAKANLIK

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**KALECİK VAKIF LİSTESİ**

Ülke : Türkiye
İl : Ankara
İlçe : Kalecik

27.09.2007

Defter No	Sayfa No	Sıra No	Vakfın Adı	Lakabı	Kurulduğu Yer	Tarihi
606 V.	27	35	Adbulkadir Efendi bin Hasan Efendi	Kürdoğlu	Ankara-Kalecik	1326
602 V.	156	261	Abdurrahman bin Seyyid Efendi	Deli İsmailoğlu	"	1324
386 V.	235	63	Ahmed Bey bin Feyzullah Bey	Silahşoran-ı Hassadan	"	1247
553 Hurft		59	Ahmed Çelebi	Veliyüddin oğlu	"	1219
602 V.	189	322	Ali bin Halil ve Rufekası	Ali Kethüdaoğlu	"	1322
599 V.	140	102	İbrahim Ağa bin Mustafa	Develizade	"	1322
386 V.	35	1	Halil Ağa bin Mustafa	Sarıkızlı Çiftliğinden	"	1220
2141.ılam	11	11	İbrahim	Dedeoğlu	"	1954
745 V	351	127	Mahmud Bey bin İbrahim Bey	Mir-i Aşiret-i Pehlivanlı	"	1228
600 V.	241	308	Mahmud Bey bin Mehmed Bey		"	698
597 V.	98	69	İsfendiyar Bey bin Beyazıd Bey	İftiharüddin Melik	"	800
738 V	9	3	Hatice Hatun binti Mehmed Bey	Şerife	"	1142
608/1 V	381	403	Mehmed Efendi bin Abdullah	Meryemoğlu	"	1330
579 V	389	170	Osman Ağa bin Abdullah		"	1222
599 V.	233	179	Ömer Ağa bin Ömer	Hacı Ömeroğlu	"	1324
579 V	398	177	Veliyüddin Efendi		"	1202
610 V	19	29	Şami (Sami) Abdurrahman	Şehy	"	1318

Kutu 6			Kasım Bey bin İsfendiyyar Bey	Emir	"	855
225	22	161	Yakub bin Hasan Fakih		"	1289
3 atik	36	116	Yenice Mahallesi Camii		"	1137
3 atik	36	117	Paşalı Ahmed Camii		"	1143
3 atik	110	340	Şeyh Mazlum Zaviyesi		"	1109
418 atik		232	Yılanlı Köyü Camii		"	1231
228/2 Şahs	20	82	Kalecik Vakfı		"	1936
226	26	187	Dervişoğlu Mustafa bin Ahmed Camii		"	1296
282/2	190	859	Buğra Köyü Camii		"	1944
226	66	485	Karababa Vakfı		"	1330
228/2	130	585	Karalar Köyü Camii		"	1930
228/2	130	587	Yalım Köy Camii		"	1942
228/2	130	589	Satılarköy Köyü Camii		"	1930
228/2	132	590	Avkaz (Dağdemir) Köyü Camii		"	1933
228/2	132	599	Koramaz (Gümüşpınar) Köyü Camii		"	1935
227	108	481	Karaöyük Köyü Camii		"	1277
224	132	1303	Veli bin İbrahim Camii (Gökdere Camii)		"	1230
226	90	692	Ali bin Yusuf Camii		"	1296
226	92	696	Şeyhşami Köyü Camii		"	1296
226	130	1000	Çiğdemoğlu Halil Efendi Camii		"	1282
226	140	1080	Şerifi Hatice Hatun Camii		"	1296
228/1	100	439	Ahi Çelebi Zaviyesi		"	1276
418 atik	0	423	Ahmed Kethüda Camii		"	1296
225	36	278	Mehmed bin Ali Bey ve Arkadaşları	Ankaralıoğlu Hacı	"	1257
225	40	303	Debbağlar Camii		"	1295
224	186	1770	Kuyucak Köyü Camii		"	1945
225	54	420	Hacıköy Köyü Camii		"	1262
204	16	105	Çankırı Medresesi		"	1253
225	76	576	Hatib Mehmed Efendi Camii (Çakışe mah.)		"	1263
228/1	178	793	Şeyh Davud Zaviyesi		"	1965

203	94	745	Mahmud Subaşı Camii (Beykavağı)		"	1266
203	100	797	Şeyh Davud Efendi Camii (Cırık M)		"	1289
203	102	817	Eskiköy Köyü Camii		"	1276
203	108	854	Kumartaş (Altıntaş) Köyü Camii		"	1246
224	236	2864	Çiftlik Köyü Camii		"	1308
203	116	931	Hasan Efendi Camii (Çandır)		"	1251
224	246	2937	Kozağaç Köyü Camii		"	1259
203	130	1038	Gökçeviran Köyü Camii (Çandır)		"	1251
203	140	1113	Salih Fakih Camii (Cırık M)		"	1288
203	142	1137	Hatibzade Camii (Aktepe Köyü)		"	1277
203	150	1203	Elhac Mehmed Camii (Harkbörk-Arkbörk K.)		"	1289
224	282	3232	Tilki Köyü Camii		"	1949
203	174	1390	Şeyh Samun ve Şeyh Hızır Zaviyesi		"	1245
203	162	1291	Has Bey Cami ve Medr. (Tamacı Bey)		"	1243
225	150	1622	Çune (Cona) Köyü Cami		"	1263
203	190	1509	Hüseyin Kethüda Camii (Demirtaş Köyü)		"	1276
224	314	4115	Göl Köyü Camii (Gölköy)		"	1246
224	318	4141	Şeyh Osman Efendi Cami		"	1281
203	204	1625	Minkatı Köyü Camii (Yeşilöz K.)		"	1274
225	172	1797	Uyurca Köyü Camii (Uğurca)		"	1246
225	178	1850	Osman Camii (Karalarşarklısı (Karalar)Köyü)		"	1259
225	178	1856	Keçidere Mevkiinde Bahçe Vakfı		"	1973
224	342	4336	Gelbulasın Köyü Camii (Değirmenkaya Köy)		"	1322
203	230	1828	El-Hac Süleyman Camii (Koyunbaba K.)		"	1275
224	356	4452	Kızılkaya Köyü Camii		"	1935
203	236	1887	Hacıayas Köyü Camii (Hasayaz B.)		"	1290
224	372	4576	Alacamescid Mahallesi Camii		"	1277
203	205	1995	Koçak Köyü Camii		"	1235
203	256	2038	Ali Bey Camii (Alibeyli Köyünde)		"	1266
203	268	2145	Ömer Ağa Taş Mescidi (Kargın Köyünde)		"	1234
204	202	1580	Hüseyin Kethüda Camii		"	1255

203	298	2374	Berber Ali Taş Mescidi (Debbağhane M)		"	1267
204	338	3366	Çiftlik Köyü Camii		"	1944
204	338	3370	Gökdere Köyü Camii		"	1939
204	16	105	Medrese Camii Kebir yakınında		"	1253
413	Atik	848	Sofular Mahallesinde Seyyid Ömer Camii		"	1233
413		856	Düşkünler Mah.de Seyyid Ali ve Ömer Camii		"	1229
413		1074	Saray Mah.de Mollazade Camii		"	1232
415		181	Akça Mah.de Mescid		"	1210
415		182	Şeyh Hızır ve Şeyh Samsun Zaviyesi		"	1245
417		184	Yenice Mah.de Camii		"	1232
417		185	Kınık Köyünde Hüseyin Kethüda Camii		"	1255
417		187	Şehzade el-Hac Ahmet Bey bin el-Hac		"	1250
			Feyzullah Bey Medresesi		"	
418		138	Molla Musluhiddin Camii		"	1234
418		139	Hoba Köyü Camii		"	1238
418		1165	Kitcağa Mah.de Orhanlızade Hasan Ağa Camii		"	1238
418		233	Düşkünler Mah.de Emirali Camii		"	1225
486		812	Kalecik Camii		"	1117
486		868	Ahi Çelebi Zaviyesi		"	1135
486		1001	Şeyh Davud Zaviyesi		"	1212
486		983	Eşme Köyünde Şeyh Şami Vakfı		"	1135

ŞEKİL LİSTESİ

1. **Şekil:** Altıntaş (Kumar taş) Köyü Camii Planı
2. **Şekil:** Çandır Köyü Camii Planı (VGM'den)
3. **Şekil:** Eşmedere Köyü Camii Planı
4. **Şekil:** Gökçeören (Gökçeviran) Köyü Camii Planı (VGM'den)
5. **Şekil:** Gökçeören (Gökçeviran) Köyü Camii Doğu Cephe Çizimi (VGM'den)
6. **Şekil:** Hamdi Camii Planı (Nusret Biber'den)
7. **Şekil:** Kale Camii Planı (VGM'den)
8. **Şekil:** Kargın Köyü Camii
9. **Şekil:** Kınık Köyü Camii
10. **Şekil:** Saray (Şehsuvar) Camii Planı (VGM'den)
11. **Şekil:** Tabakhane Camii Planı (VGM'den)
12. **Şekil:** Tabakhane Camii, Kuzey Cephe Çizimi (VGM'den)
13. **Şekil:** Tabakhane Camii, Batı Cephe Çizimi (VGM'den)
14. **Şekil:** Tabakhane Camii, A-A kesiti (VGM'den)
15. **Şekil:** Ali Şeyhoğlu Türbesi Planı
16. **Şekil:** Kazancı Baba Türbesi Planı (VGM'den)
17. **Şekil:** Çarşı Hamamı Plan (VGM'den)
18. **Şekil:** Kalecik Kalesi Vaziyet Planı (Kalecik Belediyesi'nden)
19. **Şekil:** Baş Çeşme Planı ve Görünüşü
20. **Şekil:** Kale çeşmesi Planı, Kesiti ve Görünüşü
21. **Şekil:** Gökdere Köyü Camii Planı

RESİM LİSTESİ

1. **Resim:** Kalecik İlçesi'nden genel görünüş
2. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, genel görünüş
3. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, doğu cephe
4. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, güneybatıdan görünüş
5. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, kuzeybatıdan görünüş
6. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, mihrap
7. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, giriş kapısı
8. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, tavan göbeği
9. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, tavan köşeliği
10. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, mahfil
11. **Resim:** Altıntaş Köyü Camii, minber
12. **Resim:** Çandır Köyü Camii, genel görünüş (VGM Arşivi'nden)
13. **Resim:** Çandır Köyü Camii, doğu cephesi (VGM Arşivi'nden)
14. **Resim:** Çandır Köyü Camii, doğu cephe
15. **Resim:** Çandır Köyü Camii, minare kaidesi
16. **Resim:** Çandır Köyü Camii, güney cephe (VGM Arşivi'nden)
17. **Resim:** Çandır Köyü Camii, güney cephe
18. **Resim:** Çandır Köyü Camii, güney batıdan görünüş
19. **Resim:** Çandır Köyü Camii, kuzey cephe
20. **Resim:** Çandır Köyü Camii, batı cephe
21. **Resim:** Çandır Köyü Camii, malzeme ayrıntı (VGM Arşivi'nden)
22. **Resim:** Çandır Köyü Cami, malzeme Ayrıntı (VGM Arşivi'nden)
23. **Resim:** Çandır Köyü Camii, ön giriş mekanı

- 24. Resim:** Çandır Köyü Camii, giriş kapısı
- 25. Resim:** Çandır Köyü Camii, tavan süslemesi
- 26. Resim:** Çandır Köyü Camii, güneydoğu tavan köşeliği
- 27. Resim:** Çandır Köyü Camii, mihrap
- 28. Resim:** Çandır Köyü Camii, batı cephesi kalemişi süslemeleri
- 29. Resim:** Çandır Köyü Camii, mahfil
- 30. Resim:** Çandır Köyü Camii, minber
- 31. Resim:** Çandır Köyü Camii, avluda bulunan antik taş
- 32. Resim:** Eşmedere Köyü Camii, kuzeydoğudan görünüş
- 33. Resim:** Eşmedere Köyü Camii, kuzey cephe
- 34. Resim:** Eşmedere Köyü Camii, güney cephe
- 35. Resim:** Eşmedere Köyü Camii, tavan göbeği
- 36. Resim:** Eşmedere Köyü Camii, kuzeydoğu tavan köşeliği
- 37. Resim:** Eşmedere Köyü Camii, mahfil
- 38. Resim:** Eşmedere Köyü Camii, minber ve mihrap
- 39. Resim:** Eşmedere Köyü Camii, minber ve üzerindeki usta kitabesi
- 40. Resim:** Eşmedere Köyü Camii, doğu duvar
- 41. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, genel görünüş
- 42. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, genel görünüş (VGM Arşivi'nden)
- 43. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, doğu cephe (VGM Arşivi'nden)
- 44. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, doğu cephe
- 45. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, kuzeydoğudan görünüş

- 46. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, onarım sırasında, güneybatıdan görünüş (VGM Arşivi'nden)
- 47. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, onarım sonrasında, güneybatıdan görünüş
- 48. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, giriş kapısı ve onarım kitabesi
- 49. Resim :** Gökçeören Köyü Camii, ahşap çıtalı tavan süslemesi
- 50. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, onarım öncesi tavan süslemesi (VGM Arşivi'nden)
- 51. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, altıgen tavan göbeği
- 52. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, güneydoğu tavan Köşeliği
- 53. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, harimden görünüş
- 54. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, onarım öncesi, mahfil (VGM Arşivi'nden)
- 55. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, onarım sonrası, mahfil
- 56. Resim:** Gökçeören Köyü Camii, batı cephe kalemişi süslemeleri
- 57. Resim:** Hamdi Camii, kuzey cephe
- 58. Resim:** Hamdi Camii, güney cephe
- 59. Resim:** Hamdi Camii, batı cephe ve minare kaidesi
- 60. Resim:** Hamdi Camii, doğu cephe
- 61. Resim:** Hamdi Camii, mihrap
- 62. Resim:** Hamdi Camii, mahfil
- 63. Resim:** Kale Camii, kuzeydoğudan görünüş
- 64. Resim:** Kale Camii, doğu cephesine eklenen oda
- 65. Resim:** Kale Camii, kuzey cephe
- 66. Resim:** Kale Camii, batı cephe
- 67 Resim:** Kale Camii ahşap tavan göbeği

- 68. Resim:** Kale Camii, mihrap
- 69. Resim:** Kale Camii, vaaz kürsüsü
- 70. Resim:** Kale Camii, mahfil
- 71. Resim:** Kargın Köyü Camii, doğu cephe
- 72. Resim:** Kargın Köyü Camii, güneydoğudan görünüş
- 73. Resim:** Kargın Köyü Camii, kuzeydoğudan görünüş
- 74. Resim:** Kargın Köyü Camii, kuzeybatıdan görünüş
- 75. Resim:** Kargın Köyü Camii, tavan göbeği
- 76. Resim:** Kargın Köyü Camii, mahfil ve merdiven altlığı
- 77. Resim:** Kargın Köyü Camii, doğu cephe ve vaaz kürsüsü
- 78. Resim:** Kargın Köyü Camii, güney cephe
- 79. Resim:** Kargın Köyü Camii, mihrap
- 80. Resim:** Kargın Köyü Camii, güney cephe kalemişi süsleme detay
- 81. Resim:** Kargın Köyü Camii, doğu cephe kalemişi süslemeleri ve kitabe
- 82. Resim:** Kargın Köyü Camii, kuzey cephe vazodan çıkan çiçek süslemesi
- 83. Resim:** Kınık Köyü Camii, doğu cephe
- 84. Resim:** Kınık Köyü Camii, doğu cephe ve kitabe
- 85. Resim:** Kınık Köyü Camii, kuzeydoğudan görünüş
- 86. Resim:** Kınık Köyü Camii, güney cephe
- 87. Resim:** Kınık Köyü Camii, kuzey cephe ve kadınlar mahfiline açılan tali kapı
- 88. Resim:** Kınık Köyü Camii, minare
- 89. Resim:** Kınık Köyü Camii, ahşap tavan göbeği
- 90. Resim:** Kınık Köyü Camii, tavan köşeliği
- 91. Resim:** Kınık Köyü Camii, mihrap

- 92. Resim:** Kınık Köyü Camii, harimden görünüş
- 93. Resim:** Kınık Köyü Camii, mahfil
- 94. Resim:** Kınık Köyü Camii, Doğu duvarı yıkılarak sonradan eklenen bölüm
- 95. Resim:** Saray Camii, kuzeydoğudan görünüş
- 96. Resim:** Saray Camii, kuzey cephe
- 97. Resim:** Saray Camii, güney cephe
- 98. Resim:** Saray Camii, batı cephe
- 99. Resim:** Saray Camii, minare
- 100. Resim:** Saray Camii, giriş kapısı kemeri
- 101. Resim:** Saray Camii, mihrap
- 102. Resim:** Saray Camii, mahfil
- 103. Resim:** Tabakhane Camii, onarım öncesi kuzey cephe (VGM Arşivi'nden)
- 104. Resim:** Tabakhane Camii, 2008 onarımında kuzey cephe
- 105. Resim:** Tabakhane Camii, 2008 onarımından sonra kuzey cephe
- 106. Resim:** Tabakhane Camii, onarım öncesinde batı cephe
- 107. Resim:** Tabakhane Camii, onarım sonrasında batı cephe
- 108. Resim:** Tabakhane Camii, minare
- 109. Resim:** Tabakhane Camii, güney cephe
- 110. Resim:** Tabakhane Camii, harimden görünüş
- 111. Resim:** Tabakhane Camii, onarım sırasında harimden görünüş
- 112. Resim:** Tabakhane Camii, onarım sonrası pandantifler
- 113. Resim:** Tabakhane Camii, onarımdan önce, mihrap ve minber
- 114. Resim:** Tabakhane Camii, onarım sırasında, minber

- 115. Resim:** Tabakhane Camii, onarım sırasında, taş mihrap
- 116. Resim:** Tabakhane Camii, onarımdan sonra, mihrap ve minber
- 117. Resim:** Tabakhane Camii, minareye çıkış merdivenleri
- 118. Resim:** Ali Şeyhoğlu Türbesi, doğu cepheden görünüş
- 119. Resim:** Ali Şeyhoğlu Türbesi, giriş kapısı ve kitabe
- 120. Resim:** Ali Şeyhoğlu Türbesi, mezar odasına açılan kapı
- 121. Resim:** Ali Şeyhoğlu Türbesi, mihrap ve sanduka
- 122. Resim:** Ali Şeyhoğlu Türbesi, sanduka ve mazgal pencereler
- 123. Resim:** Kazancı Baba Türbesi, genel görünüş
- 124. Resim:** Kazancı Baba Türbesi, kubbe
- 125. Resim:** Kazancı Baba Türbesi, kuzey cephe
- 126. Resim:** Kazancı Baba Türbesi, pandantif
- 127. Resim:** Kazancı Baba Türbesi, kündekari giriş kapısı (VGM Arşivi'nden)
- 128. Resim:** Çarşı Hamamı, genel görünüş
- 129. Resim:** Çarşı Hamamı, üst örtü
- 130. Resim:** Çarşı Hamamı, külhan
- 131. Resim:** Çarşı Hamamı, güney cephe, kadınlar kısmına giriş kapısı
- 132. Resim:** Çarşı Hamamı, aralık bölümü tromp
- 133. Resim:** Çarşı Hamamı, ılıklığa geçişi sağlayan kapı
- 134. Resim:** Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı sıcaklığına geçiş
- 135. Resim:** Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı, göbek taşı
- 136. Resim:** Çarşı Hamamı Kadınlar Kısmı Sıcaklık Eyvanı
- 137. Resim:** Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı, yıkanma odalarına geçiş

138. **Resim:** Çarşı Hamamı, Kadınlar Kısım, kuzeydeki hücre
139. **Resim:** Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı, mermer kurna
140. **Resim:** Çarşı Hamamı, erkekler kısmı, sıcaklık eyvanı
141. **Resim:** Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı, göbek taşı
142. **Resim:** Çarşı Hamamı, erkekler kısmı, sıcaklık kuzey eyvanı
143. **Resim:** Çarşı Hamamı, erkekler kısmı, yıkanma hücrelerine geçiş
144. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü, mensap yönü
144. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü, menba yönü
145. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü, menba Yönü
146. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü, selyaran
147. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü, mensap yönü ve korkuluk
148. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü mensap Yönü
149. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü mensap Yönü
150. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü, tabliye
151. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü, malzeme detay
152. **Resim:** Kızılırmak Köprüsü, çekiç kabartması
153. **Resim:** Kalecik Kalesi, genel görünüş
154. **Resim:** Kalecik Kalesi, dogu cephe surları
155. **Resim:** Kalecik Kalesi, güneydoğudan görünüş
156. **Resim:** Kalecik Kalesi, kaleye çıkan yol ve güney cephe
157. **Resim:** Kalecik Kalesi, giriş kapısı ve kule
158. **Resim:** Kalecik Kalesi, giriş kapısı detay
159. **Resim:** Kalecik Kalesi, sarnıç
160. **Resim:** Kalecik Kalesi, giriş kapısı

- 161. Resim:** Kalecik Kalesi, batı cephesindeki burçlar
- 162. Resim:** Kalecik Kalesi, doğu cephesi burçlar
- 163. Resim:** Ahi İlyas Çeşmesi
- 164. Resim:** Ahi İlyas Çeşmesi
- 165. Resim:** Ahi İlyas Çeşmesi, yalak ve kitabe
- 166. Resim:** Baş Çeşme ve Tabakhane Cami'nin minaresi
- 167. Resim:** Baş Çeşme
- 168. Resim:** Baş Çeşme
- 169. Resim:** Çörtten Pınar Çeşmesi
- 170. Resim:** Çörtten Pınar Çeşmesi ve yün yıkanılan köy odası
- 171. Resim:** Çörtten Pınar Çeşmesi, sabunluk ve kitabe
- 172. Resim:** Kale Çeşmesi ve Kalecik Kalesi
- 173. Resim:** Kale Çeşmesi
- 174. Resim:** Kale Çeşmesi, yalak ve sabunluk
- 175. Resim:** Karapınar Çeşmesi
- 176. Resim:** Kavaklı Çeşme
- 177. Resim:** Gökdere Köyü Camii, genel görünüş
- 178. Resim:** Gökdere Köyü Camii Mihrap

1. Resim: Kalecik İlçesi'nden genel görünüş

2. Resim: Altıntaş Köyü Camii, genel görünüş

3. Resim: Altıntaş Köyü Camii, doğu cephe

4. Resim: Altıntaş Köyü Camii, güneybatıdan görünüş

5. Resim: Altıntaş Köyü Camii, kuzeybatıdan görünüş

6. Resim: Altıntaş Köyü Camii, mihrap

7. Resim: Altıntaş Köyü Camii, giriş kapısı

8. Resim: Altıntaş Köyü Camii, tavan göbeği

9. Resim:Altıntaş Köyü Camii, tavan köşeliği

10. Resim: Altıntaş Köyü Camii, mahfil

11. Resim: Altıntaş Köyü Camii, minber

12. Resim: Çandır Köyü Camii, genel görünüş (VGM Arşivi'nden)

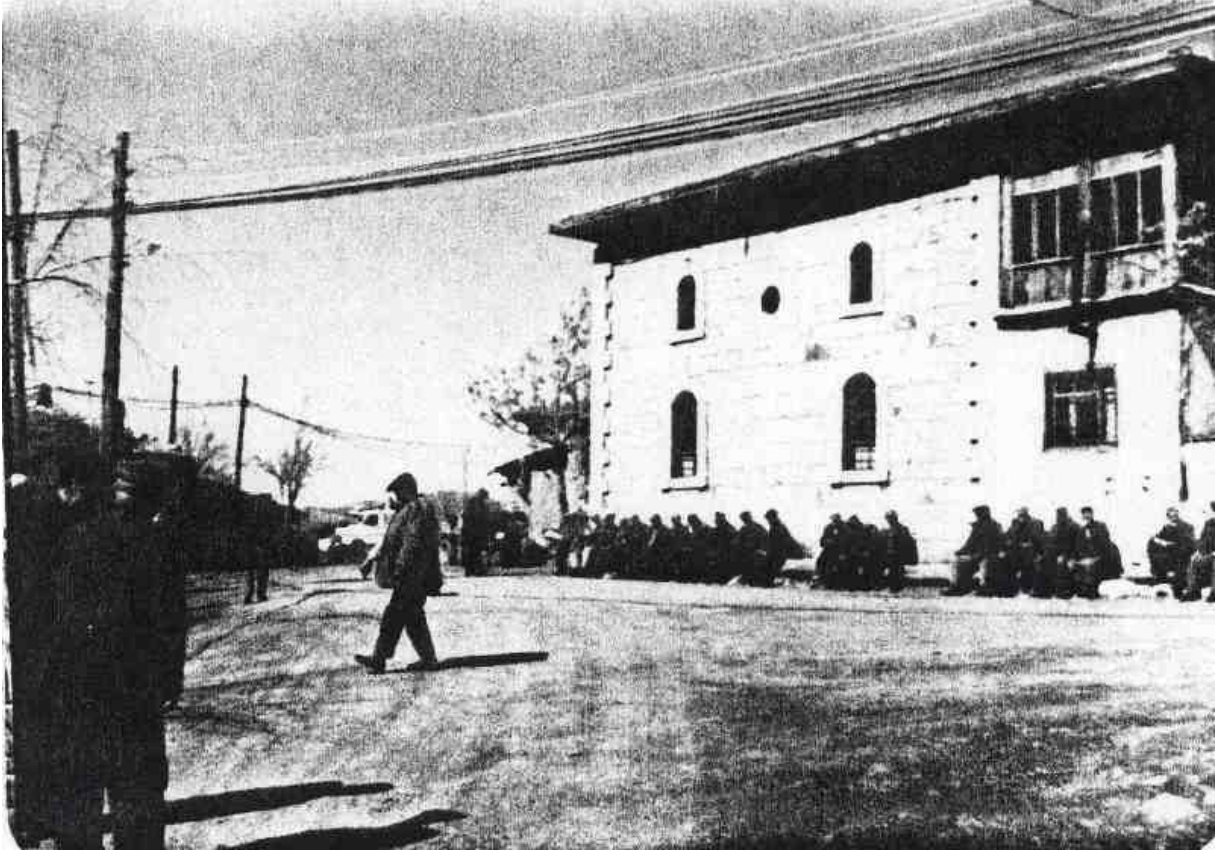
13. Resim: Çandır Köyü Camii, doğu cephesi (VGM Arşivi'nden)

14. Resim: Çandır Köyü Camii, doğu cephe

15. Resim: Çandır Köyü Camii, minare kaidesi

16. Resim: Çandır Köyü Camii, güney cephe (VGM Arşivi'nden)

17. Resim: Çandır Köyü Camii, güney cephe

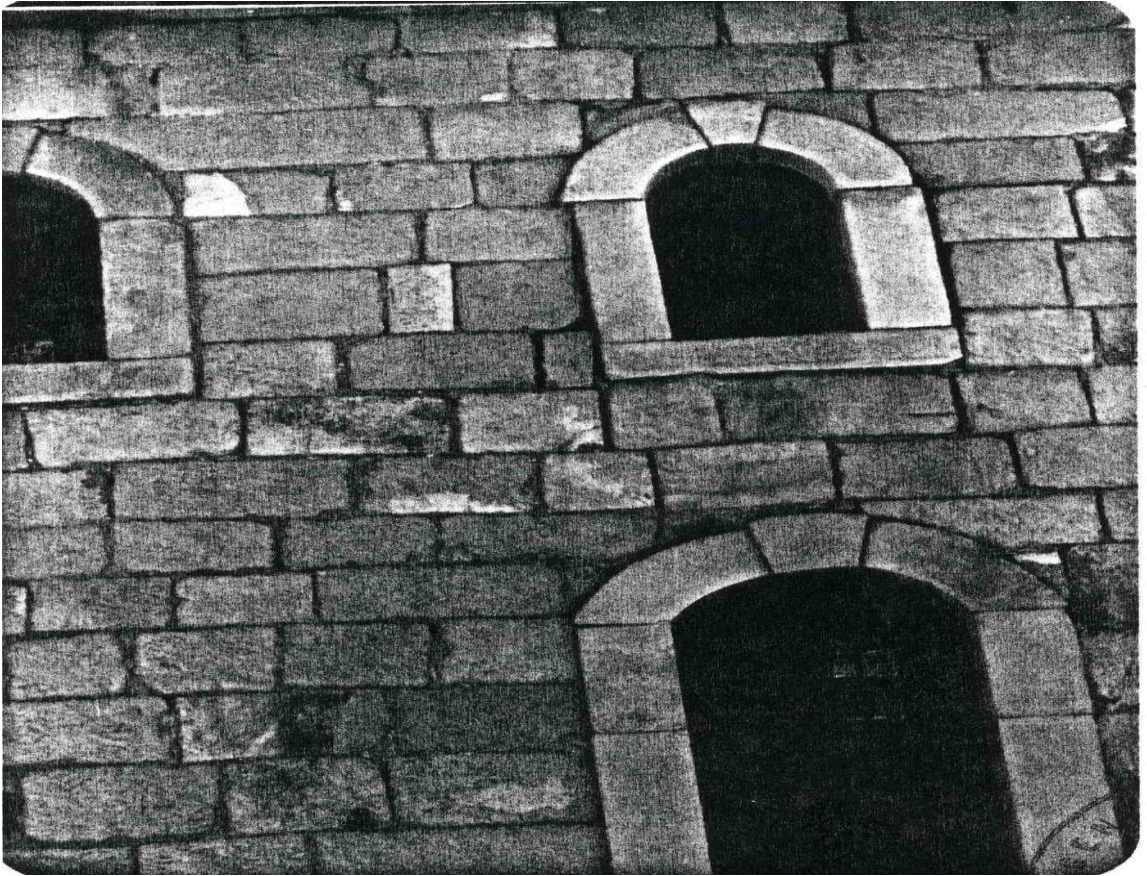
18. Resim: Çandır Köyü Camii, güney batıdan görünüş

19. Resim: Çandır Köyü Camii, kuzey cephe

20. Resim: Çandır Köyü Camii, batı cephe

21. Resim: Çandır Köyü Camii, malzeme ayrıntı (VGM Arşivi'nden)

22. Resim: Çandır Köyü Cami Malzeme Ayrıntı (VGM Arşivi'nden)

23. Resim: Çandır Köyü Camii, ön giriş mekanı

24. Resim: Çandır Köyü Camii, giriş kapısı

25. Resim: Çandır Köyü Camii, tavan süslemesi

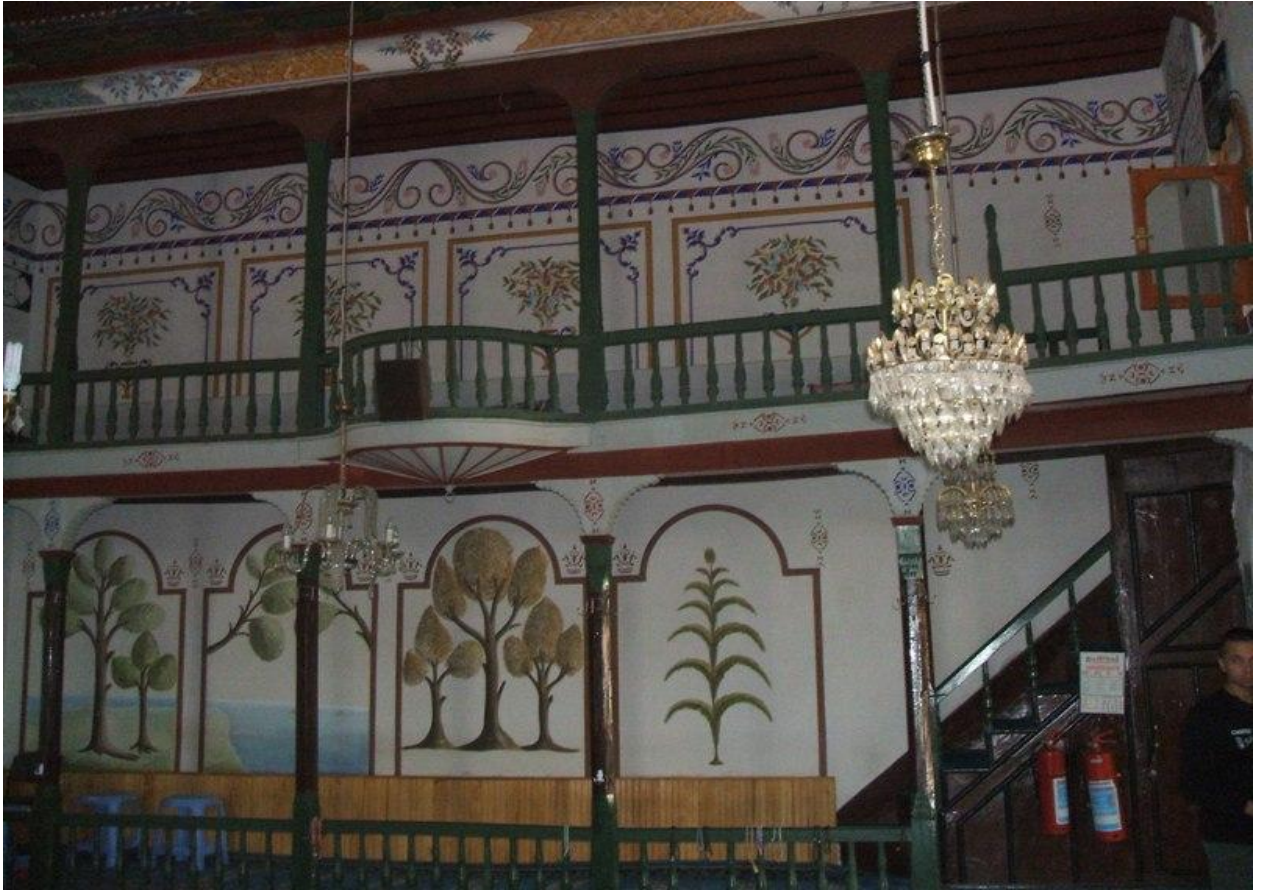
26. Resim: Çandır Köyü Camii, güneydoğu tavan köşeliği

27. Resim: Çandır Köyü Camii, mihrap

28. Resim:Çandır Köyü Camii, Batı cephesi kalemişi süslemeleri

29. Resim: Çandır Köyü Camii, mahfil

30. Resim: Çandır Köyü Camii, minber

31. Resim: Çandır Köyü Camii, avluda bulunan antik taş

32. Resim: Eşmedere Köyü Camii, kuzeydoğudan görünüş

33. Resim :Eşmedere Köyü Camii, kuzey cephe

34. Resim: Eşmedere Köyü Camii, doğu cephe

35. Resim: Eşmedere Köyü Camii, güney cephe

36. Resim: Eşmedere Köyü Camii, tavan göbeği

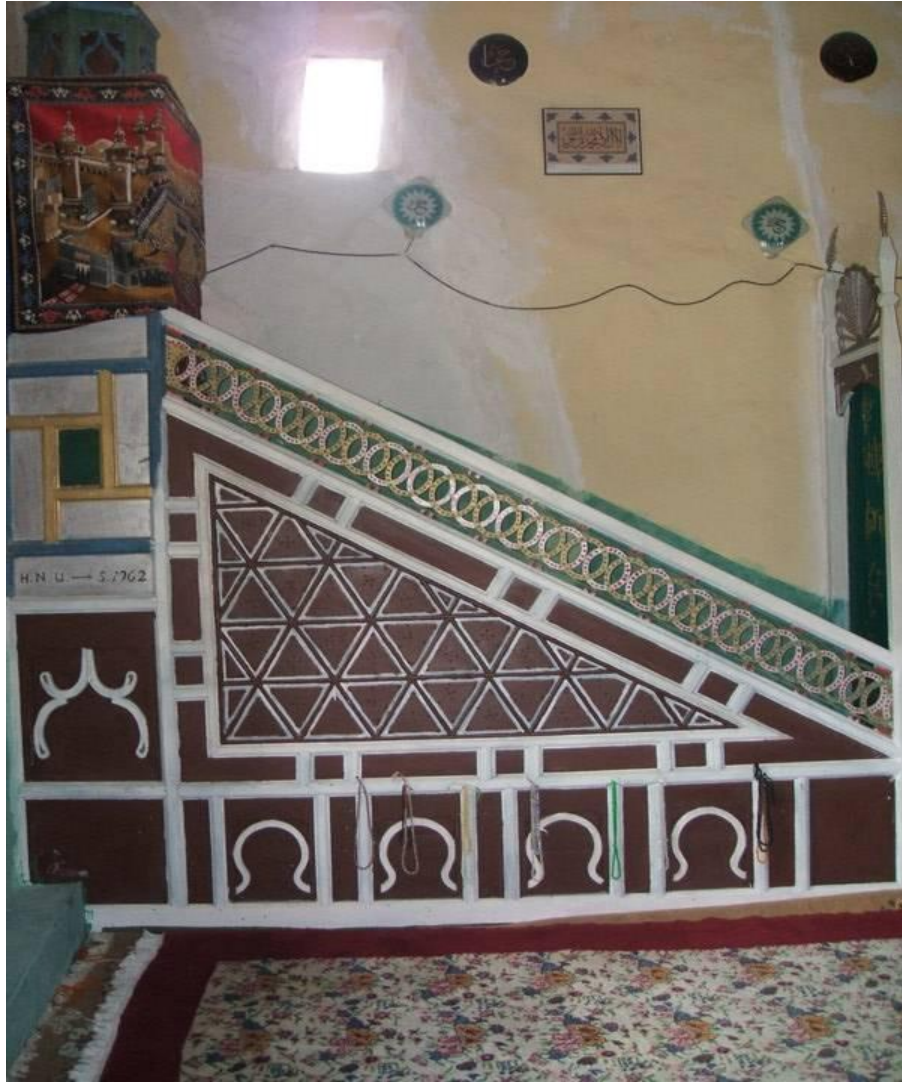
37. Resim: Eşmedere Köyü Camii, kuzeydoğu tavan köşeliği

38. Resim: Eşmedere Köyü Camii, Mahfil

39. Resim: Eşmedere Köyü Camii, Minber ve Mihrap

38. Resim: Eşmedere Köyü Camii, minber ve üzerindeki usta kitabesi

40. Resim: Eşmedere Köyü Camii, Doğu Duvar

41. Resim: Gökçeören Köyü Camii, genel görünüş

42. Resim: Gökçeören Köyü Camii, genel görünüş (VGM Arşivi'nden)

43. Resim: Gökçeören Köyü Camii, doğu cephe (VGM Arşivi'nden)

44. Resim: Gökçeören Köyü Camii, doğu cephe

45. Resim: Gökçeören Köyü Camii, kuzeydoğudan görünüş

46. Resim: Gökçeören Köyü Camii, onarım sırasında, güneybatıdan görünüş (VGM Arşivi'nden)

47. Resim: Gökçeören Köyü Camii, onarım sonrasında, güneybatıdan görünüş

48. Resim: Gökçeören Köyü Camii, giriş kapısı ve onarım kitabesi

49. Resim: Gökçeören Köyü Camii, ahşap çıtalı tavan süslemesi

50. Resim: Gökçeören Köyü Camii, onarım öncesi tavan süslemesi (VGM Arşivi'nden)

51. Resim: Gökçeören Köyü Camii, altıgen tavan göbeği

52. Resim: Gökçeören Köyü Camii, güneydoğu tavan Köşeliği

53. Resim: Gökçeören Köyü Camii, harimden görünüş

54. Resim: Gökçeören Köyü Camii, onarım öncesi, mahfil (VGM Arşivi'nden)

55. Resim: Gökçeören Köyü Camii, onarım sonrası, mahfil

56. Resim: Gökçeören Köyü Camii, batı cephe kalemişi süslemeleri

57. Resim: Hamdi Camii, kuzey cephe

58. Resim: Hamdi Camii, güney cephe

59. Resim: Hamdi Camii, batı cephe ve minare kaidesi

60. Resim: Hamdi Camii, doğu cephe

61. Resim: Hamdi Camii, mihrap

62. Resim: Hamdi Camii, mahfil

63. Resim: Kale Camii, kuzeydoğudan görünüş

64. Resim: Kale Camii, doğu cephesine eklenen oda

65. Resim: Kale Camii, kuzey cephe

66. Resim: Kale Camii, batı cephe

67. Resim: Kale Camii ahşap tavan göbeği

68. Resim: Kale Camii, mihrap

69. Resim: Kale Camii, vaaz kürsüsü

70. Resim: Kale Camii, mahfil

71. Resim: Kargın Köyü Camii, doğu cephe

72. Resim: Kargın Köyü Camii, güneydoğudan görünüş

73. Resim: Kargın Köyü Camii,kuzeydoğudan görünüş

74. Resim: Kargın Köyü Camii, kuzeybatıdan görünüş

75. resim: Kargın Köyü Camii, ahşap tavan göbeği

76. Resim: Kargın Köyü Camii, mahfil ve merdiven altlığı

77. Resim: Kargın Köyü Camii, doğu cephe ve vaaz kürsüsü

78. Resim: Kargın Köyü Camii, güney cephe

79. Resim: Kargın Köyü Camii, Mihrap

80. Resim: Kargın Köyü Camii, güney cephe kalemişi süsleme detay

81. Resim: Kargın Köyü Camii, doğu cephe kalemîşi süslemeleri ve kitabe

82. Resim: Kargın Köyü Camii, kuzey cephe vazodan çıkan çiçek süslemesi

83. Resim: Kınık Köyü Camii, doğu cephe

84. Resim: Kınık Köyü Camii, doğu cephe ve kitabe

85. Resim: Kınık Köyü Camii, kuzeydoğudan görünüş

86. Resim: Kınık Köyü Camii, güney cephe

87. Resim: Kınık Köyü Camii, kuzey cephe ve kadınlar mahfiline açılan tali kapı

88. Resim: Kınık Köyü Camii, minare

89. Resim: Kınık Köyü Camii, ahşap tavan göbeği

90. Resim: Kınık Köyü Camii, tavan köşeliği

91. Resim: Kınık Köyü Camii, mihrap

92. Resim: Kınık Köyü Camii, harimden görünüş

93. Resim: Kınık Köyü Camii, mahfil

94. Resim: Kınık Köyü Camii, Doğu duvarı yıkılarak sonradan eklenen bölüm

95. Resim: Saray Camii, kuzeydoğudan görünüş

96. Resim: Saray Camii, kuzey cephe

97. Resim: Saray Camii, güney cephe

98. Resim: Saray Camii, batı cephe

99. Resim: Saray Camii, minare

100. Resim: Saray Camii, giriş kapısı kemeri

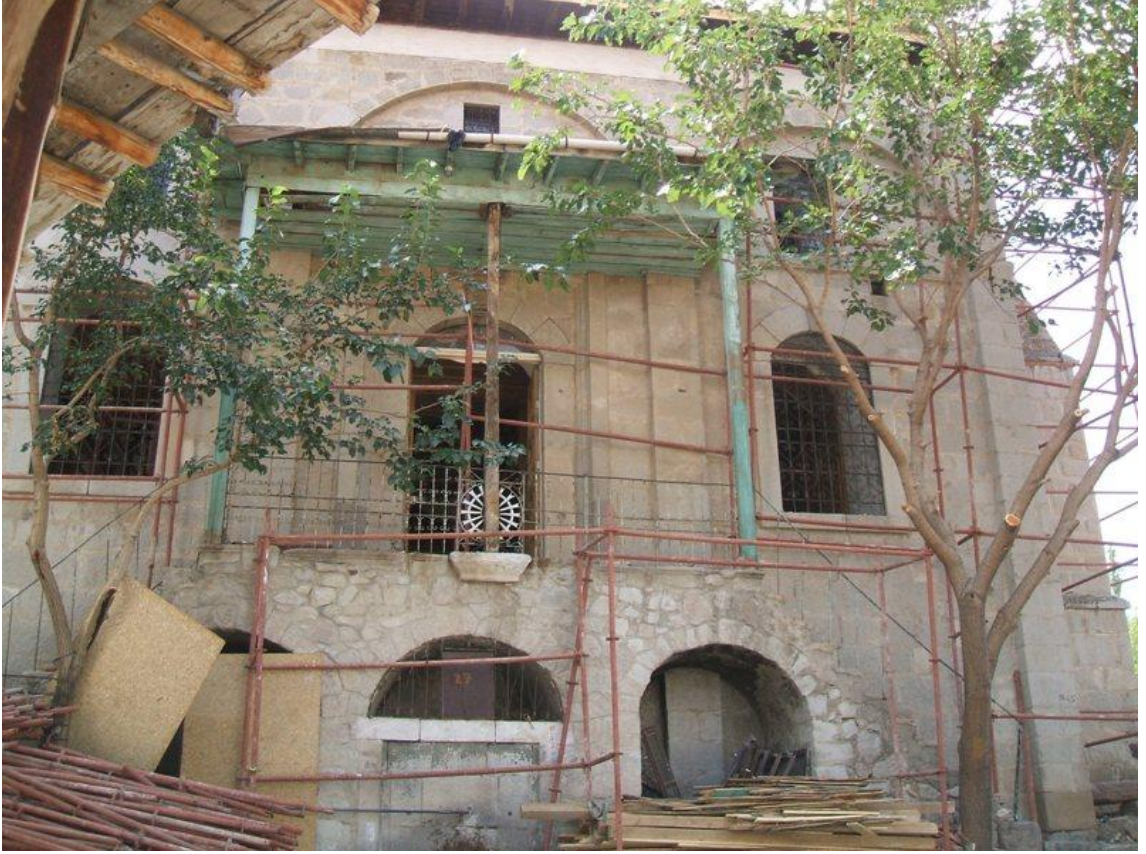
101. Resim: Saray Camii, mihrap

102. Resim: Saray Camii, mahfil

103. Resim: Tabakhane Camii, onarım öncesi kuzey cephe (VGM Arşivi'nden)

104. Resim: Tabakhane Camii, 2008 onarımında kuzey cephe

105. Resim: Tabakhane Camii, 2008 onarımından sonra kuzey cephe

106. Resim: Tabakhane Camii, onarım öncesinde batı cephe

107. Resim: Tabakhane Camii, onarım sonrasında batı cephe

108. Resim: Tabakhane Camii, minare

109. Resim: Tabakhane Camii, güney cephe

110. Resim: Tabakhane Camii, harimden görünüş

111. Resim: Tabakhane Camii, onarım sırasında harimden görünüş

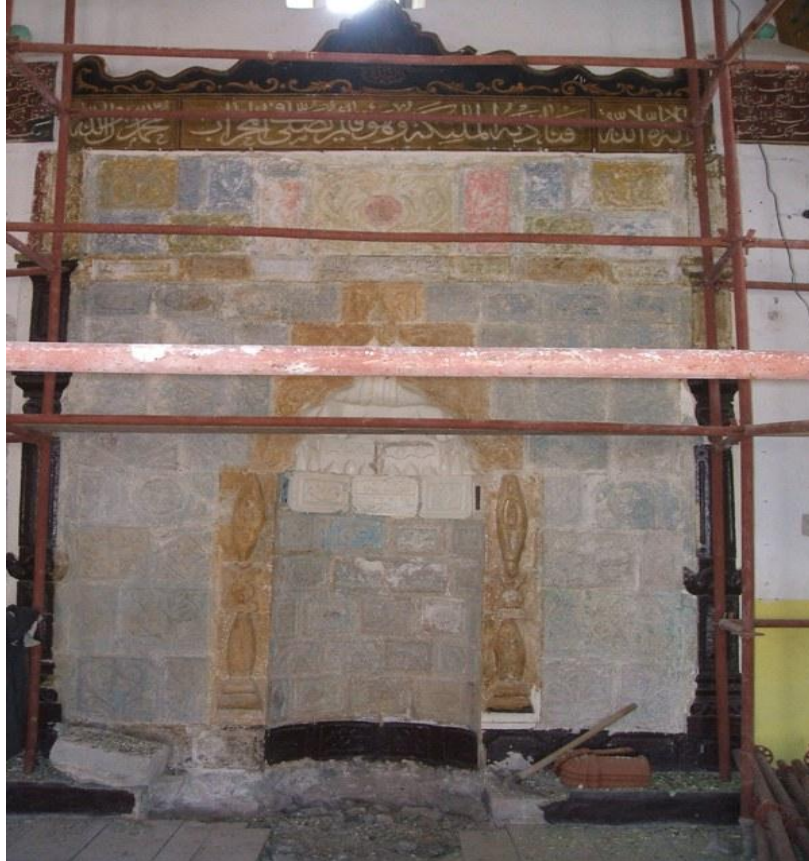
112. Resim: Tabakhane Camii, onarım sonrası pandantifler

113. Resim: Tabakhane Camii, onarımdan önce, mihrap ve minber

114. Resim: Tabakhane Camii, onarım sırasında, minber

115. Resim: Tabakhane Camii, onarım sırasında, taş mihrap

116. Resim: Tabakhane Camii, onarımdan sonra, mihrap ve minber

117. Resim: Tabakhane Camii, minareye çıkış merdivenleri

118. Resim: Ali Şeyhoğlu, doğu cepheden görünüş

119. Resim: Ali Şeyhoğlu Türbesi, giriş kapısı ve kitabe

120. Resim: Ali Şeyhoğlu Türbesi, mezar odasına açılan kapı

121. Resim: Ali Şeyhoğlu Türbesi, mihrap ve sanduka

122. Resim: Ali Şeyhoğlu Türbesi, sanduka ve mazgal pencereler

123. Resim: Kazancı Baba Türbesi, genel görünüş

124. Resim: Kazancı Baba Türbesi, kubbe

125. Resim: Kazancı Baba Türbesi, kuzey cephe

126. Resim: Kazancı Baba Türbesi, pandantif

127. Resim: Kazancı Baba Türbesi, kündekari giriş kapısı (VGM Arşivi'nden)

128. Resim: Çarşı Hamamı, genel görünüş

129. Resim: Çarşı Hamamı, üst örtü

130. Resim: Çarşı Hamamı, külhan

131. Resim: Çarşı Hamamı, güney cephe, kadınlar kısmına giriş kapısı

132. Resim: Çarşı Hamamı, aralık bölümü tromp

133. Resim: Çarşı Hamamı, ılıklığa geçişi sağlayan kapı

134. Resim: Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı sıcaklığına geçiş

135. Resim: Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı, göbek taşı

136. Resim: Çarşı Hamamı Kadınlar Kısmı Sıcaklık Eyvanı

137. Resim: Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı, yıkanma odalarına geçiş

138. Resim: Çarşı Hamamı, Kadınlar Kısım, kuzeydeki hücre

139. Resim: Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı, mermer kurna

140. Resim: Çarşı Hamamı, erkekler kısmı, sıcaklık eyvanı

141. Resim: Çarşı Hamamı, kadınlar kısmı, göbek taşı

142. Resim: Çarşı Hamamı, erkekler kısmı, sıcaklık kuzey eyvanı

143. Resim: Çarşı Hamamı, erkekler kısmı, yıkama hücrelerine geçiş

144. Resim: Kızılırmak Köprüsü, mensap yönü

144. Resim: Kızılırmak Köprüsü, menba yönü

145. Resim: Kızılırmak Köprüsü, Menba Yönü

146. Resim: Kızılırmak Köprüsü, selyaran

147. Resim: Kızılırmak Köprüsü, mensap yönü ve korkuluk

148. Resim: Kızılırmak Köprüsü Mensap Yönü

149. Resim: Kızılırmak Köprüsü Mensap Yönü

150. Resim: Kızılırmak Köprüsü, tabliye

151. Resim: Kızılırmak Köprüsü, malzeme detay

152. Resim: Kızılırmak Köprüsü, çekiç kabartması

153. Resim: Kalecik Kalesi, genel görünüş

154. Resim: Kalecik Kalesi, dogu cephe surları

155. Resim: Kalecik Kalesi, güneydoğudan görünüş

156. Resim: Kalecik Kalesi, kaleye çıkan yol ve güney cephe

157. Resim: Kalecik Kalesi, giriş kapısı ve kule

158. Resim: Kalecik Kalesi, giriş kapısı detay

159. Resim: Kalecik Kalesi, sarnıç

160. Resim: Kalecik Kalesi, giriş kapısı

161. Resim: Kalecik Kalesi, batı cephesindeki burçlar

162. Resim: Kalecik Kalesi, doğu cephesi burçlar

163. Resim: Ahi İlyas Çeşmesi

164. Resim: Ahi İlyas Çeşmesi

165. Resim: Ahi İlyas Çeşmesi, yalak ve kitabe

166. Resim: Baş Çeşme ve Tabakhane Camii'nin minaresi

167. Resim: Baş Çeşme

168. Resim: Baş Çeşme

169. Resim: Çörten Pınar Çeşmesi

170. Resim: Çörten Pınar Çeşmesi ve yün yıkanılan köy odası

171. Resim: Çörten Pınar Çeşmesi, sabunluk ve kitabe

172. Resim: Kale Çeşmesi ve Kalecik Kalesi

173. Resim: Kale Çeşmesi

174. Resim: Kale Çeşmesi, yalak ve sabunluk

175. Resim: Karapınar Çeşmesi

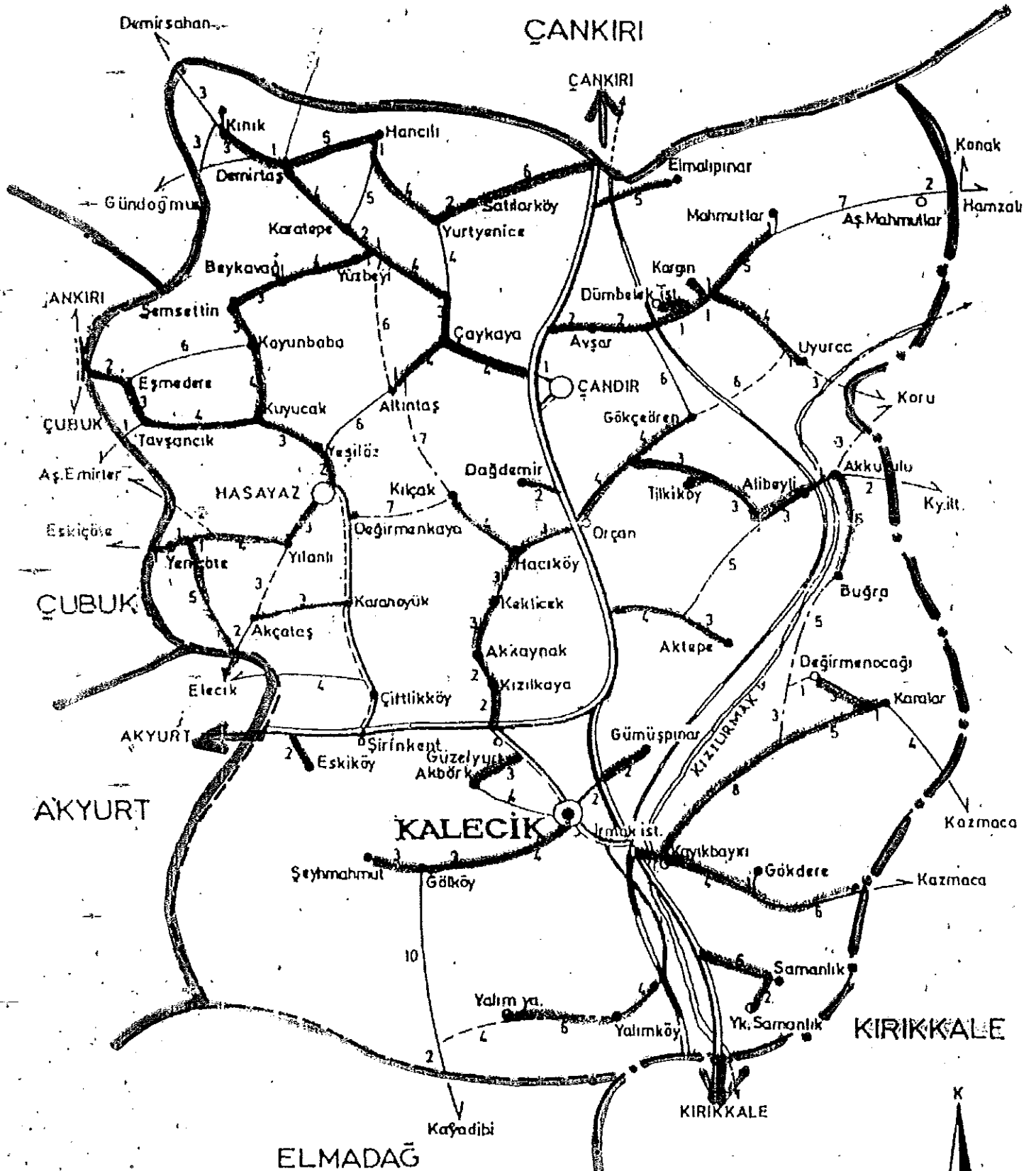
176. Resim: Kavaklı Çeşme

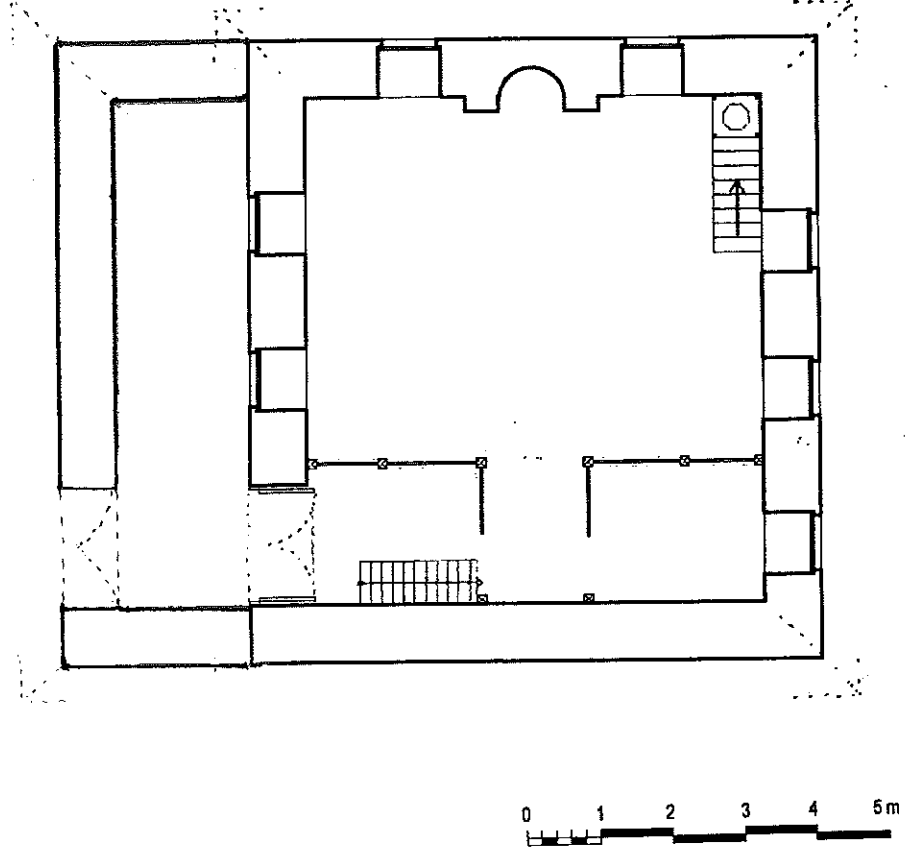

177. Resim: Gökdere Köyü Camii, genel görünüş

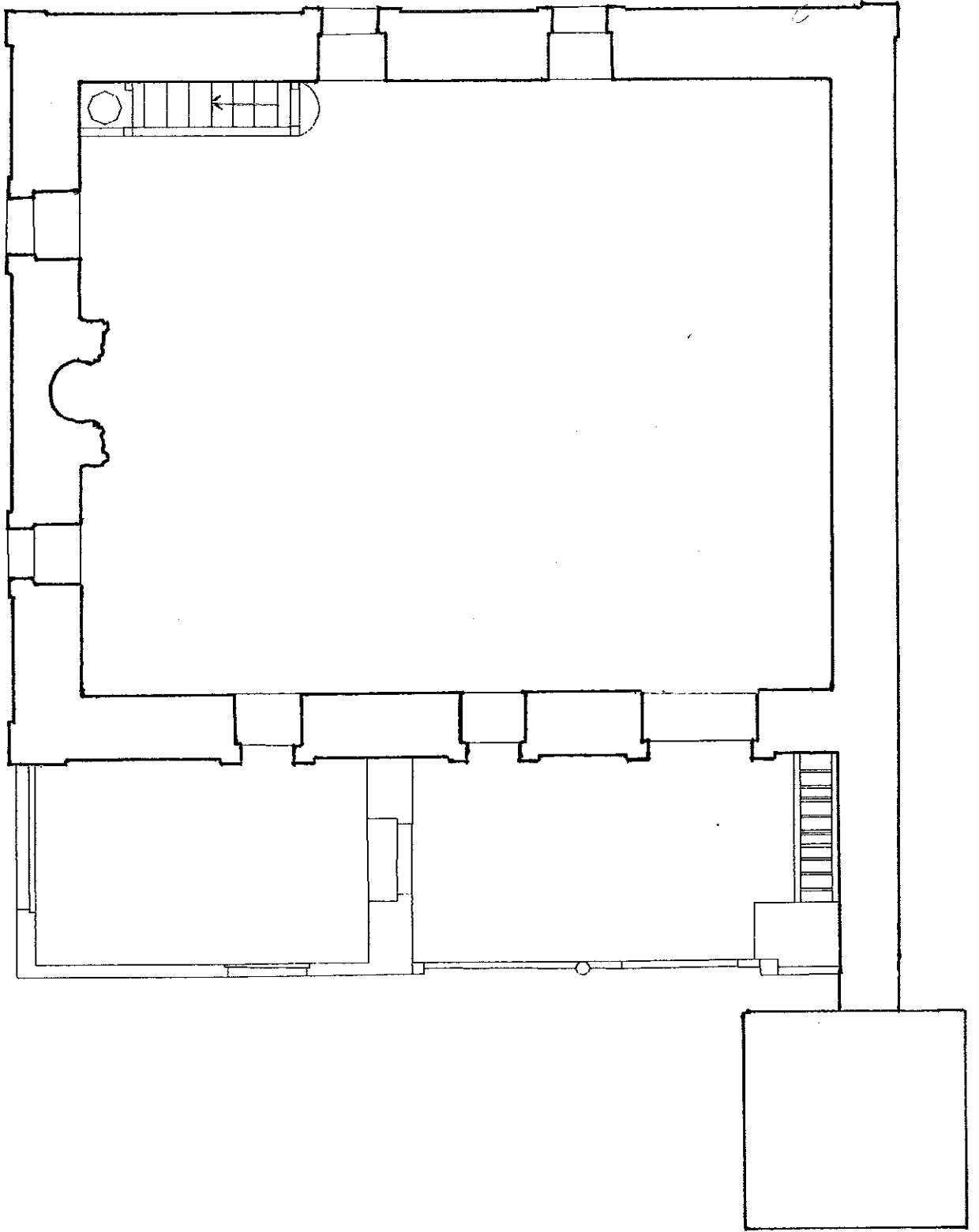

178. Resim: Gökdere Köyü Camii Mihrap

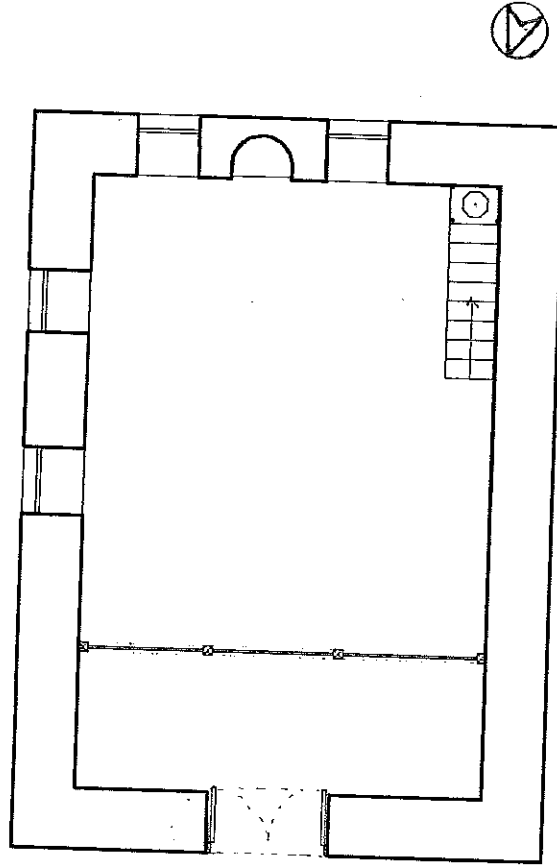

1. Şekil: Altıntaş (Kumar taş) Köyü Camii Planı

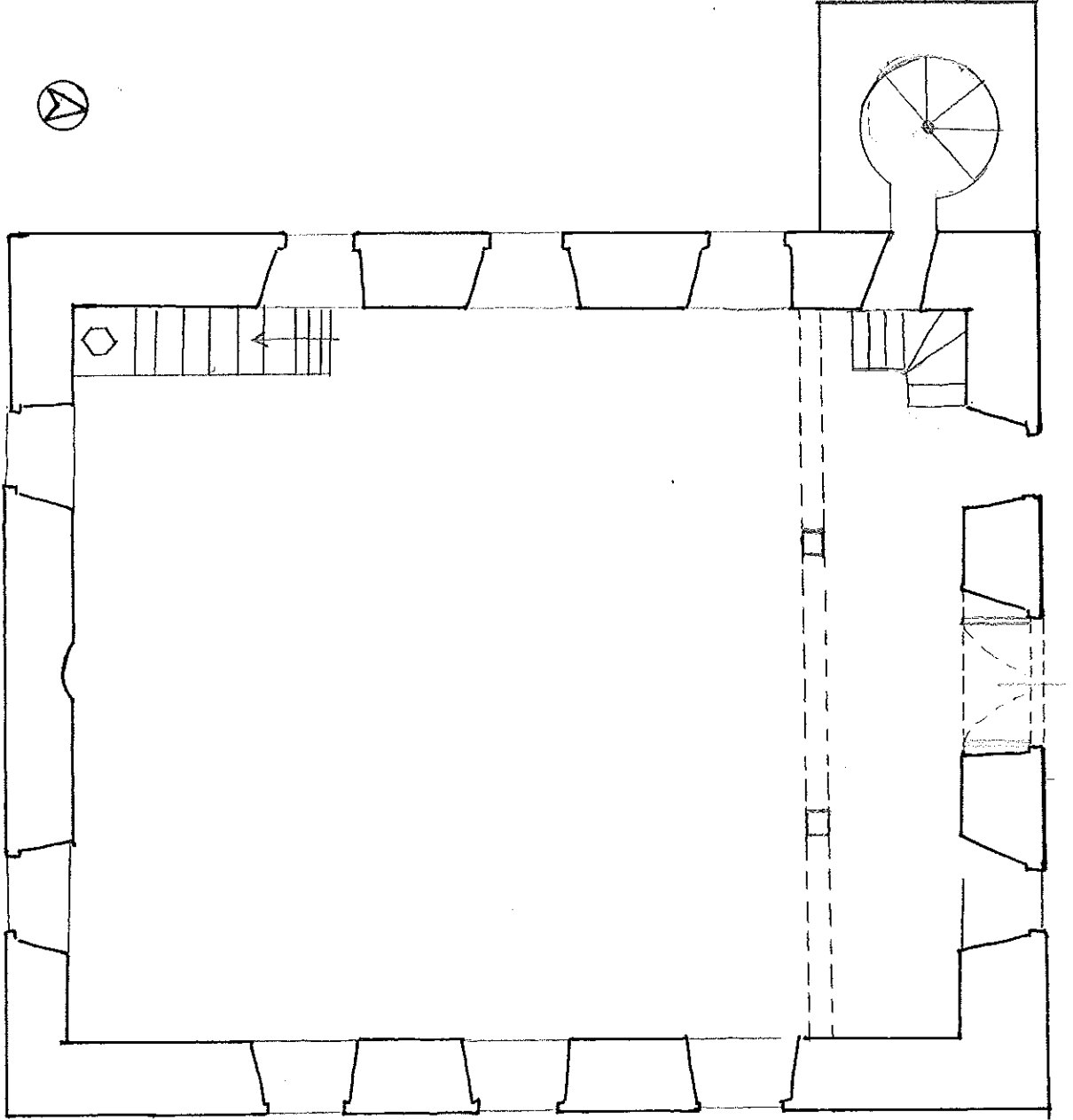
2. Şekil: Çandır Köyü Camii Planı (VGM'den)

0 1 2 3 4 5 m

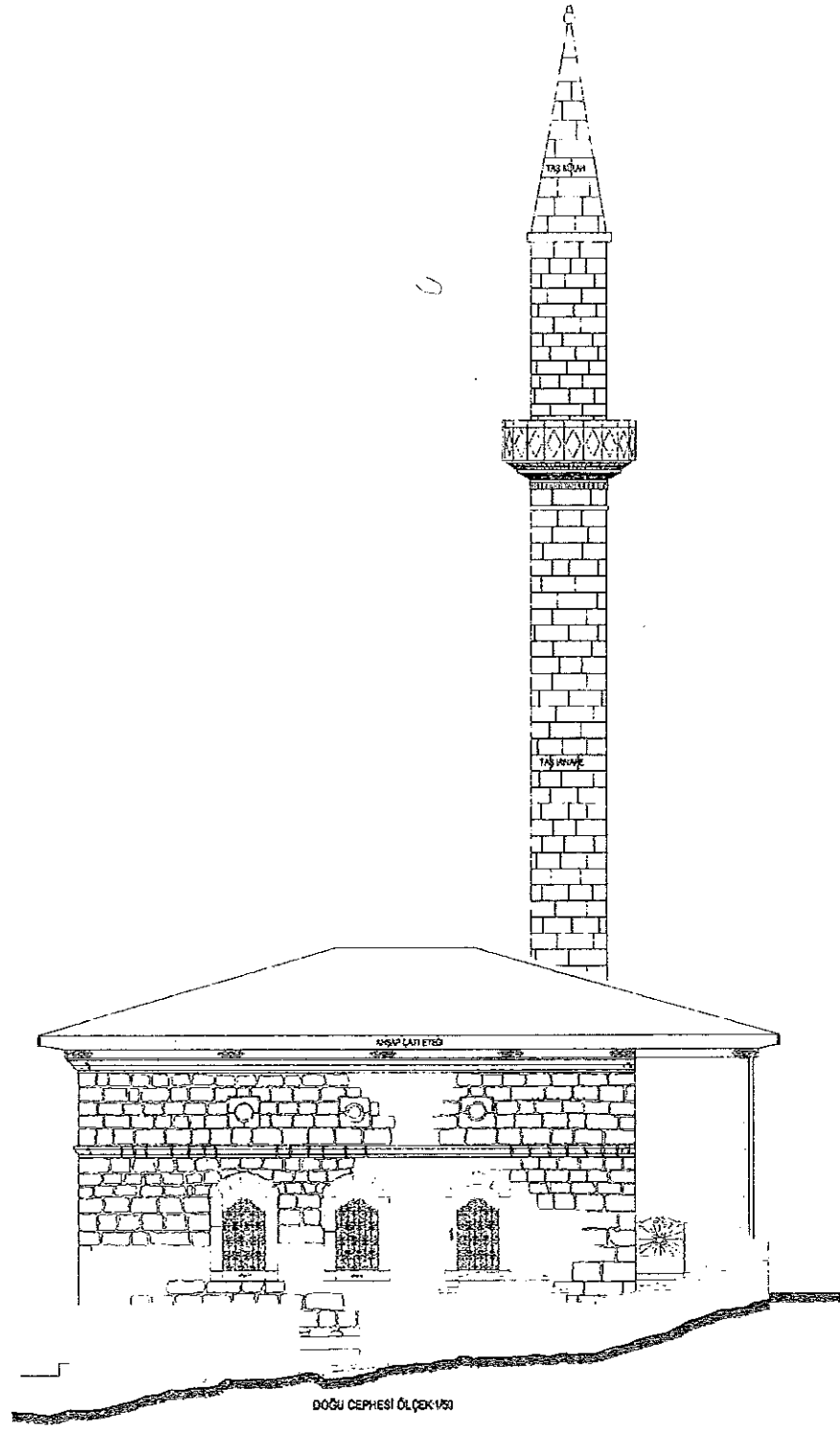

0 1 2 3 4 5 m

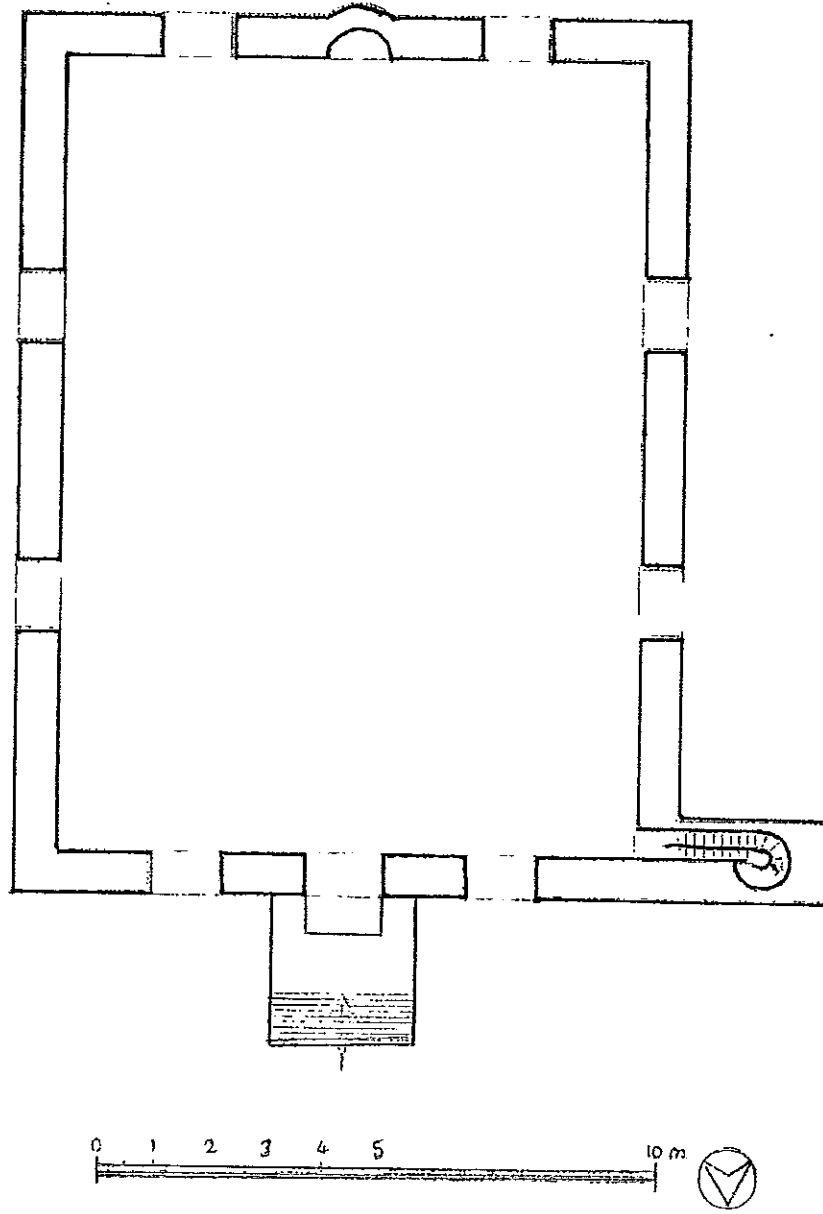
3. Şekil: Eşmedere Köyü Camii Planı

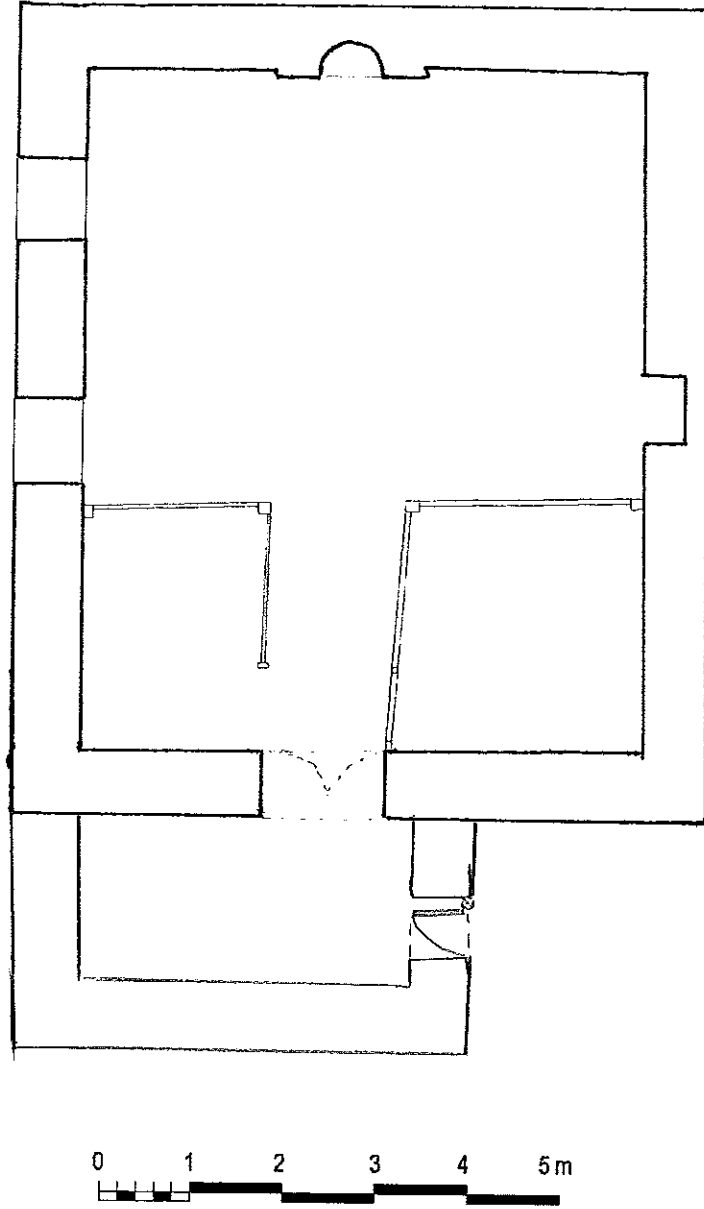
4. Şekil: Gökçeören (Gökçeviran) Köyü Camii Planı (VGM'den İşlenerek)

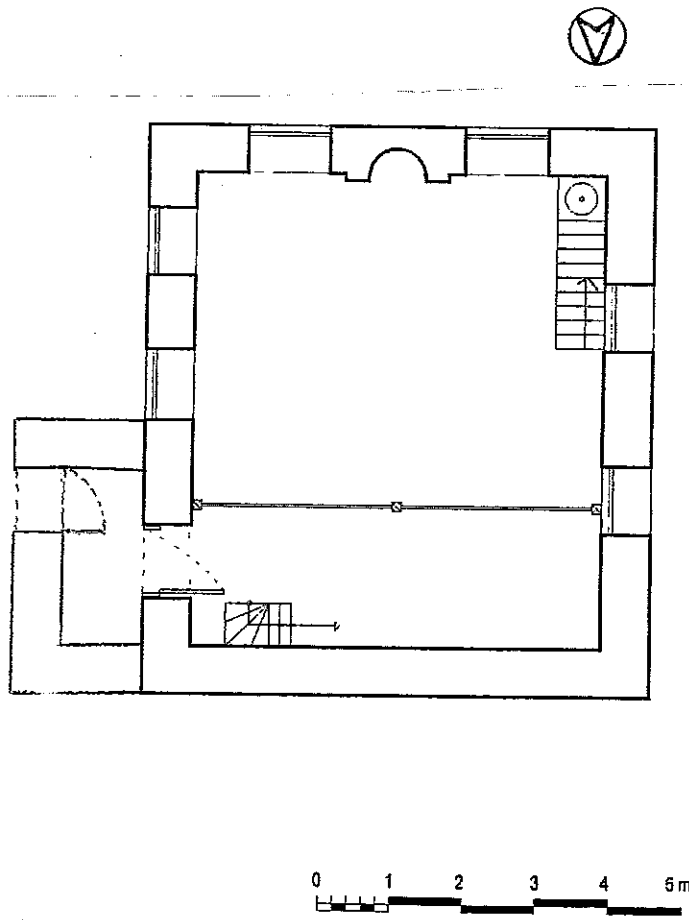
5. Şekil: Gökçeören (Gökçeviran) Köyü Camii Doğu Cephe Çizimi
(VGM'den)

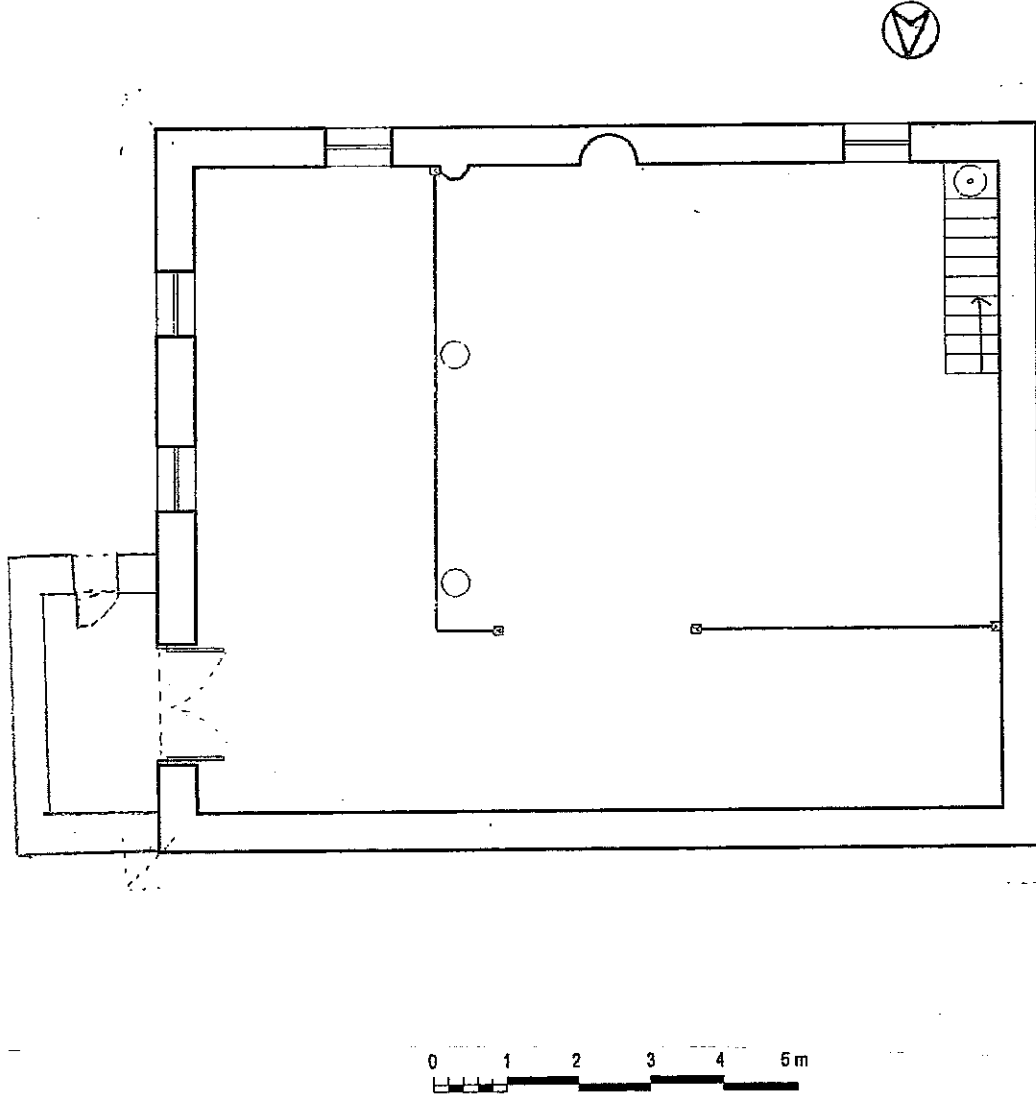
6. Şekil: Hamdi Camii Planı (Nusret Biber'den)

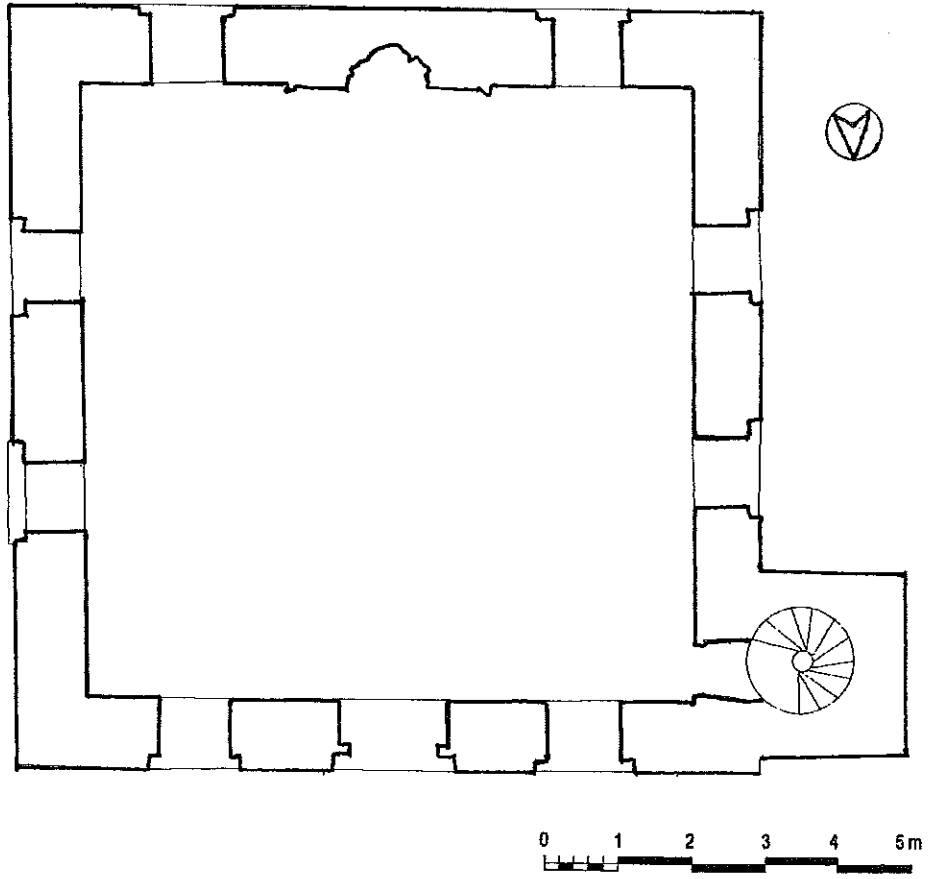
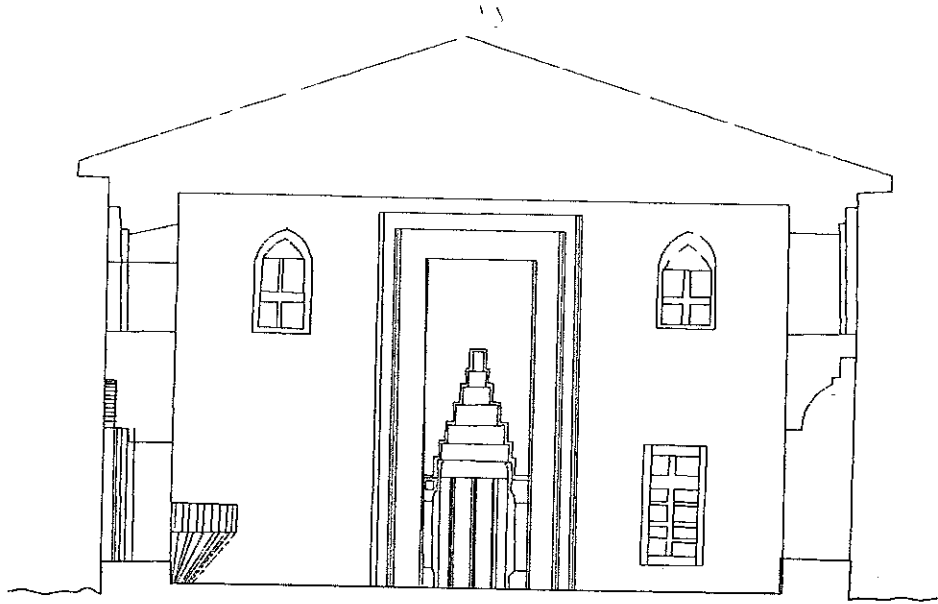
7. Şekil: Kale Camii Planı (VGM'den)

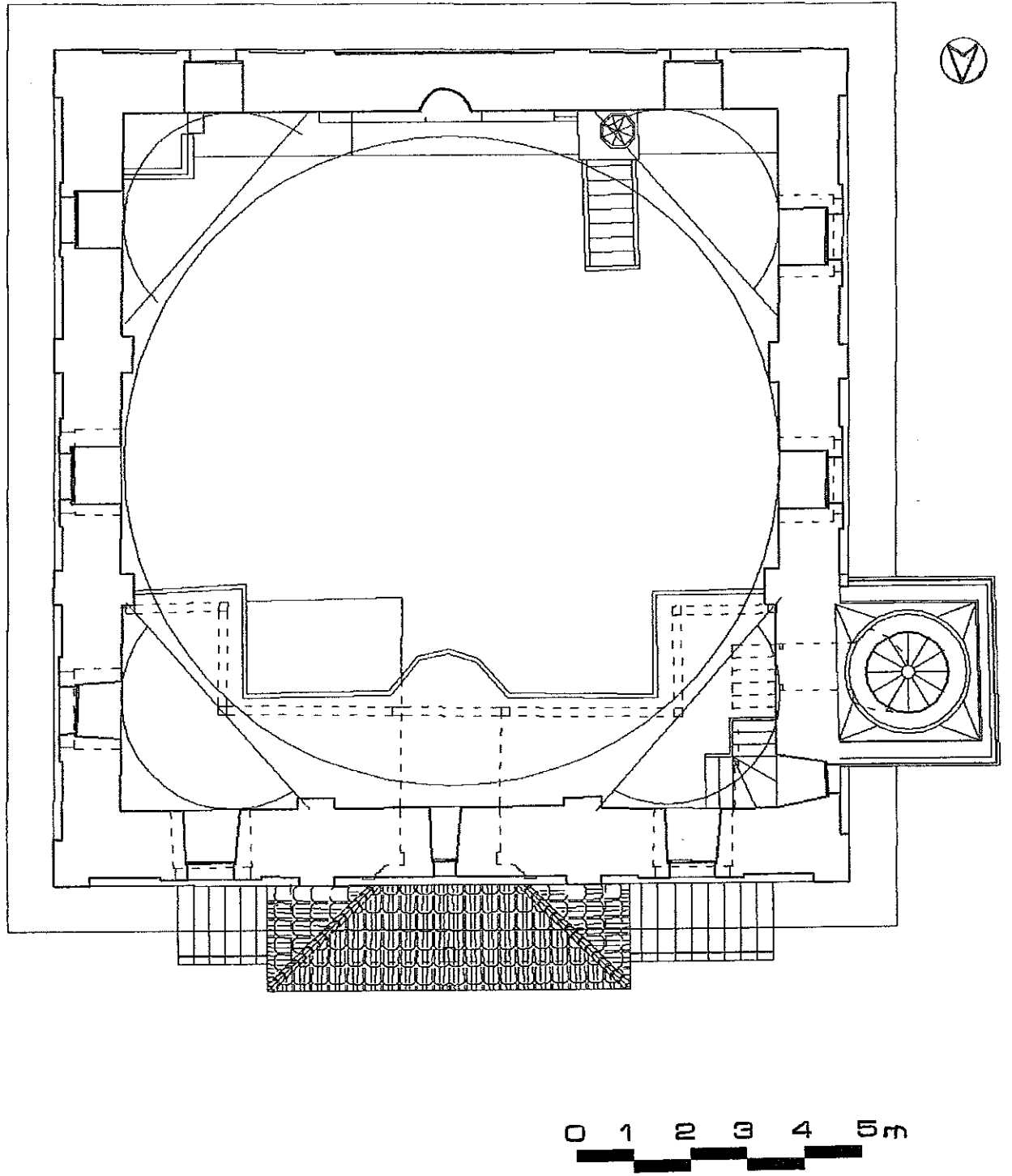
8. Şekil: Kargın Köyü Camii

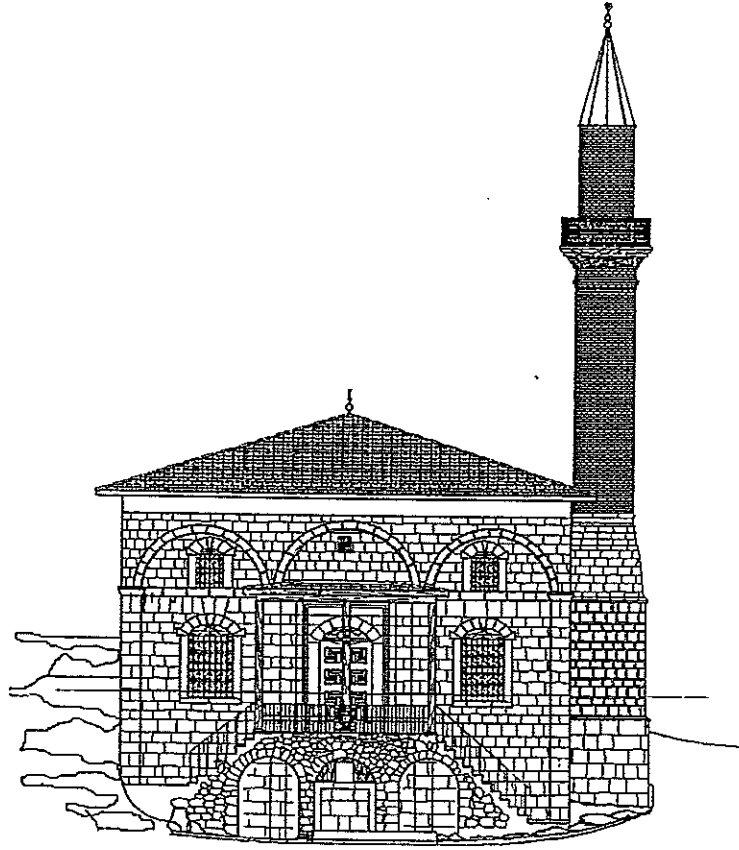
9. Şekil: Kınık Köyü Camii Planı

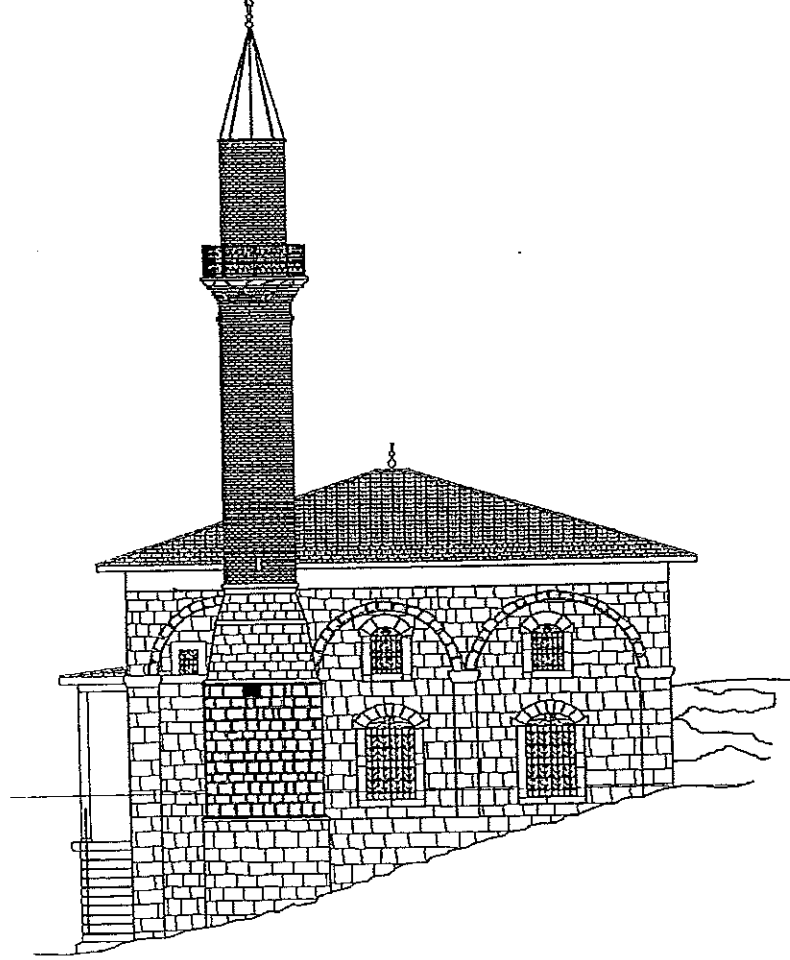
10.Şekil: Saray (Şehsuvar) Camii Planı (VGM'den)

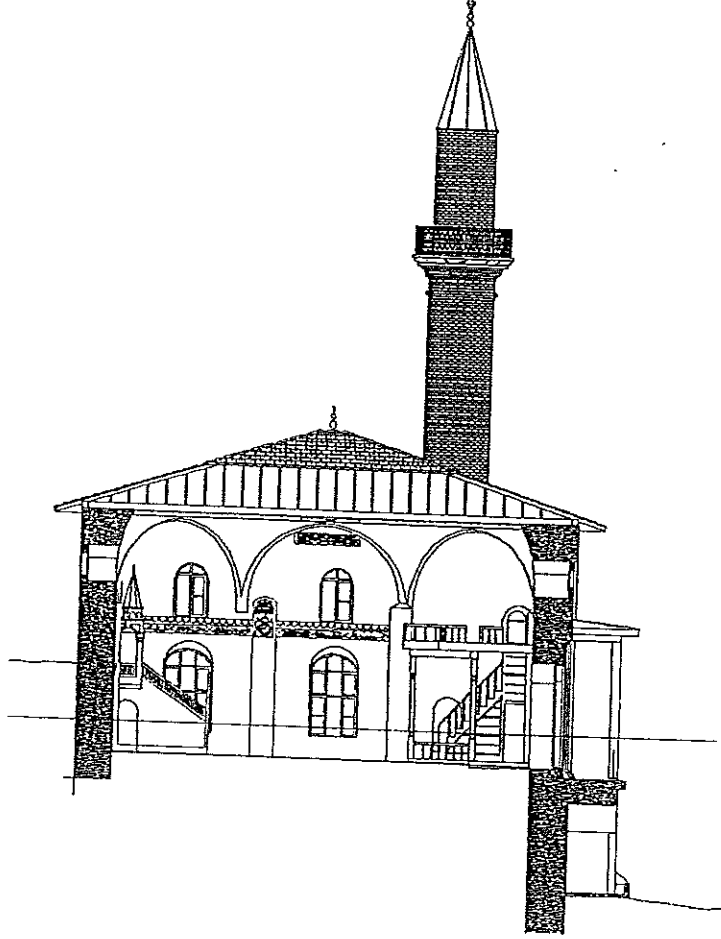
11. Şekil: Tabakhane Camii Planı (VGM'den)

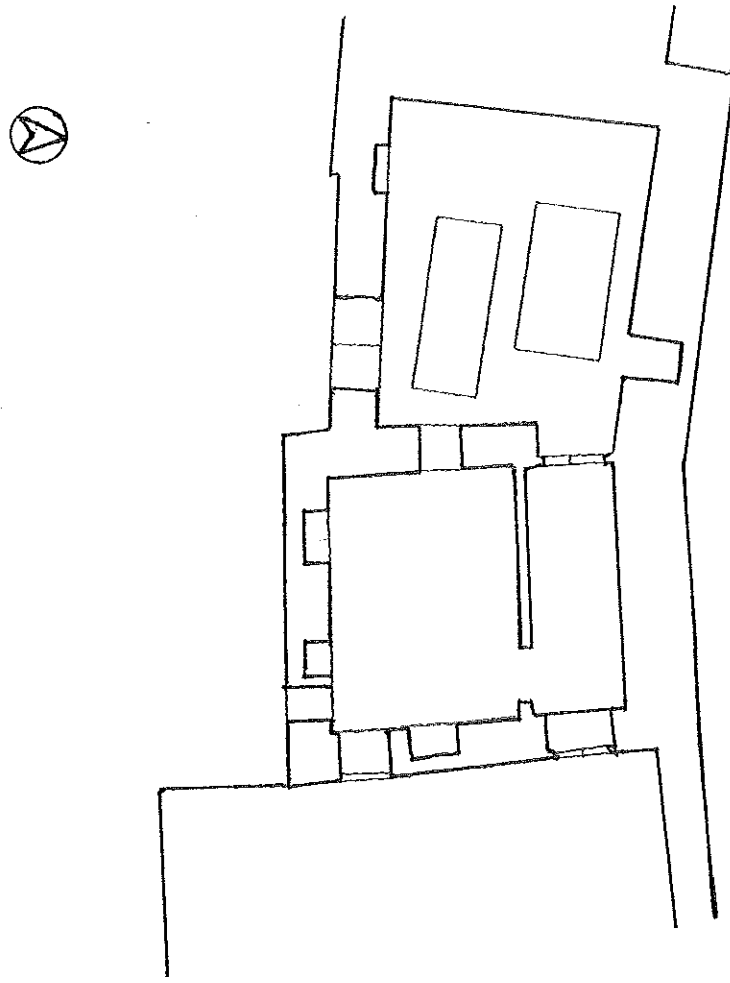
12. Şekil: Tabakhane Camii, Kuzey Cephe Çizimi (VGM'den)

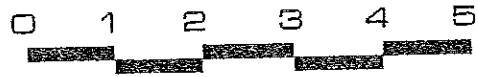
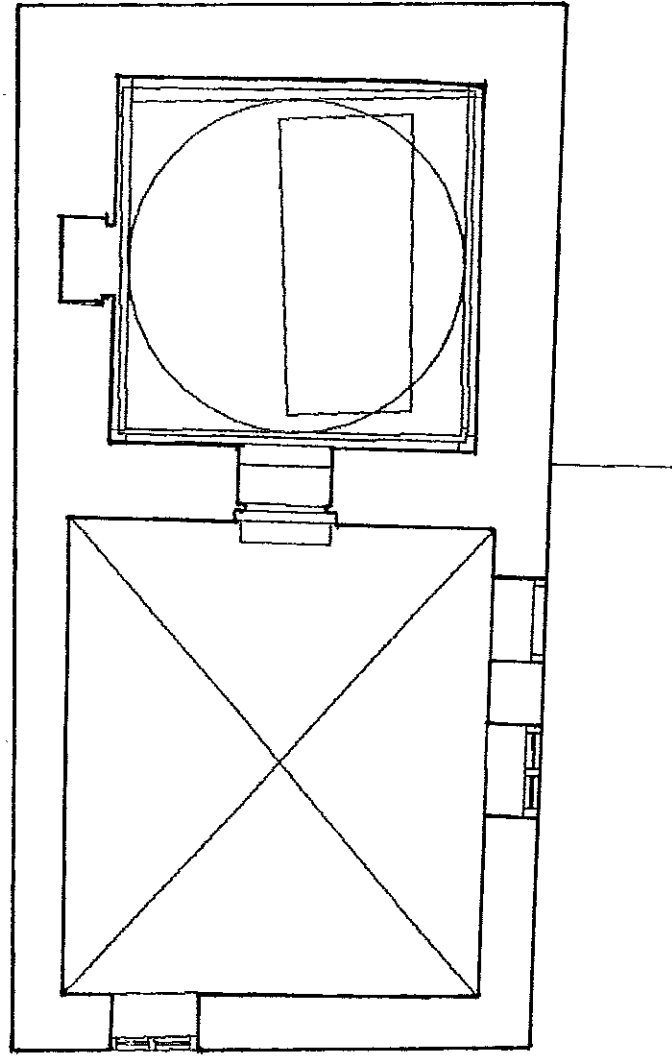
13. Şekil: Tabakhane Camii, Batı Cephe Çizimi (VGM'den)

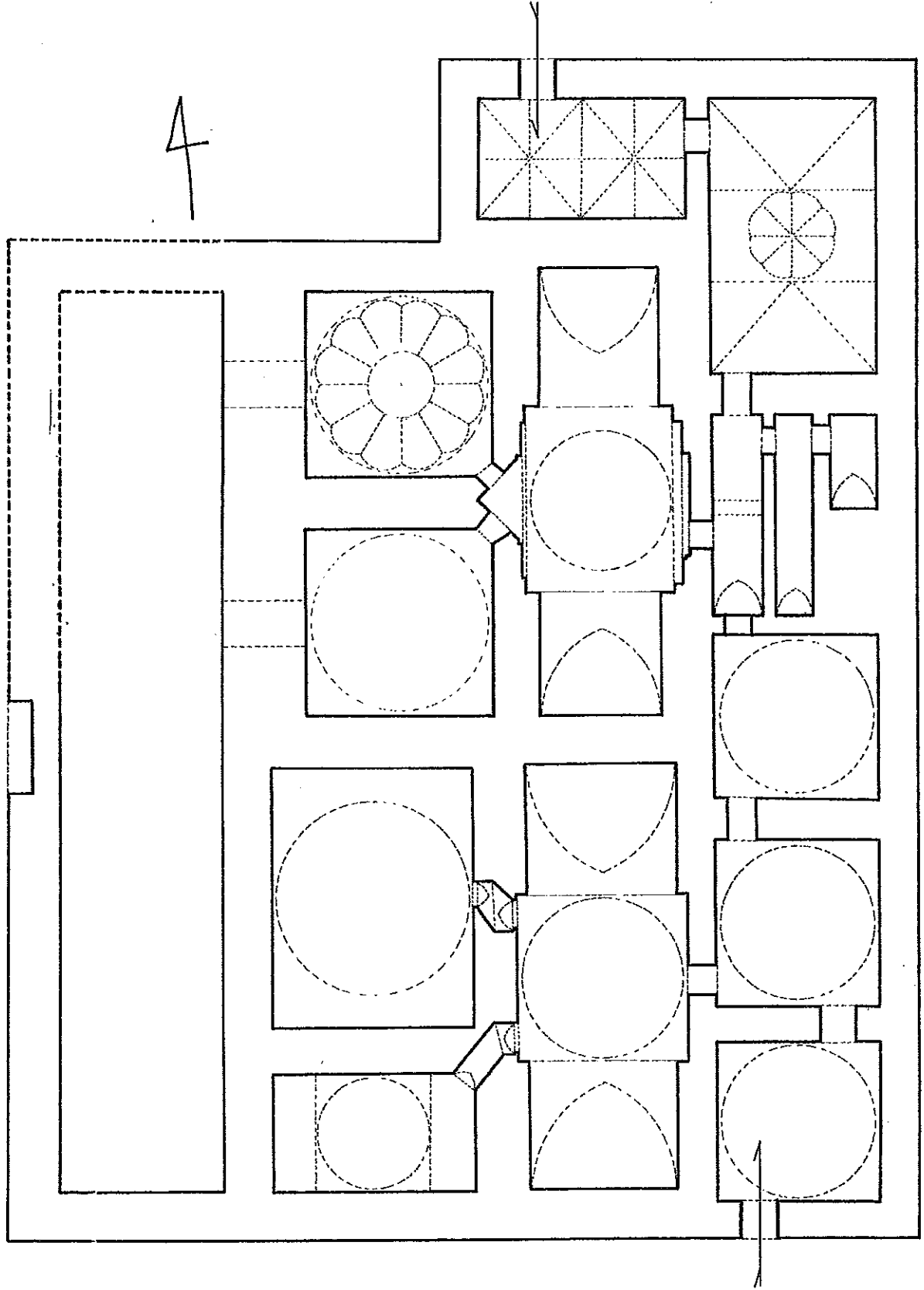
14. Şekil: Tabakhane Camii, A-A kesiti (VGM'den)

15. Şekil: Ali Şeyhoğlu Türbesi Planı (VGM'den)

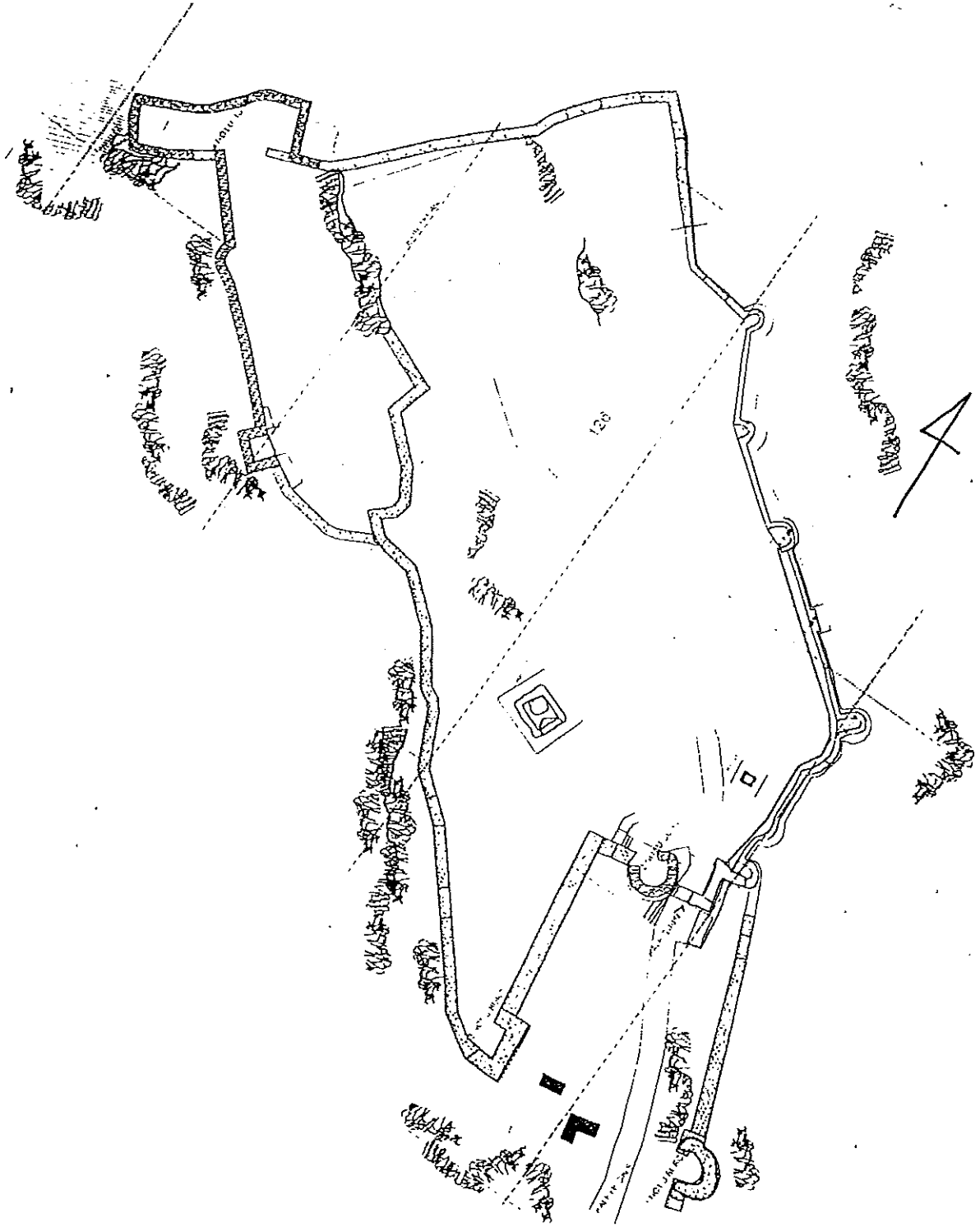

16. Şekil: Kazancı Baba Türbesi Planı (VGM'den)

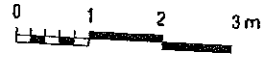
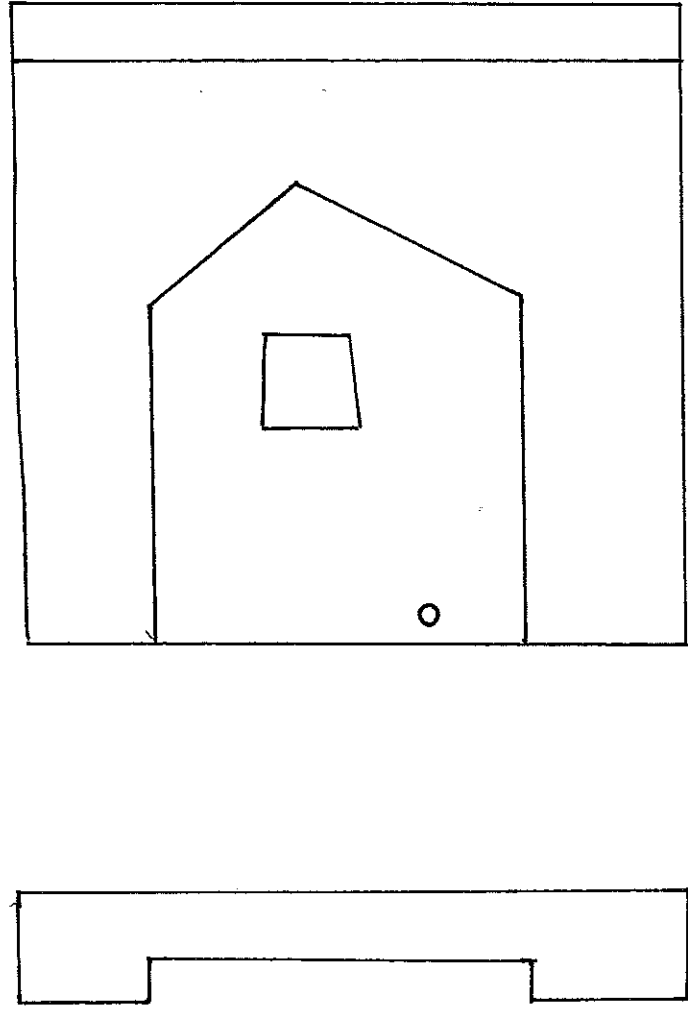
ÖLÇEK : 1 / 50

17. Şekil: Çarşı Hamamı Plan (VGM'den)

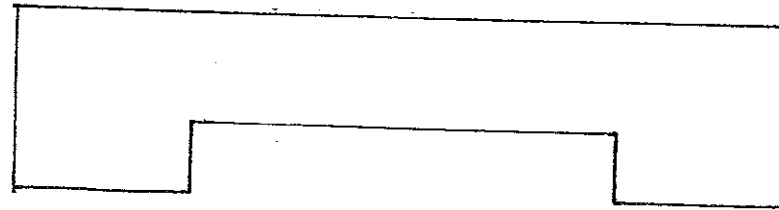
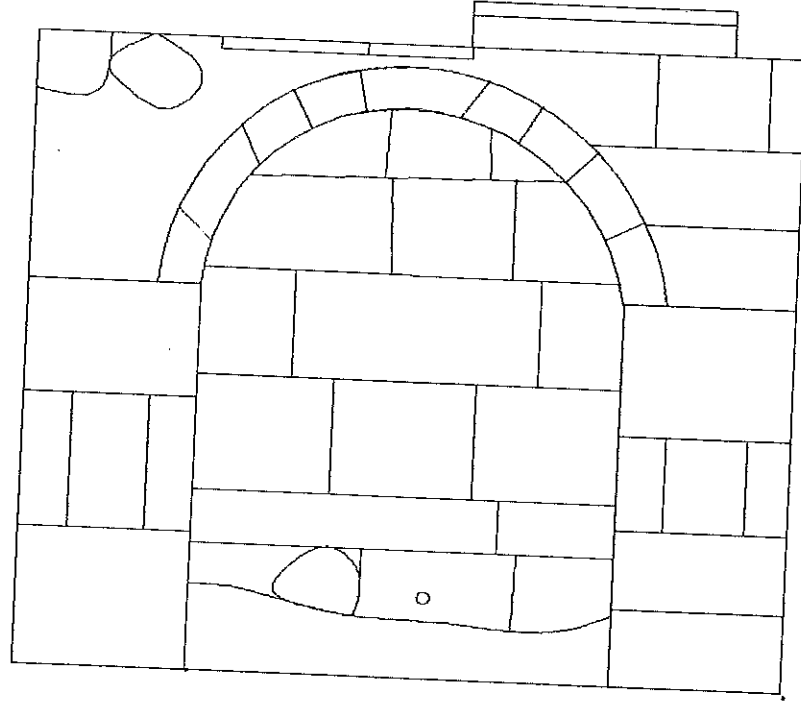
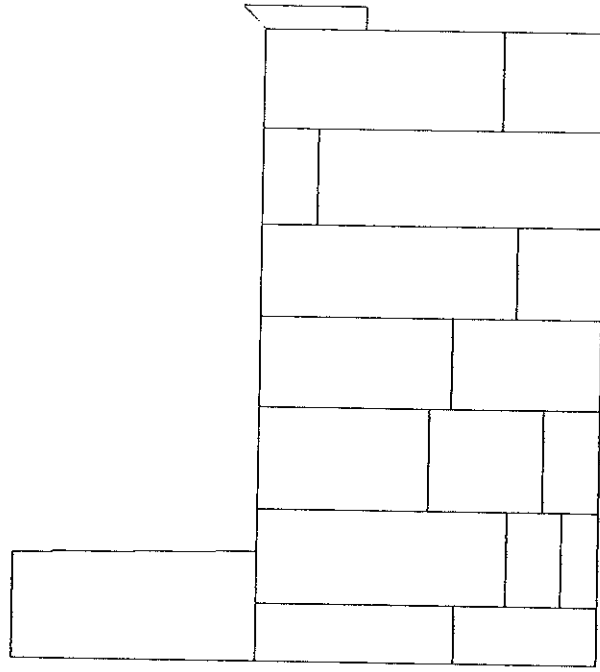

ÖLÇEK : 1 / 1000

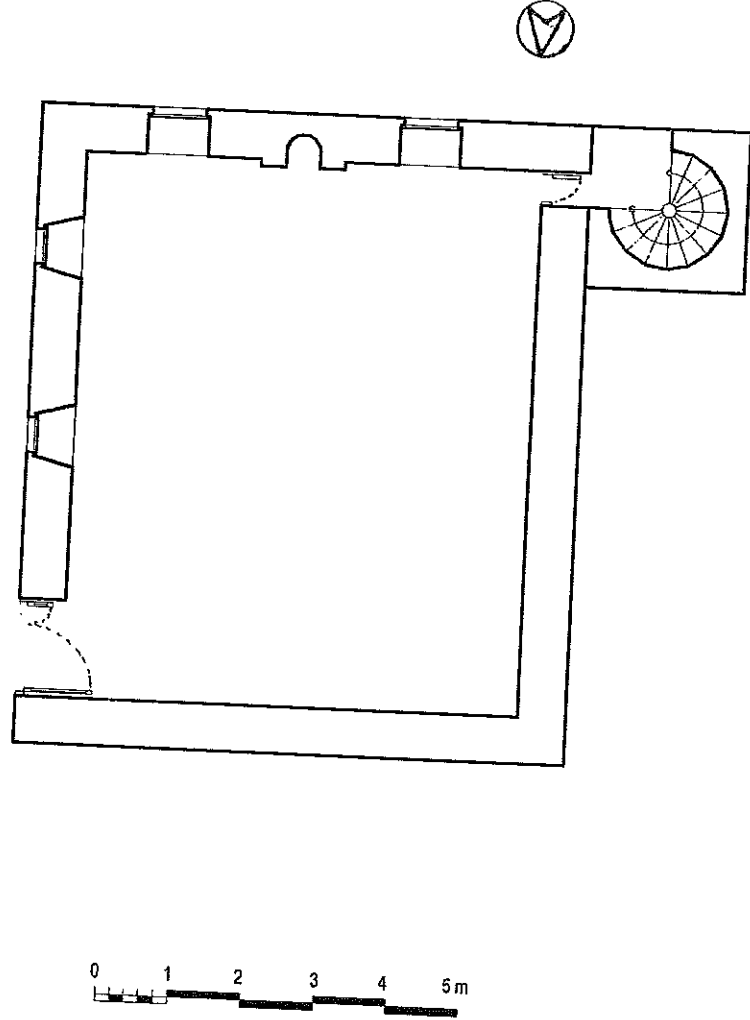
18. Şekil: Kalecik Kalesi Vaziyet Planı (Kalecik Belediyesi'nden)

19. Şekil: Baş Çeşme Planı ve Görünüşü

20. Şekil: Kale çeşmesi Planı, Kesiti ve Görünüşü

21. Şekil: Gökdere Köyü Camii Planı